

Een conflict tussen Israël en de Palestijnen of tussen de Joodse staat en terroristische militanten?

Een onderzoek naar de focus van Nederlandse en Britse kranten tijdens twee verschillende momenten in het Israëlijs-Palestijnse conflict.

Mirjam Goudswaard – Masterthesis Media en Journalistiek

Begeleider: B.C.M Kester

Tweede lezer: J.M. Engelbert

**Een conflict tussen Israël en de
Palestijnen of tussen de Joodse staat en
terroristische militanten?**

*Een onderzoek naar de focus van Nederlandse en Britse
kranten tijdens twee verschillende momenten in het
Israëliisch-Palestijnse conflict.*

Masterthesis behorende bij de master Media en Journalistiek

Mirjam Goudswaard

December 2009

Begeleider: B.C.M Kester

Tweede lezer: J.M. Engelbert

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Achtergrond	9
2.1 Historisch overzicht.....	9
2.2 De twee geanalyseerde conflicten.....	11
2.3 Verschillende visies op het conflict.....	16
2.4 Rol van Groot Brittannië en Nederland.....	18
3. Theoretisch kader.....	21
3.1 Nieuws.....	21
3.1.1 <i>Wat is nieuws.</i>	22
3.1.2 <i>Nieuws in tijden van oorlog.</i>	24
3.1.3 <i>Nieuws en het Israëliësch – Palestijnse conflict.</i>	26
3.2 Framing.....	28
3.2.1 <i>Wat is framing.</i>	29
3.2.2 <i>Frames en conflicten.</i>	31
3.2.3 <i>Eerder frameonderzoek.</i>	32
3.3 Inhoudsanalyse.....	34
3.3.1 <i>Onderzoek en inhoudsanalyse.</i>	34
3.3.2 <i>Analyse van bronnen in het nieuws</i>	35
4. Methodologie.....	38
4.1 Vraagstelling en deelvragen.....	38
4.2 Onderzoekseenheden.....	40
4.2.1 <i>Kranten</i>	40
4.2.2 <i>Gekozen onderzoeksperiodes.</i>	43
4.2.3 <i>Gekozen eenheden = krantenberichten.</i>	44
4.3 Aanpak.....	45
4.3.1 <i>Frame analyse.</i>	45
4.3.2 <i>Tekstanalyse.</i>	46
4.3.3 <i>Analyse van de bronnen.</i>	47
5. Resultaten.....	49
5.1 Koppen.....	50
5.2 Slachtoffers.....	52
5.3 Focus, slachtoffer en agressor.....	59
5.4 Terminologie.....	61
5.5 Oorlogshandelingen.....	66
5.6 Bronnen.....	68
5.7 Gebruik van frames.....	71
6. Conclusie en aanbevelingen.....	77
7. Literatuurlijst.....	82
8. Bijlagen.....	88
8.1 Codeerschema.....	88
8.2 Tabellen.....	92

1. Inleiding

Bij sommige conflicten of oorlogen is het makkelijk om aan te wijzen wie de *good guys* en wie de *bad guys* zijn. Een voorbeeld hiervan is de Tweede Wereldoorlog waar Hitler het voorzien had op de Europese Joden. Maar soms is het niet zo makkelijk om daarin een onderscheid te maken, zoals bij het Israëlijsch-Palestijnse conflict.¹ In westerse landen wordt meestal de kant gekozen van Israël, maar landen als Libanon en Syrië zullen zich tijdens gewelddadigheden eerder aan de kant van de Palestijnen scharen. Het is in ieder geval geen conflict waarover uitspraken makkelijk te doen zijn. Acties van beide partijen zijn te begrijpen door de gecompliceerde achtergrond van het conflict. De Palestijnen willen terugkeren naar het voormalige Palestina waaruit zij verjaagd zijn door de Israëli's en de Israëli's verdedigen het land juist omdat zij vinden dat zij van oudsher het meeste recht op de grond hebben. En dan kom je al snel terecht in een cirkelredenering. Heeft Israël het recht om de Palestijnen te onderdrukken en zich te verdedigen tegen de aanslagen van de Palestijnen op Israëlijsche plaatsen en burgers? Misschien wel, maar mogen de Palestijnen zich afzetten tegen een onderdrukking die hun allerlei beperkingen oplegt en soms leidt tot inhumane situaties? Misschien ook wel. Geweld is uiteraard nooit de oplossing, maar in dit conflict lijkt een oplossing op politieke wijze ver te zoeken. Sinds 1948 zijn er verschillende pogingen om vrede te stichten ondernomen met hulp van partijen als Amerika en de VN, maar telkens is het geweld opgelaaid. Een conflict waarbij beide partijen schuldig zijn, maar tegelijkertijd ook slachtoffer is voor journalisten een hele kluit. Zie daar maar eens onpartijdig over te schrijven. Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat Israël vaker het voordeel van de twijfel gegund wordt dan de Palestijnen (o.a. Philo en Berry, 2004; Gutmann, 2005; Van Brussel, 2008).

Sinds de start van het conflict in 1948 is er geen oplossing gekomen en het geweld laat regelmatig op. Veel landen hebben duidelijk stelling genomen voor of tegen één van de partijen. Zo staat Amerika altijd pal achter Israël. Zeker door het nieuwe component in de strijd: de *war on terror*. Andere landen, zoals Nederland, zijn in de loop der jaren meer verdeeld geraakt. Zo stond Nederland na de oorlog en nog decennia daarna achter Israël, onder andere door het leed dat de Joden is aangedaan in de Tweede Wereldoorlog. De laatste jaren lijkt de politiek meer verdeeld, al spreekt het kabinet zich nog niet uit tegen Israël. De steun is wel minder geworden en sommige politici, zoals Van Bommel van de Socialistische Partij, lopen zelfs mee in demonstraties die voor

¹ NB. In boeken, artikelen en krantenberichten wordt dit conflict op verschillende manieren aangeduid. Het Midden-Oostenconflict, het Palestijns-Israëlijsche conflict enzovoorts. Ik heb ervoor gekozen om in deze thesis Israëlijsch-Palestijnse conflict te gebruiken. Deze term wordt ook gebruikt in de kranten die ik gebruik in mijn analyse.

de Palestijnse zaak pleiten. Het is interessant om te zien hoe kranten over de verschillende deelconflicten, zoals tijdens de uitbarsting eind 2008 in de Gazastrook, berichten. Kiezen zij een kant of blijven zij, zoals nieuwsmedia dat horen te zijn, neutraal? In Nederland zou je op basis van de geschiedenis verwachten dat er een lichte voorkeur is voor de Israëlische zijde. Om te kijken hoe Nederland het doet in verhouding tot andere westerse landen is het interessant om een vergelijking te maken met een land als Groot-Brittannië. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat zij de conflicten in en rond Israël redelijk neutraal benaderen. Mijn masterthesis zal dan ook ingaan op hoe Israël en tegenstanders, zoals Hamas, tijdens verschillende conflicten weergegeven worden in Nederlandse en Britse kranten. De centrale vraagstelling hierbij is:

Vanuit welk perspectief schrijven Nederlandse en Britse kranten over de conflictsituaties *Operation Defensive Shield* (2002) en *Operation Cast Lead* (2008/2009) in Israël en de Bezette Gebieden?

Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van een aantal deelvragen. De eerste deelvraag, 'welke frames worden gebruikt?', onderzoekt vanuit welke invalshoek er bericht wordt over de twee gekozen deelconflicten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een aantal frames die uit eerder onderzoek tijdens de oorlog tussen Hezbollah en Israël in 2006 zijn gevonden (Moeller, Melki en Mihailidis, 2007). De tweede deelvraag gaat in op hoe de slachtoffers van beide partijen weergegeven worden in de berichten en luidt: 'Zijn er verschillen waarneembaar tussen het beschrijven van Israëlische of Palestijnse slachtoffers?' Deze vraag wordt op zowel kwalitatieve als kwantitatieve wijze onderzocht. 'Welke bronnen worden aan het woord gelaten en over welke partij zeggen zij iets?' is de derde deelvraag. Gekeken wordt uit welk land bronnen komen en wat zij te zeggen hebben over de partijen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen Israëlische, Palestijnse, Amerikaanse en bronnen uit het land van de krant zelf. Van de bronnen wordt niet alleen in kaart gebracht of zij iets over de partijen zeggen, maar ook of zij één van de partijen als agressor of slachtoffer in het conflict noemen. Een volgende deelvraag heeft betrekking op de termen die gebruikt worden om het conflict en de partijen aan te duiden: 'Welke termen worden gebruikt om de partijen en het conflict te benoemen?' De vijfde deelvraag is gericht op hoe de twee partijen in de artikelen naar voren komen. Is één van de partijen bijvoorbeeld vooral genoemd als slachtoffer of juist als agressor, oftewel 'Blijkt uit de artikelen wie de agressor in het conflict is en wie het slachtoffer?' Als laatste wordt onderzocht hoe het geweld of conflicthandelingen van beide partijen beschreven zijn. Zijn de actoren van het geweld bijvoorbeeld mensen, zoals soldaten, of wordt het

geweld vooral toegeschreven aan machines of wapens, zoals raketten en tanks. De laatste deelvraag luidt dan ook: 'Welke termen gebruiken de kranten voor het beschrijven van conflicthandelingen?' De antwoorden op deze zes deelvragen zullen uiteindelijk leiden tot het beantwoorden van de centrale vraagstelling.

Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Media en dus ook kranten vormen een belangrijke informatiebron voor een maatschappij. Verhalen die mensen lezen in kranten helpen bij het creëren van een beeld van een bepaalde situatie, zoals in dit geval de situatie in het Midden-Oosten. Deze beelden kunnen ervoor zorgen dat mensen op een bepaalde manier reageren. Zeker bij gevoelige conflicten kan de berichtgeving over het conflict veel losmaken in een samenleving. De laatste uitbarsting van geweld eind 2008 in de Gazastrook zorgde voor vele demonstraties zowel voor als tegen beide partijen. Deze demonstraties verliepen niet altijd vlekkeloos en bepaalde politici, zoals Van Bommel van de SP, zijn aangesproken op het feit dat ze meeliepen in een dergelijke demonstratie. Doordat deelnemers aan een pro-Palestijnse demonstratie antisemitische leuzen riepen, is het racisme-debat in Nederland opnieuw aangezwengeld. Daarnaast zijn er verschillende incidenten geweest rondom joodse gebedshuizen en is in verschillende landen het aantal incidenten met geweld tegen Joden toegenomen. Dit komt mede door invloed van de media. Zonder media zou men nauwelijks van het bestaan van het conflict weten. Hoe media over conflicten in het Midden-Oosten berichten kan bepalend zijn voor de teneur rondom het conflict in de samenleving. Een gekleurde of onduidelijke berichtgeving kan een bepaalde negatieve tendens in de samenleving creëren of versterken. Een onderzoek naar de berichtgeving in de kranten over de conflicten in het Midden-Oosten kan bepalen of de kranten zich aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid houden en neutraal berichten over het conflict. Zeker omdat het, zoals eerder genoemd, gevoelig ligt en veel losmaakt in de samenleving is een objectieve pers belangrijk.

Nederland heeft jaren achter Israël gestaan uit loyaliteit na de Tweede Wereldoorlog. Politici spraken hun sympathie uit voor Israël als Joodse staat. Tegenwoordig laten politici zich niet zomaar uit voor Israël en is er ook een tegengeluid te horen. In de afgelopen jaren is weinig onderzoek gedaan naar hoe de Nederlandse kranten Israël weergeven tijdens conflicten. Wel is duidelijk dat veel mensen niet weten waar het conflict over gaat, maar er wel een mening over hebben.

Wetenschappelijk onderzoek kan een bijdrage leveren aan het in kaart brengen van het ontstaan van de beeld over Israël maar zeker ook over de andere partij in het conflict, zoals Hamas of Fatah. Op deze manier komt naar voren waar de onrust in de samenleving tijdens conflicten op gebaseerd kan

zijn. Zeker nu verschillende landen een kritischer houding aannemen ten opzichte van het optreden van Israël tijdens conflicten is het interessant om te kijken of dat terug te vinden is in de krantenberichtgeving. En het is ook interessant om te zien hoe kranten in een ander land, zoals Groot-Brittannië, over de verschillende partijen schrijven. Groot-Brittannië heeft een bijzondere band met het land, omdat in 1948 door Groot-Brittannië gepoogd is het land te verdelen. Verder lijkt de Britse pers een vrij neutrale toon aan te nemen als zij over het conflict schrijven. In Nederland zal misschien eerder een pro-Israëlische toon aangenomen worden. Met behulp van inhoudsanalyse en framing zal inzichtelijk worden of neutraliteit of juist een voorkeur voor één van de partijen terug te vinden zijn in de media.

Opzet masterthesis

In deze masterthesis zal in hoofdstuk 2 eerst een achtergrond geschetst worden van het conflict. Allereerst zal in hoofdstuk 2 kort de achtergrond van het conflict beschreven worden. Vervolgens komen de twee gekozen deelconflicten met de bijbehorende partijen aan bod (§2.2). Een aparte paragraaf (§2.3) is vervolgens gewijd aan verschillende visies van schrijvers op het conflict. Er zijn veel boeken geschreven en hierin zijn verschillende geluiden te horen. In de laatste paragraaf (§2.4) van dit hoofdstuk komt naar voren wat de band is tussen Israël en de twee gekozen landen: Nederland en Groot-Brittannië. In hoofdstuk 3 zal de theoretische achtergrond van deze masterthesis toegelicht worden. In het eerste gedeelte (§3.1) wordt beschreven hoe nieuws tot stand komt en hoe dat gaat in tijden van oorlog. Een kort overzicht van eerder onderzoek naar nieuwsartikelen en het Israëlisch-Palestijnse conflict staat ook in deze paragraaf. Framing wordt in de tweede paragraaf van het hoofdstuk besproken (§3.2). Eerst zal de theorie achter framing uitgelegd worden. Na enkele voorbeelden van framing en conflicten wordt vervolgens onderzoek besproken dat zich richt op framing en het Israëlisch-Palestijnse conflict. De laatste paragraaf (§3.3) is gericht op inhoudsanalyse. Na een overzicht van de theoretische achtergrond richt deze paragraaf zich verder op het analyseren van teksten en het belang van gebruikte bronnen in nieuwsartikelen. Hoofdstuk 4 bestaat uit de methodologische verantwoording van het onderzoek dat ten grondslag ligt aan de beantwoording van de centrale vraagstelling. Hierin wordt beschreven welke keuzes gemaakt zijn op het gebied van gekozen eenheden, analyse van tekst en hoe het onderzoek naar framing aangepakt is. Ook worden de deelvragen uitgebreid toegelicht. Het volgende hoofdstuk (5) is gericht op de resultaten van het onderzoek. Per onderwerp (terminologie, slachtoffers, bronnen, focus op de partijen en framing) worden de belangrijkste uitkomsten uiteengezet. De conclusies van

het onderzoek en een kritische reflectie zijn vervolgens terug te vinden in hoofdstuk 6. Een literatuurlijst en de bijlagen, waaronder het codeerschema waarmee de analyse uitgevoerd is, vormen respectievelijk hoofdstuk 7 en 8.

2. Achtergrond

Om tot een goed begrip te komen van het conflict waarover de geanalyseerde krantenberichten in dit onderzoek gaan is het belangrijk om de achtergrond en de partijen van het conflict te kennen. Daarom zal dit hoofdstuk eerst globaal ingaan op de ontstaansgeschiedenis van het Israëliisch-Palestijnse conflict. Dit conflict is al vele jaren oud en het is lastig om een direct startpunt aan te wijzen. Vanaf het begin van de twintigste eeuw gingen steeds meer Joden naar Palestina, waar zij hun thuisland wilden stichten. In deze masterthesis neem ik die gebeurtenissen als beginpunt van het grotere Israëliisch-Palestijnse conflict. Over het conflict is veel geschreven en in een historisch overzicht beperk ik me dan ook tot een zeer beknopte weergave van enkele belangrijke gebeurtenissen in de historie van het conflict. Vervolgens zal ik uitgebreider ingaan op de situatie ten tijde van de twee periodes die geanalyseerd zijn, *Operation Defensive Shield* in 2002 en *Operation Cast Lead* in 2008 en 2009. Ook zullen verschillende belangrijke partijen zoals Hamas, Fatah en Yasser Arafat besproken worden. Doordat er over het conflict veel geschreven is zijn er ook veel verschillende meningen en geschiedschrijvingen. Een aantal belangrijke zal ik kort toelichten. Vervolgens besluit ik dit hoofdstuk met de relatie tussen Israël en de twee landen waarvan kranten onderzocht zijn: Nederland en Groot-Brittannië.

2.1 Historisch overzicht

Aan het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw worden Joden vooral in Oost-Europa opgejaagd. Hierdoor krijgt het zionisme onder leiding van Theodor Herzl steeds meer aanhangers. Palestina zien de Joden als hun beloofde land. Een probleem is echter wel dat daar al Palestijnen wonen (Morris, 2001:5). Een ander verhaal geeft aan dat Palestina tijdens de komst van de Europese Joden leeg geweest zou zijn (Van Elzen, 2007:13). Ook in Nederland hebben Joden dit verhaal lang geloofd en aan elkaar doorverteld. De Joodse cabaretier Raoul Heertje zegt daar in een interview over:

'Mij was altijd verteld dat de Palestijnen hun dorpen vrijwillig hadden verlaten na een

oproep van de Arabische landen. Wat dit betreft is mijn generatie aan alle kanten besodemieterd. Israël was ten tijde van de stichting helemaal geen leeg land, zoals ons altijd voorgehouden is. Er woonden al mensen.' (Verbraak, 2009).

De Joden proberen het land voor zichzelf te krijgen door de aanwezige Palestijnen het dagelijkse leven op verschillende manieren lastig te maken, onder andere door ze werk te weigeren. Ondertussen is er continu strijd tussen de Palestijnen en de Joden. Dit leidt ertoe dat Groot-Brittannië, dat sinds de Eerste Wereldoorlog het mandaat heeft over Palestina, met een voorstel komt voor de verdeling van het land. Dit voorstel wordt geweigerd. In de jaren dertig en veertig neemt het aantal Joden door de ontwikkelingen en oorlog in Europa fors toe met grotere onrust tot gevolg. Deze is zelfs zo ernstig dat Groot-Brittannië in 1947 het mandaat beëindigt waarna de VN de controle overnemen en er wederom een plan tot verdeling gepresenteerd wordt. Het verwerpen van dit voorstel leidt tot een burgeroorlog tussen de Joden en de Palestijnen. Op 14 mei 1948 roept Ben-Goerion Israël uit tot onafhankelijke staat die door verschillende westerse landen direct erkend wordt. De Arabische landen verzetten zich en verklaren het nieuwe land de oorlog. Deze oorlog leidt tot een massale vlucht van de Palestijnen naar de omliggende landen. Een tweede groot conflict, de zesdaagse oorlog in 1967 zorgt opnieuw voor een vluchtelingenstroom van Palestijnen. Palestijnen vestigen zich in vluchtelingenkampen en hopen ooit terug te keren naar hun land. Daartoe verenigen zij zich in de *Palestine Liberation Organisation* (PLO) die uiteindelijk een thuisbasis zal vinden in het zuiden van Libanon. Ze passen zich niet aan hun nieuwe situatie aan en daarom zijn ze in de landen waar ze naartoe gevlucht zijn niet echt welkom. Tijdens de zesdaagse oorlog neemt Israël de Westoever en de Gazastrook in, gebieden die eerder door onder andere Syrië en Jordanië bezet zijn. Palestijnen die hier wonen komen onder strenge controle van Israël te staan. In 1979 is Egypte het eerste Arabische land dat door ondertekening van de Camp David-akkoorden Israël als staat erkent.

De Palestijnen hebben zich op twee momenten tegen hun bezetter Israël verzet. Dit gebeurde voor het eerst in 1987. De Palestijnen kwamen hevig in opstand tijdens deze Eerste Intifada en het geweld hield aan tot in de jaren negentig. In 2000 brak het verzet opnieuw uit. Deze Tweede Intifada, ook wel de Al Aqsa Intifada genoemd vanwege een provocerend bezoek van premier Sharon aan de Al Aqsa moskee, duurde een aantal jaar. De precieze einddatum van het geweld is niet bekend, omdat er steeds opnieuw geweld kwam van Palestijnse zijde gericht tegen de burgers van Israël.

Vele malen hebben politiek leiders van zowel westerse als Arabische landen zich over het

probleem gebogen, maar tot nu toe heeft dat niet geleid tot een einde aan het geweld in het Midden-Oosten. Met de komst van Barack Obama als president van Amerika is de hoop op een oplossing enigszins toegenomen. Bij zijn eerste bezoek aan de moslimwereld begin juni 2009 heeft hij zich uitgesproken over het conflict. Hij heeft daarbij aangegeven dat de band tussen Israël en Amerika onverbreekbaar is, maar tegelijkertijd zei hij de situatie van de Palestijnen ontoelaatbaar te vinden. President Obama pleit ervoor het conflict van beide kanten te bekijken om tot een oplossing te kunnen komen. In Israël is verdeeld op zijn toespraak gereageerd, sommigen delen zijn hoop op een einde van het conflict, maar een parlementariër van een nationalistische partij noemt hem pro-islamitisch en beticht hem van haat voor het Israëliëse volk (Weissink, 2009). De Israëliëse premier heeft in navolging van de wensen van president Obama gezegd akkoord te gaan met een Palestijnse staat. Daarbij formuleerde hij wel diverse voorwaarden, die voor de Palestijnen onacceptabel zijn (Burghoorn, 2009).

2.2 De twee geanalyseerde conflicten

In Israël en de Bezette Gebieden is sinds de vestiging van de Joden aan het begin van de vorige eeuw vrijwel continu strijd merkbaar. Verschillende Palestijnse partijen, zoals Fatah en Hamas verzetten zich tegen de bezetting door Israël. Dit deden zij in de jaren tachtig en negentig door zelfmoordaanslagen te plegen waarbij veel doden vielen onder de Israëliëse bevolking. Fatah heeft het geweld inmiddels afgezworen, al heeft de partij na afloop van een partijcongres in augustus 2009 laten weten weer geweld te gaan gebruiken als dat nodig is voor het behalen van hun doelen. De Israëliërs hebben veel nederzettingen in de Bezette Gebieden. Deze zorgen zelfs binnen de Israëliëse politiek voor verdeeldheid. Vooral de linkse politiek vindt dat deze nederzettingen de aanleiding vormen voor conflicten en daardoor niet te zien zijn als een verrijking voor de Israëliëse staat. Zelfs in de Israëliëse media zouden de inwoners van de nederzettingen anders aangeduid worden dan de Israëliërs buiten de nederzettingen (Tsfati en Cohen, 2005:795). De Amerikaanse president Obama heeft de Israëliëse regering eind mei 2009 verzocht het uitbreiden van de nederzettingen te stoppen, maar de regering heeft laten weten dat natuurlijke groei nodig is (NRC Next, 2009). Op sommige momenten reageert Israël op het geweld van Palestijnse zijde met een zogenaamd offensief. Door middel van het inzetten van de luchtmacht en grondtroepen probeert het land in zo'n geval tot een bestand te komen met de Palestijnen of om de Palestijnse groeperingen

ernstige schade toe te brengen.

Uit onderzoek (Jaeger en Paserman, 2006) is gebleken dat Israël verschillend reageert op de twee belangrijkste Palestijnse verzetsorganisaties Fatah en Hamas. Door naar het verleden te kijken is te voorspellen hoe een actie van Israëliëse zijde tegen Fatah verloopt. Acties tegen Hamas kennen echter iedere keer een ander karakter. Jaeger en Paserman (2006:8) zien hiervoor een strategische aanleiding. Fatah is gematigder en ziet toekomst in een twee-staten-oplossing, terwijl Hamas uit is op de vernietiging van de staat Israël.

Het onderzoek in deze thesis concentreert zich op twee uitbarstingen van geweld. Tijdens *Operation Defensive Shield* in maart 2002 reageerde Israël op een bomaanslag door de Palestijnen en trok de Westelijke Jordaanoever binnen. De belangrijkste tegenstanders waren hierbij de Palestijnse leider Yasser Arafat en de partij Fatah. Eind 2008 wilde Israël met *Operation Cast Lead* een einde maken aan het afvuren van raketten van Hamas vanaf de Gazastrook. Hamas is de belangrijkste tegenstander in dit conflict. De twee Palestijnse partijen opereren min of meer vanaf hun eigen bezette gebied. Hamas is meer actief in de Gazastrook en Fatah op de Westelijke Jordaanoever. Ondanks het feit dat hun ontstaan geënt is op dezelfde bezettingsproblematiek, is de relatie tussen beide organisaties nooit echt goed geweest. Waar Fatah regelmatig onderhandelde met Israël en vooruitgang leek te boeken, zette Hamas de Palestijnen in een slecht daglicht door zelfmoordaanslagen uit te voeren die het werk van Fatah teniet deden (Chehab, 2007:113). Na de verkiezingswinst van Hamas in 2006 kwam het zelfs tot een burgeroorlog tussen Fatah en Hamas om de macht in de Bezette Gebieden.

1. *Operation Defensive Shield* – Westelijke Jordaanoever: 29 maart – 3 mei 2002

In september 2000 start de Tweede Intifada, ook wel de Al Aqsa Intifada genoemd. Deze duurt ongeveer tot eind 2005 en het betekent dat er een periode is van oploeiend geweld tussen Israël en de Palestijnen. In de beginjaren van de Tweede Intifada probeert het Israëliëse leger alleen te reageren op de aanvallen van de Palestijnen en valt ze niet uit zichzelf aan. Daarmee respecteert het leger de gebieden die onder bestuur van de Palestijnse Autoriteit vallen (Catignani, 2008). In de eerste maanden van 2002 wordt echter duidelijk dat de Palestijnse partijen steeds meer wapens gebruiken waardoor veel Israëliëse burgerslachtoffers vallen. Op 27 maart 2002 pleegt Hamas een aanslag op het Park Hotel in Netanya waarbij dertig doden vallen. Om het geweld van Palestijnse zijde te stoppen én 'om de terroristische structuur op de West Bank waar mogelijke te ontmantelen'

(Kortenoeven, 2007:34), start het Israëlische leger *Operation Defensive Shield*. Deze militaire operatie richt zich op de Westelijke Jordaanoever. In de stad Jenin is tijdens deze operatie de persvrijheid beperkt, wat Israël veel kritiek in de media oplevert. De belangrijkste acties die in deze strijd besproken worden in de media zijn een mogelijke massaslachting in Jenin, de bezetting van de Geboortekerk in Bethlehem en de belegering van de verblijfplaats van Yasser Arafat, die daardoor opgesloten raakt.

Tijdens het conflict zijn er veel protesten in andere landen tegen de operatie. In Egypte protesteren bijna dagelijks activisten tegen het optreden van Israël op de Westelijke Jordaanoever en Palestijnse vlaggen worden aan huizen bevestigd. Kinderen verbranden er Amerikaanse en Israëlische vlaggen van papier. Ook in landen als Jordanië en Libanon wordt gedemonstreerd tegen de militaire operatie van Israël. In Syrië gaan dergelijke protesten gepaard met een oproep om Amerikaanse producten te boycotten. Zelfs in Turkije, dat gezien wordt als een strategische partner van Israël in het Midden-Oosten, wordt tegen Israël gedemonstreerd (Shukrallah, Kamal, Ziade, Dick, Çandar, 2002).

Na afloop heeft Human Rights Watch een onderzoek ingesteld naar het geweld van Israëlische zijde en geconcludeerd dat er onnodig burgerslachtoffers gevallen zijn, waarbij sommige, in strijd met de wet, welbewust gedood zijn (Finkelstein, 2005:117). Het is onduidelijk hoeveel slachtoffers er tijdens dit conflict gevallen zijn, de aantallen variëren van 216 tot 497 Palestijnen. Het IDF (*Israeli Defence Force*) heeft bekend gemaakt dat 29 soldaten gedood zijn. Burgerslachtoffers in Israël worden niet genoemd. Tussen de vier- en zesduizend Palestijnen zijn tijdens de operatie gearresteerd (MIFTAH, 2004; Isseroff, 2009; UN, 2002). In het rapport van de VN staat tevens dat er geen sprake was van een massaslachting in Jenin en dat de meeste doden tijdens het conflict aan Palestijnse zijde strijders waren (Gutmann, 2005:175).

Fatah en Yasser Arafat

Fatah, 'overwinning' in het Arabisch, is voortgekomen uit de PLO, de Palestijnse bevrijdingsbeweging waarvan Arafat één van de oprichters is. De PLO is in 1964 opgericht. De beweging strijdt voor de terugkeer van de Palestijnse vluchtelingen naar het voormalige Palestina. Hierbij erkennen ze, in tegenstelling tot Hamas, het bestaansrecht van Israël (Bankman, 2007). Om vrijheid te bereiken heeft Fatah een deel van de tijd gebruik gemaakt van geweld. In 1965 pleegt Fatah haar eerste aanslag en vier jaar later neemt de partij de leiding van de PLO over (Van Elzen, 2007:78). Na de Oslo-akkoorden in 1993-1994 staakt ze het gewapende verzet. Tijdens de Tweede

Intifada, die in 2000 start, pakt ze de wapens weer op (Bankman, 2007).

Na de Oslo-akkoorden in 1993 ontstaat de Palestijnse Autoriteit (PA) die zeggenschap krijgt over de Palestijnse gebieden. Arafat en daarmee Fatah krijgen de leiding binnen de PA. Er wordt in die tijd toegewerkt naar een Palestijnse staat (Van Elzen, 2007:123). In 2000 vinden nieuwe onderhandelingen plaats tussen Israël en de Palestijnen waaruit de Camp David-akkoorden voortkomen. De akkoorden leveren echter niets op en Arafat krijgt hiervan de schuld. Dit is het begin van het einde van de glorie van Fatah. De partij krijgt daarna minder vertrouwen van haar aanhangers. Internationaal gezien maakt Arafat ook een vreemde indruk. In toespraken die hij in het Engels hield liet hij zich van een veel welwillendere kant zien dan in zijn Arabische toespraken (Van Elzen, 2007:127-130). Om de veiligheid op de Westelijke Jordaanoever te waarborgen heeft Fatah een speciale divisie: de *Preventive Security Service* (Van Esveld, Abrahams & Li, 2009:5). Fatah is in 2006 tijdens de verkiezingen verslagen door Hamas, maar werkt aan een nieuw politiek programma voor de komende jaren om het vertrouwen van de Palestijnen weer terug te winnen. Abdallah el Frangi, leider van de afdeling buitenlandse politiek, geeft in een interview aan dat hij verwacht dat Fatah tijdens verkiezingen in 2010 zowel in de Gazastrook als de Westelijke Jordaanoever aan de macht zal komen. 'De mensen zijn bang voor Hamas, maar hebben geen respect en vertrouwen voor de partij', zegt hij in een Zwitserse krant (Oetliker, 2009). Na de dood van Yasser Arafat in 2004 leidt Mahmud Abbas de partij. Na een congres in de zomer van 2009 heeft de partij laten weten het geweld niet langer af te zweren als middel om een oplossing in het conflict te bereiken.

2. Operation Cast Lead – Gaza-strook: 27 december 2008 - 21 januari 2009

Israël heeft al geruime tijd de controle over de Gazastrook. De grenzen zijn dicht en Israël bepaalt of er goederen ingevoerd mogen worden. Hamas maakt echter gebruik van een ondergronds gangenstelsel om wapens, maar ook levensmiddelen via Egypte binnen te halen. Verzet tegen de afsluiting voor goederentransporten en dergelijke uit Hamas door het afvuren van raketten richting Israël. Eind december 2008 als blijkt dat een verlenging van een eerder afgesproken staakt-het-vuren er niet inzit, valt Israël de Gazastrook aan om onder andere te laten zien dat Israël niet verslagen is, zoals Hezbollah-leider Nasrallah suggereerde (Catignani, 2008:10). De media worden deze keer, mede door lessen die geleerd zijn in Libanon in de zomer van 2006, het gebied niet ingelaten. De media schrijven vooral over de slechte situatie voor de burgers in de Gazastrook. Een humanitaire ramp zou dreigen, doordat hulpgoederen niet voorradig zijn in het gebied door

blokkades van Israël.

Na deze oorlog in de Gazastrook is een rapport verschenen van Human Rights Watch (HRW) waaruit blijkt dat Hamas zich niet alleen met geweld tegen Israëli's heeft gericht, maar ook tegen de politieke tegenstander Fatah. Hamas zou zeker 18 politieke tegenstanders gedood hebben en 49 andere in de benen hebben geschoten. Daarnaast zijn benen of armen van een groot aantal inwoners van Gaza gebroken. Volgens HRW is dit de ernstigste vorm van interne strijd in de Bezette Gebieden sinds Hamas aan de macht is. Hamas heeft laten weten dat er misschien fouten gemaakt zijn tijdens de oorlog, maar dat het niet het beleid van de partij is om zich tegen politieke tegenstanders te richten en heeft toegezegd de zaak te onderzoeken. Tegelijkertijd zou het geweld van Fatah tegen Hamasaanhangers op de Westelijke Jordaanoever zijn toegenomen (Van Esveld, Abrahams & Li, 2009).

Tijdens de oorlog vielen aan Palestijnse zijde 1300 doden, waaronder een groot aantal burgers. Aan Israëlische zijde kwamen tien soldaten en vier burgers om het leven. Na afloop van de strijd claimden beide partijen de overwinning. Hamas omdat ze niet ten onder gegaan is en Israël omdat het leger alle doelen bereikt zou hebben, zoals het vernietigen van de tunnels voor wapensmokkel vanuit Egypte naar de Gazastrook (Norton, 2009).

Hamas

In 1987 is Hamas opgericht door sjeik Ahmed Yassin. De Eerste Intifada was op dat moment net gestart en de Palestijnse tak van de Moslimbroederschap zou te gematigd zijn in de strijd en bestaat bovendien uit allerlei verschillende organisaties. Om eenheid te creëren is Hamas, vertaald geestdrift, opgericht (Chehab, 2007:19-27). Uit documenten blijkt dat de organisatie zich niet beperkt tot het Palestijnse verzet, maar dat vernietiging van Israël tot de doelstellingen behoort. Net zoals het moslimgeloof op wereldschaal verspreiden (Kortenoeven, 2007:23). De groepering heeft een eigen tak die zich met geweld richt tegen de Israëlische bezetting en ook verantwoordelijk is voor de aanslagen, de Al Qassam brigades (Chehab, 2007:56; Van Esveld, Abrahams & Li, 2009:5). Hamas ziet de aanslagen als eerlijke vergelding voor het doden van Palestijnse burgers door het Israëlische leger (Janssen, 2009:17).

Op 27 december 2001 merkt de Europese Unie (EU) Hamas aan als terroristische organisatie. Dit geldt alleen voor de terroristische tak en niet voor de politieke afdeling van Hamas. Op 13 september 2003 komt ook de politieke tak van Hamas op de terreurlijst van de EU. Nederland is hier een groot voorstander van (Kortenoeven, 2007:168-176).

Israël trekt zich eind 2005 na 38 jaar van bezetting terug uit de Gazastrook. Hamas ziet dat als haar verdienste (Janssen, 2009:21-27). Hamas besluit in 2004 mee te doen aan de verkiezingen van de Palestijnse Autoriteit. Fatah wordt de winnaar in de Westelijke Jordaanoever en Hamas in de Gazastrook. Voor de verkiezingen in januari 2006 voert Hamas een succesvolle campagne onder de titel '*change and reform*' en wint daarmee 74 van de 132 zetels. Hamas wordt echter door verschillende partijen, waaronder de EU en Amerika niet erkend als leider van de Palestijnse gebieden. Amerika kiest er zelfs voor om financiële steun aan de Palestijnse Autoriteit te staken, zodat Hamas niet in staat is om de verkiezingsbeloften in te lossen. Slechts onder een aantal voorwaarden, waaronder de erkenning van Israël mag de partij regeren. En ook Israël verbreekt alle banden met de Palestijnse regering. De *Jerusalem Post* plaatst een artikel met de volgende kop: '*EU: Hamas must recognize Israel*' en ook de Nederlandse minister Ben Bot geeft aan dat een regering onder leiding van Hamas geen steun verdient. Fatah geeft niet zonder strijd op. Nadat in 2008 een coalitie gesloten is tussen beide partijen keert de rust terug en wordt de band met de westerse landen beter (Janssen, 2009; Van Elzen, 2007; Kortenoeven, 2007).

2.3 Verschillende visies op het conflict

Het conflict tussen Israël en de Palestijnen kan al jaren rekenen op veel aandacht in de internationale media. Er wordt hevig over gediscussieerd en er zijn planken vol boeken verschenen die verschillende kanten van het conflict belichten. Schrijvers van boeken gaan niet zelden de strijd met elkaar aan. Wat de één een briljant historisch overzicht vindt, wordt door een andere schrijver weggezet als eenzijdig. In de westerse wereld is vooralsnog veel steun voor de Israëlische kant van het verhaal maar de laatste jaren richten schrijvers zich ook op het soms vergeten Palestijnse verhaal, zoals in het boek *The ethnic cleansing of Palestine* van de Israëlische schrijver Ilhan Pappé. In dit werk baseert de schrijver zich op historische documenten die aantonen dat de zionistische beweging zich vanaf het eerste moment gericht heeft op het verdrijven van de inwoners van Palestina. De eveneens Israëlische Avraham Burg (2008:85) gaat in zijn boek *The holocaust is over we must rise from it's ashes* nog een stapje verder. Hij geeft aan dat de westerse landen uit schuldgevoel over de Tweede Wereldoorlog toegestaan hebben dat de Joden hun staat creëerden en daarmee tegelijkertijd voor het Palestijnse vluchtelingenprobleem zorgden.

De Amerikaanse politicoloog Norman Finkelstein (2005) hekelt in zijn boek *De*

drogredenen van het antisemitisme de manier waarop vanuit Joodse hoek gereageerd wordt op kritiek op het optreden van Israël. Roepen dat bij kritiek sprake is van een nieuw soort antisemitisme is volgens hem overdreven en generaliserend. Hij reageert daarbij op schrijvers die aangeven dat het geweld van Arabieren dat zich richt op Israël voortkomt uit deze nieuwe Jodenhaat. Volgens Finkelstein blijft het geweld van Israël tegen de Palestijnen buiten beschouwing. Ook het menselijke schild, waarbij raketten door Palestijnen afgevuurd worden vanuit drukke gebieden waar veel burgers verblijven, zou veel aanhangers hebben onder de beweging tegen het nieuwe antisemitisme. En ook Burg (2008) maakt zich zorgen over de reacties op kritiek. Volgens hem moet Israël het verleden niet op een manier met zich meedragen die voortdurend focust op de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog.

Over beide partijen doen verhalen de ronde. Maar één van de bekendere verhalen, waar ook weer voor- en tegenstanders van te vinden zijn, is het inzetten van burgers in Palestijnse gebieden als schild tegen de Israëlische aanvallen. In Nederland benadrukken sommige politici deze gang van zaken om zo het geweld van Israël waarbij veel burgerslachtoffers vallen enigszins goed te praten. Zo zegt Arie Slob van de Christenunie in een interview met de Volkskrant:

'Maar dat Hamas de burgers als wapenschild gebruikt, blijft in Nederland onderbelicht. Israël geeft van tevoren aan wat zijn doelen zijn, waar Hamas zich verstoopt heeft. In plaats van dat Hamas die schuilplaatsen ontruimt, zet Hamas er juist burgers neer. Wie is er dan schuldig aan het feit dat er burgerslachtoffers vallen?' (Wansink, 2009).

En ook Dershowitz (2009) geeft aan dat Hamas ervoor zorgt dat ze uit bewoonde gebieden aanvallen, waardoor Israël bij een tegenaanval op de locatie waar de Palestijnse raketten vandaan komen niet anders kan dan onschuldige burgers raken. Er zijn ook teksten te vinden die juist aantonen dat het Israëlische leger Palestijnse burgers inzet als schild bij het binnenvallen van woningen. Gutmann (2005:164) schrijft dat de Israëli's bij de inval van Jenin burgers aan lieten bellen bij anderen en zo als schild dienden om huizen binnen te kunnen dringen. Deze aanpak heeft het Hooggerechtshof van Israël later strafbaar gesteld. In hoeverre de partijen in deze kwestie gelijk hebben, is onduidelijk. Er wordt dus in kranten en boeken veel opiniërend geschreven over het conflict. Beide partijen proberen daar zelf ook invloed op uit te oefenen. In hoofdstuk 3.1.3 zal ingegaan worden op deze slag om de media die de partijen voeren.

2.4 Rol van Groot-Brittannië en Nederland

Verschillende westerse landen hebben een bijzondere band met Israël. De belangrijkste komt naar alle waarschijnlijkheid voort uit een soort schuldgevoel door wat er in de Tweede Wereldoorlog gebeurd is. Zo kan Israël over het algemeen tijdens conflicten rekenen op de morele steun van Duitsland. Van Elzen (2007:12) stelt dat Europese landen door dit schuldgevoel veel minder kritisch zijn over het optreden van Israël tijdens conflicten. Dit geldt misschien voor de politiek maar in Europese landen zijn tijdens conflicten ook andere tendensen merkbaar. Zo blijkt uit onderzoek van The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) dat het aantal incidenten met een antisemitisch karakter toeneemt als het geweld in het Midden-Oosten oplaait (Finkelstein, 2005:91).

Nederland

De laatste decennia heeft Nederland een goede band met Israël en het Joodse volk, maar dat is niet altijd zo geweest. In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog namen de Nederlandse politiek en het volk een onverschillige houding aan ten aanzien van de berichten van antisemitisme in Duitsland. De situatie werd in de kranten wel gevaarlijk genoemd voor Joden, maar tegelijkertijd zijn er kranten zoals *De Standaard* en *De Maasbode* die negatieve getinte termen gebruiken om de Joden te omschrijven zoals 'de ongelovige Jood'. Berichten over de hachelijke situatie van de Joden in Duitsland werden ook niet altijd geloofd, omdat de kranten in handen van de Joden zouden zijn (Hondius, 1998:32-34). De regering bekommert zich ook niet om de Joodse vluchtelingen uit Duitsland. Sterker nog, de grens gaat vanaf 1938 gedeeltelijk en later helemaal dicht. Te veel Joden zouden het antisemitisme in Nederland aanwakkeren (46-47). Na de Tweede Wereldoorlog weten de mensen zich geen raad met de teruggekeerde Joden en laten zich regelmatig negatief over hen uit in de media (140). Pas in de jaren tachtig is er in Nederland ruimte voor de individuele verhalen van de overlevenden van de kampen (171). Toch heeft Nederland al eerder dan de jaren tachtig betrokkenheid getoond met het lot van de Joden. Zo zamelde de bevolking in 1967 tijdens de Zesdaagse Oorlog geld in voor Israël. In 1988 bedankte Israël premier Lubbers voor het feit dat Nederland zo behulpzaam was tijdens de emigratie van Joden naar Israël (El Fassed, 2008:43 en 76).

Ruim zestig jaar later is de politieke houding ten opzichte van Israël iets gematigder geworden. Het beleid ten opzichte van Israël vormt zelfs een gevoelig punt binnen de Nederlandse

regering. Niet alle partijen staan volledig achter het land. Begin juni 2009 heerste er nog verdeeldheid over nauwere betrekkingen tussen Israël en de Europese Unie. Zo vindt minister Verhagen van het CDA dat de banden met Israël aangehaald moeten worden, terwijl verschillende politici van regeringspartij PvdA daar juist tegen zijn, zeker na *Operation Cast Lead* (Koelé, 2009).

In de media krijgt Israël tijdens momenten waarop het Israëlisch-Palestijnse conflict escaleert meer aandacht dan de Palestijnse kant van het verhaal. Dit blijkt onder andere uit onderzoek van Jacqueline de Bruijn. Zij deed in 2007 en 2008 onderzoek naar de manier waarop de televisie aandacht besteedt aan conflicten in het Midden-Oosten. Tijdens gevechten met Palestina zijn vooral de slachtoffers aan de Israëlische kant terug te zien op televisie (www.scherpenzeel.org, 2008). Ton van Brussel (2008), de ombudsman van de NOS, deed al eens onderzoek naar mogelijke partijdige berichtgeving op Teletekst. Daaruit kwam naar voren dat in de teksten op Teletekst de Palestina handelen zonder gespecificeerde reden en dat Israël's vooral reageren op aanvallen van de Palestina. Bovendien worden de Palestina met allerlei toevoegingen als extremisten en militanten aangeduid, terwijl voor Israël's zulke woorden ontbreken.

Groot-Brittannië

Groot-Brittannië heeft een bijzondere geschiedenis met Israël. In de periode na de Eerste Wereldoorlog voert het land het mandaat over Palestina, het huidige Israël. Tijdens de Eerste Wereldoorlog stellen de Britten de bekende Balfourverklaring op waarin staat dat ze akkoord gaan met het stichten van een thuis voor de Joden in Palestina, onder voorbehoud dat er geen schade toegebracht wordt aan de burger- en religieuze rechten van andere bevolkingsgroepen in Palestina. In de jaren die volgen op de verklaring ontstaat een steeds vijandigere sfeer in het land. Zeker nadat de Britten een voorstel doen voor het verdelen van het land. De Joden richtten zich in 1947 zelfs tegen de Britten. Dit leidt er volgens Wistrich (1995:273) toe dat het vertrouwen in de Joden, dat na de Tweede Wereldoorlog niet groot was, omdat de Britse bevolking de Joden als een bedreiging voor vrede zagen, in Groot-Brittannië verder afnam. Het land trekt zich dan ook terug uit Palestina.

Nu, zo'n zestig jaar later, worden Joden in Groot-Brittannië nog steeds door bepaalde personen gewantrouwd. Uit cijfers van het *European Union Agency for Fundamental Rights* (FRA) blijkt dat er in Groot-Brittannië een toename waarneembaar is van het aantal incidenten gericht tegen Joden. Tussen 2001 en 2006 is het aantal verdubbeld. In 2006 was wel de oorlog in Libanon, maar op andere momenten waarop Israël geweld gebruikte, zoals in het voorjaar van 2002, zijn geen pieken waarneembaar. Het lijkt dus om een gestage toename te gaan (Crickley & Kjærum,

2008). Ook in de politiek is ruimte voor kritiek op Israël. Zo noemde Ken Livingstone, de burgemeester van Londen, premier Sharon een '*war criminal*' (Gutmann, 2005:4).

Philo en Berry (2004:144) onderzochten reportages van Britse televisiezenders tijdens verschillende momenten in het Israëlisch-Palestijnse conflict. Daaruit kwam naar voren dat in Groot-Brittannië, net zoals in media in andere landen, veel aandacht is voor Israëlische doden, terwijl er in de onderzochte periode juist meer Palestijnen omgekomen zijn in de strijd. Israëlische bronnen zijn ook veel vaker aan het woord dan Palestijnse. Hieruit lijkt op te maken dat de Britten enigszins verdeeld zijn. Israël krijgt meer aandacht in sommige media, maar in de Britse media is ook ruimte voor personen die zware kritiek uiten op het Israëlische optreden, zoals burgemeester Livingstone.

3. Theoretisch kader

Een krantenartikel kun je op veel manieren bekijken. In eerste instantie biedt het artikel informatie over een bepaald onderwerp. Mensen gebruiken de krant om zich een beeld te vormen over wat er allemaal gebeurt in de wereld. Maar op de redactie zitten mensen die bepalen wat het nieuws is. Welke onderwerpen worden bijvoorbeeld wel en welke niet geplaatst. Daarnaast hebben journalisten een heel scala aan woorden waaruit zij kunnen kiezen als ze een bericht schrijven. Zo kunnen personen die verbonden zijn aan een organisatie als Hamas door een journalist omschreven worden als militanten, strijders, maar ook als terroristen. Het gebruik van bepaalde woorden kan een andere betekenis aan een bericht geven of de publieke opinie over een partij binnen een conflict beïnvloeden. Verder worden artikelen over het algemeen binnen een bepaald kader geplaatst. Zo kan een conflict vanuit politiek oogpunt bekeken worden, waarbij regeringsleiders of VN-waarnemers aan het woord zijn en mogelijke oplossingen bieden. Maar het kan ook dat slachtoffers van het conflict hun persoonlijke verhaal mogen vertellen. Dit is opnieuw een keuze van de journalist of redactie. Al deze manieren om naar een artikel te kijken kunnen onderzocht worden aan de hand van een aantal theoretische concepten. In dit hoofdstuk zullen deze toegelicht worden. In de eerste paragraaf wordt eerst uitgelegd hoe nieuws tot stand komt en waarop keuzes binnen een redactie gebaseerd zijn. Vervolgens zal het concept framing, oftewel het kader van het artikel, behandeld worden evenals eerder onderzoek naar framing en het Israëliësch-Palestijnse conflict. In de laatste paragraaf komt inhoudsanalyse van de tekst als geheel, maar ook analyse op woordniveau, aan bod. Ook het gebruik van bronnen en wat dit betekent voor een bericht is in deze laatste paragraaf opgenomen.

3.1 Nieuws

Met de komst van satellietzenders als CNN en Al-Jazeera kan de wereldbevolking 24 uur per dag op de hoogte blijven van nieuws. Internet met alle mogelijkheden voor zowel de professionele als de burgerjournalist vergroot de mogelijkheden om nieuws te verspreiden. En met de gratis kranten in

Nederland is het nieuws ook doorgedrongen tot de openbare ruimte. Uit een onderzoek uit 2007 blijkt dat televisie en kranten bij verschillende doelgroepen wereldwijd de belangrijkste nieuwsbronnen zijn. Alleen jongeren tussen 18-24 jaar gebruiken internet als belangrijkste bron voor hun nieuws (MD Weekly, 2007). Uit een onderzoek in Amerika blijkt dat eind 2008 de krant als belangrijkste nieuwsbron gepasseerd is door internet. De televisie staat nog steeds op één (Pew Research, 2008). In vergelijking met andere landen is er in Nederland meer aandacht voor de krant als nieuwsbron. Toch dalen de oplagecijfers al jaren (Van Hoof in Wester, 2006:99). De Nederlandse topverdieners geven de voorkeur aan internet (34%) om op de hoogte te blijven van het nieuws en 29% gebruikt hiervoor de krant (Adformatie, 2008). Maar de nieuwsbehoefte is niet de enige functie die een krant vervult. Van Hoof (in Wester, 2006:101) stelt dat de sociusfunctie van de krant het belangrijkste is: de krant als vriend die je kunt missen als hij een dag niet bezorgd is. Maar wat is nieuws nu eigenlijk, welke partijen bepalen of iets nieuws is en in de krant komt en welke eisen worden gesteld aan een nieuwsbericht?

3.1.1 Wat is nieuws

Veel theoretici zien nieuws als iets dat de werkelijkheid construeert. Mensen construeren hun eigen sociale werkelijkheid op basis van informatie die ze op verschillende manieren tot zich nemen. De nieuwsmedia vormen hierbij een belangrijk onderdeel. Uit onderzoek is gebleken dat Amerikanen voor het construeren van hun werkelijkheid voor 80% van de informatie nieuwsmedia als belangrijkste bron gebruiken (Johnson-Cartee, 2005:5). Andere bronnen zijn bijvoorbeeld sociale groeperingen of eigen ervaringen. En zoals wel eens gezegd wordt, als iets niet in de media komt dan bestaat het niet. Richardson (2007:7) stelt dan ook dat journalistiek dient om ervoor te zorgen dat de mensen de wereld kunnen begrijpen en op die manier in staat zijn om in te zien wat hun rol in het geheel is.

Wat nieuws is wordt voor een groot deel ook bepaald door de nieuwsredacties. Deze maken een selectie op basis van beschikbare feiten en aangekondigde bijeenkomsten. Dit gebeurt over het algemeen volgens een vast patroon, waardoor het voor sommige partijen lastig is om in het nieuws te komen. Redacties werken onder tijdsdruk en daarom kiezen ze voor een efficiënte werkwijze. Een deel van de beschikbare journalisten is verdeeld over zogenaamde *beats*. Dit betekent dat journalisten zich volledig focussen op bepaalde instituties die vaak voor nieuws zorgen, zoals een

rechtbank, de politiek en de politie. Als ze bronnen zoeken voor een quote in een artikel zullen ze ook vaak personen kiezen uit het netwerk dat bij hun *beat* hoort (Johnson-Cartee, 2005:105).

Vertrouwen – betrouwbaarheid

Nieuwsproductie is door internet een sneller proces geworden. De concurrentie binnen de nieuwsbranche zorgt ervoor dat verschillende media elkaar voor willen zijn als ze nieuwsberichten plaatsen. De snelheid zorgt ervoor dat foutjes eerder in een bericht sluipen, wat weer ten koste gaat van het vertrouwen van de consument (Seib, 2004:11-12). Berichten worden ook van elkaar overgenomen, wat eveneens kan leiden tot fouten. Zo werd er in mei 2009 via verschillende Nederlandse nieuwsmedia op basis van een overlijdensbericht bekend gemaakt dat de beroemde econoom Jan Pen overleden zou zijn. De verschillende redacties hebben onvoldoende tijd genomen om te checken of de overleden persoon echt wel de econoom was, wat niet zo bleek te zijn. Journalisten hechten zelf veel waarde aan betrouwbaarheid of objectiviteit. Johnson-Cartee (2005:76) geeft aan dat journalistieke objectiviteit een mythe is. Journalisten die feiten verzamelen en die zonder 'verkleuring' aan het publiek presenteren bestaan volgens haar niet. Ze stelt dat journalisten altijd eigen ervaringen meenemen in de berichten die zij schrijven, waardoor blanco journalistiek niet bestaat (13). Hier komt bij dat de politieke cultuur van een medium ook bepalend kan zijn voor de wijze waarop een bepaalde journalist over een gebeurtenis schrijft. De normen, waarden en routine van zowel het mediabedrijf als de journalist zelf worden meegenomen tijdens de productie van het nieuws (Wolfsfeld, 1997). Een journalist zal door de organisatie waar hij werkzaam is en door eigen ervaringen en denkbeelden nooit helemaal onbevooroordeeld kunnen schrijven. Toch is objectiviteit een belangrijk punt binnen de journalistiek. Na de Eerste Wereldoorlog werd er door journalisten voor het eerst aandacht aan geschonken. Dit was om te voorkomen dat de media gebruikt zouden worden voor propagandadoeleinden (Johnson-Cartee, 2005:112). In het Israëlisch-Palestijnse conflict proberen beide partijen met behulp van propaganda gunstig in de media te komen of juist de andere partij slecht af te schilderen.

Nieuwswaarden

Om te bepalen of iets nieuws is of niet wordt onder andere gebruik gemaakt van nieuwswaarden. Manning (2001:61- 64) stelt dat deze deels cultureel bepaald zijn. In Europa en Amerika gelden grotendeels dezelfde waarden, al zijn er tussen de landen onderling wel een aantal verschillen die

met de cultuur te maken hebben. Over het algemeen geldt dat verhalen eerder gepubliceerd worden als ze te maken hebben met seks, geweld, het ongebruikelijke, de elite of sensatie. Volgens Galtung en Ruge (in Tumber, 1999:30) maken journalisten te veel gebruik van de routine die hoort bij deze nieuwswaarden waardoor ze een vertekend beeld van de wereld creëren. Het zou beter zijn als er in het nieuws ook aandacht besteed wordt aan positieve berichten en landen en personen die niet tot de elite behoren. Golding en Elliott (in Tumber, 1999:119) stellen dat de nieuwswaarden gebaseerd zijn op drie uitgangspunten. In de eerste plaats is het belangrijk dat het publiek een bericht interessant vindt. Daarnaast is de toegankelijkheid belangrijk, oftewel is het nieuws makkelijk te bereiken voor de journalisten. Als laatste zal de nieuwsorganisatie kijken of het bericht past binnen het medium.

Redacties gebruiken dus een aantal principes om te bepalen wat nieuws is. Ze baseren zich daarbij op een aantal nieuwswaarden, maar ze gaan door het gebruik van *beats* ook routinematig te werk. Betrouwbaarheid is belangrijk binnen de journalistiek. Zeker omdat het publiek nieuws gebruikt om een beeld te creëren van de werkelijkheid.

3.1.2 Nieuws in tijden van oorlog

Een oorlog is in eerste instantie een conflict dat met geweld uitgevochten wordt tussen twee of meerdere partijen, maar de media spelen hierin een steeds belangrijkere rol. Gutmann (2005:2) stelt dan ook dat een oorlog niet alleen op de grond wordt uitgevochten maar ook in de media om zo de publieke opinie te kunnen beïnvloeden. Conflicten zijn overigens zeer nieuwswaardig, zeker als het eigen land betrokken is bij de gevechten (Richardson, 2007:182). Op zo'n moment spelen de patriotistische gevoelens van de journalist een rol. Zandberg en Neiger (2005) beargumenteren dan ook dat tijdens een conflict in eerste instantie de loyaliteit voor het eigen land terug te zien is in de berichtgeving en dat later pas de professionaliteit terugkeert en daarmee eventueel de neutraliteit.

Het feit dat een conflict of gevechten in de media veel aandacht krijgen heeft ook een ander effect. Uit onderzoek van Tsfati en Cohen (2005:811) is gebleken dat partijen die niet voldoende aandacht krijgen in de media ook bereid zullen zijn om geweld te gebruiken om wel gehoord te worden. Om conflicten te voorkomen suggereren de onderzoekers dan ook dat alle partijen, hoe klein een partij ook is, vertegenwoordigd moeten worden in de media. Tegelijkertijd zijn er ook

verhalen over geweld dat ontstaat wanneer de media juist wel aanwezig zijn. Zo haalt Joris Luyendijk (2006) in zijn boek *Het zijn net mensen* aan dat Palestijnse jongeren pas stenen beginnen te gooien als er camera's in de buurt zijn. Ook de Israëliische politicus Shimon Peres beklagt zich over deze gang van zaken: '*The minute some terrorists see a camera, they begin acting*' (Cornwell, 2001). Om de strijd om de media-aandacht te beïnvloeden ontwikkelen landen ook beleid met betrekking tot de toegang van de pers tot het oorlogsgebied. Israël heeft in de oorlog met Libanon in 2006 een gevoelige nederlaag in de media geleden. Er was erg veel ravage te zien in Libanon. Daarom koos het land ervoor om in 2008/2009 tijdens het conflict in de Gazastrook de pers te weren uit het gebied. Op zo'n moment, stelt Wolfsfeld (1997:125), is de pers volledig afhankelijk van de officiële woordvoerders. Toch gaat dat tegenwoordig niet helemaal meer op. Veel burgers in de voor de pers verboden gebieden houden de buitenwereld op de hoogte van de situatie met behulp van weblogs, filmpjes op videowebsites of berichten via Twitter. De uitbraak van protesten na de presidentsverkiezingen in Iran in juni 2009 zijn hier een goed voorbeeld van. De regering ging in dat geval zelfs zo ver om bepaalde sociale netwerksites en sms-verkeer buiten werking te stellen om zo de berichtgeving te kunnen controleren.

Oorlog is in de loop der tijd behoorlijk veranderd. Vroeger werden oorlogen uitgevochten op een veld tussen twee legers, maar tegenwoordig vindt een oorlog steeds vaker plaats in de stad waardoor de kans op burgerslachtoffers vele malen groter is. En dat terwijl de wapens steeds geavanceerder zijn waardoor het mogelijk is het doel van bijvoorbeeld een raket heel precies te bepalen (Seib, 2004:19). Op de momenten waarop Israël de Palestijnse gebieden aanvalt komt ook in het nieuws hoe de wapens grote schade aanrichten onder bevolking en aan de infrastructuur van de Bezette Gebieden. Regelmatig zijn woordvoerders van humanitaire organisaties en het Rode Kruis aan het woord die aangeven dat zij coördinaten doorgeven aan Israël zodat bommen niet op opvangplaatsen voor vluchtelingen terecht komen. Dit zorgt er overigens niet altijd voor dat hulpkonvoeien of schuilplaatsen niet geraakt worden door Israëliisch vuur.

Tijdens een oorlog slaan nieuwsmedia, zoals onderzocht in Amerika, een meer patriotistische toon aan. Dit gaat ten koste van de objectiviteit. Daarom is het goed om ook tijdens roerige tijden zoals net na de gebeurtenissen op 11 september 2001 de emoties buiten de feitenselectie te houden. Sommige kranten kiezen ervoor om bepaalde termen dan ook niet te gebruiken. Een term als terrorisme speelt in op de sentimenten, maar zegt niks over het waarom. En wat voor de één een terrorist is, is voor een ander een vrijheidsstrijder (Seib, 2004:32-35). Verschillende kranten, onder andere de Britse krant *The Independent*, hebben in hun beleid of

stijlgids opgenomen hoe hiermee omgegaan moet worden. Bepaalde termen in het Israëliisch-Palestijnse conflict gebruikt *The Independent* niet zonder een bepaalde context. Zo draagt het gebruik van het woord 'martelaar' bij aan de Palestijnse propaganda en 'terrorist' aan de Israëliische (Keleny, 2002). Johnson-Cartee (2005:131) twijfelt aan hoe journalisten objectiviteit in hun artikelen bereiken. Vaak wordt beweerd dat een bericht in balans is als beide kanten belicht worden, maar volgens Johnson-Cartee heeft een conflict vaak meerdere partijen die aan het woord gelaten moeten worden. Daarbij worden ook nog eens de meest extreme meningen het meest opgenomen in het nieuws. Richardson (2007:179) bevestigt dit beeld. Hij stelt dat tijdens oorlogen vaak een soort propagandastijl gebruikt wordt waarbij er twee kampen zijn en er zwart/wit gedacht wordt. Er is 'goed' en 'kwaad' en je bent voor óf tegen de oorlog. Genuanceerde denkbeelden, die ergens in het midden zitten horen daar niet bij. Journalisten moeten hier doorheen prikken. Daarnaast zijn er ook journalisten die vinden dat objectiviteit niet hoort bij een oorlogsverslaggever. Bell (1998) zet zich af tegen wat hij noemt *bystander's journalism*, journalistiek die alleen de feitelijkheden laat zien tijdens een conflict en niet de menselijke kant van het verhaal. Hij gelooft in *journalism of attachment* waarbij de journalist niet neutraal tussen de partijen instaat, maar op morele gronden de toon van de berichtgeving bepaalt. Volgens hem moet er niet neutraal bericht worden over bijvoorbeeld een massamoord. Het is juist goed dat de wereld ook voelt wat er speelt en daarop reageert. Nieuws in tijden van oorlog lijkt dan ook nooit helemaal vrij van sentimenten, zeker als de journalist in een land woont dat belang heeft bij het conflict. Voor het onderzoek in deze thesis zijn Nederlandse en Britse kranten onderzocht. Twee landen die eigenlijk buiten het conflict staan, waardoor patriotistische gevoelens geen rol zouden moeten spelen. Maar het conflict speelt al zo lang en beide landen hebben een historie met het conflict en de partijen, waardoor alleen *bystander's journalism* misschien toch niet zo voor de hand ligt.

3.1.3 Nieuws en het Israëliisch – Palestijnse conflict

Het Israëliisch-Palestijnse conflict krijgt erg veel aandacht in de media. Israël en de Bezette Gebieden hebben bij elkaar een klein oppervlakte, maar alleen al in Jeruzalem zijn permanent 350 vertegenwoordigers van persbureaus aanwezig om het conflict te verslaan. Dagelijks worden 900 artikelen over het gebied gepubliceerd in Engelstalige media, wat 75 keer meer artikelen zijn dan in andere gebieden met een even grote populatie (Gutmann, 2005:5). Hafez (2000:6) beschrijft de

overvloedige aandacht als volgt: *'it seems to swallow the space capacities of many mass media'*. Volgens hem hebben eerdere onderzoeken overigens aangetoond dat het conflict door de internationale media over het algemeen vanuit één perspectief benaderd wordt en dus niet beide partijen laat zien. Liebes en First (in Norris, Kent en Just, 2003:61) stellen dat het Israëliisch-Palestijnse conflict zo veel aandacht krijgt omdat het lastig is om de media buiten te houden wat het voor de partijen weer lastiger maakt om het conflict in de media te kunnen beheersen.

Beide partijen bedrijven vormen van propaganda. Bij Israël is dat terug te zien aan de informatie die zeer makkelijk beschikbaar is. De regering vindt het belangrijk om de politieke boodschap op een goede manier naar buiten te brengen. Daarom heeft ieder ministerie een eigen perswoordvoerder die beschikbaar is voor de correspondenten. Daarnaast verstrekt de regering meerdere keren per week informatie via persconferenties, persberichten en informatie via de website van de *Government Press Office* (GPO) (el-Nawawy en Kelly, 2001:100). Correspondenten geven aan dat de vertegenwoordigers van de Israëliische regering erg goed zijn in hun boodschap overbrengen en erg gericht zijn op de media. Ze staan dag en nacht ter beschikking. Tegelijkertijd spreken de correspondenten van een *'flood of information'*. Op deze manier probeert de Israëliische regering de media-agenda te beïnvloeden (el-Nawawy en Kelly, 2001:102). Gutmann (2005:78) stelt dat woordvoerders van het Israëliische leger ook aangeven dat ze vinden dat de media bevooroordeeld zijn. Naar hun mening wordt alles wat het leger aan informatie naar buiten brengt zorgvuldig door journalisten gecontroleerd, maar zouden berichten van de Palestijnen zonder meer als waarheid geaccepteerd worden.

Voor de Palestijnse propaganda is door geschiedkundige Richard Landes een term bedacht: *Pallywood*. Dit is een verwijzing naar Hollywood en duidt op het manipuleren van filmpjes om de situatie aan Palestijnse zijde erger te laten lijken. Er zijn videofilmpjes bekend waar bijvoorbeeld een Palestijn door de lucht vliegt alsof hij aangevallen is, terwijl de omstanders lachen en de jongen later ook weer opstaat en wegloupt.² Beide partijen zetten zich dus in om de eerder genoemde mediaoorlog te winnen en zoveel mogelijk sympathie te creëren of juist de andere partij te benadelen.

Als kranten over het conflict berichten dan worden de artikelen regelmatig voorzien van beelden van Palestijnse jongeren die met stenen gooien. Volgens Wolfsfeld (1997:128) stamt dit uit de Eerste Intifada toen er ook al een strijd was om de aandacht in de media. Palestijnse jongeren zouden meer dan bereid zijn om de Israëliische soldaten uit te dagen. Dit levert een beeld op van het

² Zoeken op de term Pallywood op de website www.youtube.com levert verschillende voorbeelden op.

leger tegen jochies. Vaak wordt hiervoor de bijbelse metafoer gebruikt van reus Goliath, in dit geval het Israëlische leger, tegen David, de Palestijnse jongeren. Gutmann (2005:173) merkt over de berichtgeving nog op dat de Israëli's vooral op actieve wijze beschreven worden, waardoor zij de agressor lijken, terwijl de Palestijnen alleen in lijdende vorm beschreven worden. Op deze manier worden de media gebruikt om ook de echte strijd te beïnvloeden. Het Israëlische leger heeft door dergelijke berichtgeving de uitdaging om op een manier te reageren die voor de buitenwereld meer gepast lijkt. En tijdens de Tweede Intifada is het beeld volgens Gutmann (32-33) niet veel gunstiger voor Israël. De Israëli's werden tijdens deze periode als enige als actor benoemd, de Palestijnen deden niks, hen overkwam alles. Israël leert iedere keer weer van conflicten. Tijdens de oorlog in 2006 met Hezbollah in Libanon heeft het land een zeer belangrijke les geleerd. Israël was vrij toegankelijk voor de pers, terwijl Hezbollah in Libanon bepaalde welke gebieden toegankelijk waren en de pers zelfs rondleidde langs de ravages (Kalb en Saivetz, 2007). Om verlies van controle te voorkomen, besloot Israël om tijdens *Operation Cast Lead* het conflictgebied afgesloten te houden voor de pers. En tijdens *Operation Defensive Shield* werd de pers door de Israëli's geweerd uit het vluchtelingenkamp van Jenin. Dit weerhield de Palestijnen er overigens niet van om via internet beelden van hun gewonden en doden de wereld in te sturen.

Als het gaat om het genereren van media-aandacht zijn beide partijen redelijk aan elkaar gewaagd. Het is uiteraard wel zo dat Israël kan bepalen of de pers de Bezette Gebieden in mag, waardoor contact met Palestijnen mogelijk wordt. Daar staat tegenover dat wanneer Israël de pers niet toelaat dit ook voor scheve gezichten zorgt en in die situatie kunnen de Palestijnen evengoed via internet beelden verspreiden. Die beelden zijn op dat moment de enige 'waarheid' die uit het gebied komt en deze is door journalisten niet te nuanceren met eigen materiaal. De oorlog om de media vergt net zoveel zorgvuldigheid als de echte strijd en de twee zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

3.2 Framing

Onderwerpen kunnen vanuit verschillende invalshoek geschreven worden waarbij deze focus bepalend is voor de invulling van het artikel en de keuze van bronnen die aan het woord komen. In een artikel over een oorlog kunnen bijvoorbeeld allerlei dokters en vertegenwoordigers van mensenrechtenorganisatie aan het woord gelaten worden. Deze personen zullen dan misschien wat

vertellen over de verwondingen die zij zien, hoeveel burgers er lijden en wellicht iets over de voedselvoorziening in het oorlogsgebied. Terwijl als in artikelen over een oorlog legerleiders, soldaten en analisten vertellen over de aanvallen die uitgevoerd worden, de wapens die daarbij gebruikt worden en het doel van de strijd, een heel ander perspectief geboden wordt. Een journalist kan dus alleen al door verschillende soorten bronnen te gebruiken een andere invalshoek tonen. Maar dat kan ook door het gebruik van bepaalde termen. Het perspectief dat de journalist voor een artikel kiest wordt een frame genoemd. In het eerste geval, als de artsen en hulpverleners het bericht 'kleuren', is er sprake van een humanitair frame en in het tweede voorbeeld van een militair frame. Dit hoofdstuk gaat in op het concept framing en geeft een overzicht van bestaande frames die gebruikt zijn in dit onderzoek.

3.2.1 Wat is framing?

De term framing werd voor het eerst in de jaren zeventig gebruikt en is dus een betrekkelijk nieuwe manier om naar nieuwsuitingen te kijken. Bij framing gaat de onderzoeker ervan uit dat de maker van een bericht dit vanuit een bepaald perspectief, of frame, doet. Of zoals Entman (1993:52) stelt: *'to frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text.'* *Salient* betekent volgens hem dat de informatie in een tekst meer opvalt, meer betekenis krijgt of ervoor zorgt dat het publiek het zich beter herinnert. Dit kan de publieke opinie over een onderwerp beïnvloeden, want frames zorgen er ook voor dat de lezer van een krantenbericht geen alternatieve frames aangeboden krijgt, die de situatie vanuit een ander oogpunt beschrijven (54). Uit onderzoek van Valkenburg, Semetko en De Vreese (1999) is naar voren gekomen dat frames bepalen hoe de lezer over een bepaald onderwerp denkt. Als een verhaal in een conflictframe gebracht wordt dan denken lezers er op die manier aan terwijl als een zelfde verhaal in een human interest frame gebracht wordt, er meer emotionele impact is bij de lezer. Maoz (2006:72-74) gaat nog één stap verder. Niet alleen de manier van denken kan beïnvloed worden door een bepaald frame, maar ook hoe personen handelen op basis van het in het bericht gekozen perspectief. Hoe groot de invloed van een frame is hangt volgens haar af van welke partij uitspraken doet in de mediatekst. Als het bijvoorbeeld over onderhandelingen in het Midden-Oosten gaat dan maakt het verschil of een Amerikaanse autoriteit of een Palestijn iets zegt over de onderhandelingen. Volgens Pan en Kosicki (in Reese, Gandy en Grant, 2001:39) is het effect van een frame vervolgens ook nog afhankelijk van een koppeling door het publiek aan eerdere

ervaringen. Zo kan het publiek een frame gebruiken om over gebeurtenissen of politiek te praten en daar ook een idee bij vormen.

Daarnaast vereenvoudigt gebruikmaking van frames het journalistieke proces. Het biedt de journalist een aantal perspectieven van waaruit een bericht geschreven kan worden en deze herkenbare achtergrond is voor het publiek makkelijk te interpreteren. Op deze manier vormt een frame een historisch interpretatiekader dat de journalist kan gebruiken en waardoor het publiek een onderwerp op basis van eerdere artikelen die vanuit een soortgelijk perspectief geschreven zijn en de eigen ervaringen met het onderwerp kan begrijpen. Zo worden verkiezingen vaak vanuit een strijdperspectief beschreven alsof het een sportwedstrijd is. Door gebruik te maken van termen die terugslaan op sportverslaggeving begrijpt het publiek dat de politieke verkiezingen een wedstrijd zijn. Gamson (1992:135) stelt dat wanneer een frame bij de cultuur van een maatschappij past, dit frame ook sneller gebruikt zal worden. Reese (in Reese, Gandy en Grant, 2001:1) noemt frames die op een dergelijke manier door velen gedeeld worden culturele frames. Bepaalde frames kunnen steeds opnieuw gebruikt worden door de media, zoals een conflictframe tijdens oorlogen. Dit betekent niet dat een frame statisch is. Door de invloed van allerlei partijen, waaronder politieke actoren die op een bepaalde manier in het nieuws willen komen, veranderen frames (Carragee en Roefs, 2004:216) of komen er nieuwe frames bij die een situatie ook kunnen beschrijven. Na de aanslagen van 11 september 2001 is er in de wereld bijvoorbeeld een andere beleving ontstaan rondom de term terrorisme. Dat hangt nu samen met *the war on terror*. Vanuit dit perspectief kunnen journalisten over conflicten en politieke beslissingen zoals het wel of niet binnenvallen van Irak door Amerika schrijven.

Een ander aspect van framing is de informatie die gebruikt wordt in het gekozen kader. Media frames zorgen er volgens Gamson (1992:120) voor dat de journalisten bepaalde informatie accentueren, terwijl andere feiten juist niet of minder prominent aan bod komen. Ieder frame heeft daardoor eigen informatie die opvalt en informatie die niet aanwezig is. Zo kan een bericht tijdens een conflict inzoomen op de slachtoffers, terwijl de agressor nauwelijks benoemd wordt. Ook het woordgebruik is bepalend voor een frame. Als een nieuwsbericht bijvoorbeeld over abortus gaat dan zal in een artikel met een frame dat voor abortus is gekozen worden voor een woord als 'foetus' terwijl een frame dat tegen abortus is eerder woorden bevat zoals 'ongeboren baby' (Hertog en McLeod in Reese et al., 2001:148). Al deze aspecten bij elkaar leiden tot de volgende bruikbare definitie voor het begrip framing:

'Frames are organizing principles that are socially shared and persistent over time, that

work symbolically to meaningfully structure the social world.' (Reese, Gandy en Grant, 2001:11)

3.2.2 Frames en conflicten

Een conflictframe is een veelgebruikt frame in de berichtgeving over conflicten, overleg en strijd. Als het om strijd gaat, betekent dit niet automatisch dat het om een oorlog gaat. In de sport en politiek wordt ook strijd geleverd. Het gaat in ieder geval om een conflict tussen twee of meer partijen. Dit kunnen zowel individuen als hele landen zijn (Valkenburg et al., 1999:550). Uit verschillende conflicten kunnen ook weer aparte frames ontstaan of op een andere manier toegepast worden, zo heeft de *war on terror* na 11 september 2001 ervoor gezorgd dat de media een terrorismeframe zijn gaan gebruiken om de situatie rondom de aanslagen te beschrijven. In de geanalyseerde krantenartikelen wordt bijvoorbeeld de strijd die Israël voert in de Bezette Gebieden ook wel eens *war on terror* genoemd. In Amerika wordt het terrorismeframe volgens Norris, Kern en Just (2003:15) gebruikt om onderscheid te maken tussen twee groepen: de vrienden en vijanden van de politiek in het land. Tijdens een conflict wil volgens Brown (in Norris et al., 2003:43) de politiek ook invloed uitoefenen op de media en zal bij acties van het leger rekening houden op welke manier deze acties in het nieuws kunnen komen. Dit is de laatste jaren met de komst van weblogs en satellietzenders als CNN en Al Jazeera nog belangrijker dan voorheen. Door deze ontwikkelingen is de controle die de politiek uit kan oefenen op de beeldvorming sterk verminderd. Israël kan er zoals tijdens het conflict in de Gazastrook voor zorgen dat de pers geen toegang krijgt tot het gebied, maar ze heeft nauwelijks controle over de publicatie van berichten en beelden door Palestijnen vanuit de Bezette Gebieden. Een conflict leent zich volgens Brown (48) ook uitstekend voor politiek commentaar. Doordat er tijd zit tussen verschillende aanvallen of vredesoverleggen, zegt Brown, dat de berichtgeving sneller kan gaan dan de oorlog zelf. De krant verschijnt immers dagelijks, maar de strijd kan in een impasse zitten of er kunnen dagen zijn waarop er weinig gebeurt op het strijdterrein. In zo'n geval is in de nieuwsmidia veel tijd om het conflict van commentaar te voorzien. Dit biedt ruimte voor een politiek frame waarin verschillende mensen hun mening geven over het conflict, maar ook protesten aan bod kunnen komen.

Voor het onderzoeken van frames in de berichtgeving van conflicten vindt Wolfsfeld (1997:49) dat er drie stappen nodig zijn. In de eerste plaats is het belangrijk om te kijken wat er

eerder over de situatie geschreven is, vervolgens moet de onderzoeker kijken wat de belangrijkste nieuwsfeiten van het artikel zijn. Daarna moet bepaald worden wie de *good guys* zijn in het conflict. Hierbij is het belangrijk om te kijken of de 'aanvaller' gelijk heeft en of er geen buitensporig geweld gebruikt wordt. De laatste stap is in het Israëliisch-Palestijnse conflict niet makkelijk te bepalen. In dit conflict zijn de standpunten van beide partijen vanuit verschillende oogpunten verdedigbaar. De ene partij is niet per definitie beter dan de andere. Het is wel zo dat Israël in het westen vooral als de *good guy* gezien wordt, zeker omdat een partij als Hamas door zowel Amerika als de EU bestempeld is als terroristische organisatie.

3.2.3 Eerder frameonderzoek

Het conflict tussen Israël en de Palestijnen speelt al vele jaren en er is dan ook al op verschillende momenten onderzocht welke frames gebruikt worden in de media. Wolfsfeld (1997:146) onderzocht hoe de Eerste Intifada geframed is. Naar aanleiding van zijn onderzoek kwam hij tot twee frames: *law and order* en *injustice and defiance*. De Israëliische overheid zet bij reacties richting de media vooral in op het gebruik van het eerste frame om daarmee aan te geven dat geweld nodig is om de dreiging van geweld door de Palestijnen tegen te gaan. Op deze manier beschermt zij de burgers van het land. Terwijl artikelen over de Palestijnen vooral geschreven worden vanuit het tweede frame, dat aangeeft dat zij vechten tegen de onrechtmatige bezetting door Israël.

Volgens Liebes en First (in Norris et al., 2003:59) wordt het terrorismeframe in het Israëliisch-Palestijnse conflict na de opleving in 2000 toegepast met een focus op de onschuldige kinderen die de dood vinden in de strijd. Een voorbeeld hiervan is het verhaal van Mohammed Al Dura, een twaalfjarige jongen die schuilend achter zijn vader gedood wordt door Israëliische kogels. De herkomst van de kogels is later betwist. Dit verhaal groeide uit tot icoon van de Tweede Intifada. Jordanië liet zelfs postzegels maken met de schuilende Mohammed. Tijdens het conflict in de Gazastrook eind 2008 stuurden Palestijnen zelf beelden rond van gewonde en gedode kinderen.

Uit onderzoek van Gamson (1992) zijn vijf frames naar voren gekomen die van toepassing zijn op het totale conflict. Zo is er een *injustice frame* waarbij iemand onrecht aangedaan wordt en waarbij het slachtoffer zich wil verzetten tegen de agressor. In Amerika wordt volgens Gamson vooral gebruik gemaakt van het frame *feuding neighbours*. Vooral de omstanders zijn in dit frame de slachtoffers en het frame kiest geen partij voor Israël of de Palestijnen. Ten tijde van de Koude

Oorlog maakte het conflict deel uit van deze wereldwijde strijd en was er vaak sprake van een *strategic interest* frame. Zowel Amerika als de Sovjet Unie probeerden hun winst te behalen via het conflict in het Midden-Oosten. De overige twee frames *Arab intransigence* (onbuigzame Arabieren) en *Israel expansionism* bestempelen één van de partijen als de schuldige aan het conflict. Dit onderzoek is redelijk gedateerd en bepaalde omstandigheden, zoals de Koude Oorlog, gelden niet meer. Het onderzoek achter deze masterthesis is dan ook gebaseerd op recent onderzoek van Moeller et al.(2007). Zij kwamen na een onderzoek van internationale krantenberichten over de oorlog tussen Israël en Hezbollah in de zomer van 2006 tot acht verschillende frames. Deze frames laten overigens de schuldvraag die bij Gamson wel terug te zien is buiten beschouwing. Het gaat om de volgende frames. Het politieke frame behandelt de politieke kant van het conflict, zoals eventuele onderhandelingen en bemoeienis van internationale autoriteiten, maar ook de protesten tegen de oorlog. Het militaire frame bevat het verloop van het conflict. De gevolgen van het conflict voor de economie, denk daarbij aan de oliehandel in het Midden-Oosten, vallen binnen het economische frame. De invloed van de oorlog, zoals weinig voedsel, volle ziekenhuizen en de angsten vallen binnen het humanitaire frame. Mensen die hun verhaal vertellen, dit kunnen zowel burgers als politici zijn, maken deel uit van het persoonlijke frame. De gevolgen van de oorlog voor de omgeving, zoals vervuilde grond of water door olie, worden het milieuframe genoemd. Als het conflict behandeld wordt als een conflict tussen joden en moslims dan is er sprake van het religieframe en tot slot kan de nadruk liggen op de terroristische kanten van de Palestijnen. In dat geval gaat het om een terrorismeframe. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen hoe de kranten de frames toegepast hebben, maar de resultaten geven geen inzicht in hoe vaak welk frame gebruikt is.

Door de jaren heen is dus op verschillende manieren naar het Israëliisch-Palestijnse conflict gekeken en zijn er uit onderzoek verschillende frames naar voren gekomen. Door de tijd veranderen termen en komen er nieuwe frames bij. Daarom is het goed om bij het gebruik van bestaande frames te kijken naar de actualiteit. Zo zullen de frames van Moeller et al. beter aansluiten bij de huidige berichtgeving dan de frames van Gamson. Bovendien zijn de frames van Moeller et al. algemener en niet alleen van toepassing op het Israëliisch-Palestijnse conflict. Dit betekent dat ze ook toegepast kunnen worden op andere conflicten, waardoor vergelijking mogelijk is.

3.3 Inhoudsanalyse

De inhoud van een krantenartikel kan allerlei verschillende informatie bevatten die zowel op kwantitatieve als kwalitatieve wijze onderzocht kan worden. Zo kunnen in een kwantitatieve analyse allerlei elementen van een tekst 'geteld' worden, zoals bijvoorbeeld het aantal woorden, hoeveel bronnen van een bepaalde partij in een artikel aan het woord gelaten worden, hoe vaak een bepaalde partij genoemd wordt enzovoorts. Een kwalitatieve analyse gaat veel verder. Daarbij wordt gekeken naar de inhoud van het bericht, waarbij verschillende betekenissen aan de tekst en de manier waarop deze geschreven is wordt gegeven. Deze paragraaf zal verder ingaan op het uitvoeren van inhoudsanalyse en onderzoek naar het gebruik van bronnen in berichten.

3.3.1 Onderzoek en inhoudsanalyse

Bij inhoudsanalyse worden vragen gesteld aan de tekst. Wester (2006:16-17) definieert dat als volgt: 'Inhoudsanalyse is een systematische vorm van lezen om waarnemingen te doen.' Hij onderscheidt daarbij een aantal kenmerken. Zo moet het lezen gebeuren vanuit een zekere vraagstelling. Daarnaast biedt een tekst volgens Wester oneindig veel interpretatiemogelijkheden. Deze moeten begrensd worden door te kiezen voor een bepaalde invalshoek. Edley (in Wetherell, Taylor en Yates, 2001:190) stelt dat wanneer iemand taal gebruikt er een heel lexicon beschikbaar is. Daarbij maakt een spreker keuzes uit de mogelijkheden die in een bepaalde cultuur voor handen zijn. Bepaalde termen kunnen in een cultuur zelfs dominant zijn. Edly benoemt een *interpretative repertoire* – een soort discours. Waarmee hij bedoelt dat er meerdere standaardmanieren zijn om over een bepaald fenomeen te praten. Dit kan ook gelden voor journalisten. Zij gebruiken bepaalde termen om bijvoorbeeld een conflict aan te duiden. Er zijn tal van mogelijkheden beschikbaar zoals strijd, oorlog, situatie of varianten waarbij de ene partij meer als agressor wordt beschouwd dan bij andere termen, vergelijk 'Israëls oorlog tegen de Palestijnen in Gaza' of 'de oorlog tussen Israël en de Palestijnen'. Een klein woord kan al een heel verschil maken. Het gaat volgens Smith en Bell (2007:78-82) dan ook om een analyse die verder gaat dan wat er alleen aan tekst staat. Door de teksten goed te analyseren kan bijvoorbeeld in kaart gebracht worden of er gebruik gemaakt wordt van stereotypering van bepaalde groepen of in welke bewoordingen over een bepaalde groep geschreven wordt. Taal kan volgens Jaworski en Coupland (2006:7) ook gezien worden als een

soort sociale actie waarbij inhoudsanalyse zich richt op *language in use*. Daarbij spelen patronen die bepalen wat normaal is in een bepaalde sociale context een belangrijke rol. Niet alleen wat een tekst zegt kan belangrijk zijn, maar Richardson (2007:12) vindt dat ook het waarom van een tekst belangrijk is. Hij geeft als voorbeeld politici die een bericht op een website plaatsen waarin ze Ariel Sharon beschuldigen van oorlogsmisdaden tegen de Palestijnen. De vraag is in zo'n geval wat de achterliggende reden van het bericht is. Willen ze opkomen voor de Palestijnen of is de partij antisemitisch? Bij artikelen in de kranten ligt het waarom meestal voor de hand. Nieuwsartikelen zijn bedoeld om het publiek te informeren over bepaalde onderwerpen. Bij opiniërende artikelen zou een waarom-vraag wel gesteld kunnen worden. Gee (2005:14) ziet het weer anders. Hij vindt de context van de tekst belangrijk, deze bepaalt ook wat een tekst doet. Als er een artikel met negatieve opmerkingen over Israël in een kwaliteitskrant staat, dan heeft dat een andere impact dan bijvoorbeeld in een sensatiekrant of op een pro-Palestijnse website.

Teksten kunnen in zijn geheel geanalyseerd worden, maar er kunnen ook gedeeltes van teksten bekeken worden om zo te bepalen met welke woorden over een onderwerp geschreven wordt. Bij eerdere onderzoeken naar artikelen over het conflict is bijvoorbeeld onderzocht bij welke partij de bronnen horen, maar ook hoe er over slachtoffers geschreven wordt. Onderzoek naar de bronnen die gebruikt worden op verschillende momenten in *the New York Times* en *Ha'aretz* heeft aangetoond dat Israëlische hoogwaardigheidsbekleders vaker aan het woord zijn in de krant dan Palestijnse. Ook werden er meer krantenartikelen geschreven die de Israëlische kant van het conflict lieten zien. *Ha'aretz* beschrijft de Palestijnse doden met meer empathie dan *the New York Times*. In de eerste krant wordt vaak een naam genoemd en wat achtergrondinformatie van een slachtoffer, terwijl *the New York Times* vooral de aantallen noemt en niet ingaat op de achtergrond van slachtoffers (Viser, 2003).

3.3.2 Analyse van bronnen in het nieuws

De overtuigingskracht van nieuwsartikelen kan afhangen van de gebruikte bronnen. Als hoogwaardigheidsbekleders een bepaalde mening geven dan zal deze meer impact hebben dan wanneer iemand hetzelfde zegt tijdens een straatinterview. Tijd op nieuwsredacties is echter schaars, dus zal er vaak gebruik gemaakt worden van bronnen die makkelijk beschikbaar zijn of van quotes die opgedaan zijn tijdens een persconferentie. Manning (2001:72-73) stelt dat de nieuwsredacties

bevolkt worden door witte mannen met een hoge opleiding. Dit zorgt ervoor dat bepaalde partijen, die niet binnen het netwerk van de hoogopgeleide blanke man vallen, meer moeite moeten doen om in het nieuws te komen. Etnische minderheden en vrouwen komen hierdoor minder vaak aan het woord in de krant. Ook Johnson-Cartee (2005:234) spreekt van een blanke elite die vooral aangehaald wordt in het nieuws. Shoemaker en Reese (1996:131) bevestigen dit beeld door te verwijzen naar onderzoek waaruit blijkt dat journalisten vaak gebruikmaken van een kleine groep, vooral blanke experts die ingezet worden om een situatie te duiden.

Als je in het nieuws komt krijg je een bepaalde status. Groepen of personen die het nieuws niet halen krijgen die status dus ook niet. Voor een analyse is het dan ook belangrijk om te kijken welke partijen of personen niet genoemd worden. Uit onderzoek van Van Dijk (in Jaworski en Coupland, 2006:510) blijkt dat minderheden in de Europese pers niet vaak aan het woord gelaten worden. Dit kan voor het onderzoek naar het Israëliisch-Palestijnse conflict betekenen dat vooral Israëli's aan het woord zullen zijn in de artikelen en de Palestijnen veel minder. Uit onderzoek van Downey, Deacon, Golding, Oldfield en Wring (2006) naar berichtgeving via de verschillende media van de BBC blijkt dat in de periode van oktober 2005 tot januari 2006 74% van de bronnen die aan het woord zijn van Israëliische afkomst is tegenover 22% Palestijnse bronnen. Gans (in Tumber, 1999:239-247) stelt dat het ook van de bron afhangt of een journalist gebruik van hem wil maken. Heeft de bron bijvoorbeeld een bepaalde vorm van macht? Als dat niet zo is dan moeten groeperingen of personen gebruikmaken van andere opties om in het nieuws te komen, zoals acties. Het is ook belangrijk dat de bron geschikte informatie levert en als je als bron wilt dienen voor een journalist dan is het belangrijk om deel uit te maken van zijn omgeving. Journalisten stellen volgens Gans ook een aantal eisen aan hun bronnen. Ze moeten eerder hun waarde bewezen hebben en daarnaast is het goed als ze productief zijn en veel informatie leveren. Daarnaast moeten ze te vertrouwen zijn, een zekere autoriteit hebben en zeker als ze op televisie moeten verschijnen is het fijn als ze duidelijk kunnen spreken.

Tijdens conflicten zijn er vooral officiële bronnen beschikbaar van de deelnemende partijen. Deze partijen die verbonden zijn aan de politiek of het leger, zullen vaak een vertekend beeld leveren van het conflict. Israël richt tijdens conflicten een speciaal perscentrum in waar gegevens makkelijk te verkrijgen zijn en waar verschillende woordvoerders aanwezig zijn om vragen te beantwoorden (oa. Luyendijk, 2006; Gutmann, 2005). Om ervoor te zorgen dat een nieuwsartikel objectief blijft moet de journalist ook bronnen buiten het vertrouwde netwerk zoeken. Volgens Richardson (2007:183) is er tijdens conflicten, soms bewust, maar beperkte informatie beschikbaar.

Een reden hiervan is dat zo de publieke opinie gecontroleerd kan worden (193). Tijdens het conflict tussen Hezbollah en Israël in 2006 zorgde Hezbollah er bijvoorbeeld voor dat er maar één woordvoerder beschikbaar was voor de pers om zo tegenstrijdige verhalen te voorkomen. En journalisten werden rondgeleid langs de ravages. Op andere plaatsen mochten zij niet filmen of fotograferen (Kalb en Saivetz, 2007).

De invloed van het gebruik van bepaalde bronnen op de perceptie van het nieuws is niet onomstotelijk bewezen. Lezers nemen quotes en de bijbehorende bronnen wel waar, maar onderzoek heeft niet uitgewezen dat lezers de betrouwbaarheid van een nieuwsbericht koppelen aan de bronnen die in het bericht aan het woord gelaten worden (Sundar, 1998:57). Toch is het gebruik van bepaalde bronnen van invloed op de publieke opinie. Volgens Gamson (1992:121) gebruiken mensen de bronnen weer als ze over een bepaald onderwerp spreken. De president van Amerika is één van de personen die vaak aangehaald wordt tijdens gesprekken over nieuwsonderwerpen. Of zoals Roshco (in Tumber, 1999:33) stelt: *'names make news'*.

Bronnen kunnen wel gebruikt worden om een bericht en de inhoud ervan te duiden. Dit is makkelijker als er een functie of afkomst van een bron genoemd wordt. Maar wanneer een journalist geen directe toegang krijgt tot iemand die het nieuws aan kan vullen, dan wordt ook regelmatig teruggegrepen op een anonieme bron die aangeduid wordt met termen als 'officiële bronnen' of 'betrouwbare bronnen' (Johnson-Cartee, 2005:227-228).

Het gebruik van betrouwbare bronnen die met naam en functie genoemd worden is dus belangrijk bij de productie van nieuws. Aansprekende bronnen zorgen ervoor dat het onderwerp gaat leven onder het publiek. De aangehaalde bronnen vormen over het algemeen geen goed beeld van alle partijen die van belang zijn voor een nieuwsitem. Zo is uit meerdere onderzoeken gebleken dat de Palestijnse elite minder vaak aan het woord gelaten wordt dan de Israëlische. En sowieso geldt dat journalisten onder andere door tijdsdruk vaak terugvallen op de bronnen uit het eigen blanke netwerk, waardoor andere partijen minder kans hebben om gehoord te worden.

4. Methodologie

Het onderzoek in deze thesis naar de focus van kranten op de verschillende partijen in het Israëlijsch-Palestijnse conflict bestaat uit een aantal onderdelen. Er is onderzoek gedaan naar de frames en naar de inhoud van koppen en artikelen. Bij de inhoud is onder andere gekeken naar de benaming van de verschillende partijen, maar ook naar termen die gebruikt worden voor het conflict. Daarnaast is in kaart gebracht hoe er over slachtoffers geschreven wordt en welke partij gezien wordt als agressor en welke als slachtoffer. Ook is de herkomst en de inhoud van de aangehaalde bronnen onderzocht. In de volgende paragrafen volgt een volledige beschrijving van het onderzoek.

4.1 Vraagstelling en deelvragen

Het doel van het onderzoek in deze thesis is om met behulp van inhouds- en frameanalyse te bepalen of de kranten zich in deze gevoelige kwestie houden aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid en dus neutraal over het conflict schrijven en geen partij kiezen. Eerdere onderzoeken hebben uitgewezen dat media soms een kant van het conflict kiezen en vooral vanuit dat perspectief schrijven. Daarbij valt op te merken dat frames ook gezien kunnen worden als een bepaald perspectief.

De volgende vraagstelling staat centraal:

Vanuit welk perspectief schrijven Nederlandse en Britse kranten over de conflictsituaties *Operation Defensive Shield* (2002) en *Operation Cast Lead* (2208/2009) in Israël en de Bezette Gebieden?

Om tot de beantwoording van de hoofdvraag te komen zullen zes verschillende deelvragen beantwoord worden.

In de eerste plaats zal gekeken worden naar het gebruik van frames in de berichtgeving. Frames laten zien vanuit welke invalshoek de journalist het conflict beschreven heeft. Bij een militair frame zullen bijvoorbeeld de partijen eerder als agressor benoemd worden dan bij een

humanitair frame, waar de focus eerder ligt op de slachtoffers van het conflict. Frames geven de lezers van kranten een bepaald kader waarin zij het conflict kunnen bekijken en misschien op een bepaalde manier plaatsen in hun eigen geconstrueerde werkelijkheid. De eerste deelvraag is:

1. Welke frames worden gebruikt?

Daarnaast blijkt uit eerdere onderzoeken (o.a. Philo en Berry, 2004) dat het schrijven over slachtoffers vaak gebeurt vanuit het Israëliësch oogpunt. De verwachting bij dit onderzoek is dan ook dat er meer artikelen zijn waarin Israëliësch dan Palestijns slachtoffers genoemd worden. Verder kan gekeken worden naar de manier waarop de slachtoffers beschreven worden. Alleen aantallen of met enige empathie waarbij bijvoorbeeld de achtergrond van een slachtoffer benoemd wordt. Interessant is ook om te analyseren hoe de slachtoffers aan hun einde gekomen zijn. In kranten wordt niet altijd aangegeven wat de oorzaak van iemands dood of verwonding is. Dan staat er bijvoorbeeld alleen een zin zoals: 'drie Palestijnse vrouwen werden gisteren gedood'. Hoe zij gedood werden blijft buiten beschouwing. Uit de analyse kan blijken of daarin verschillen zijn tussen de gewonden en doden aan beide zijden. Dit leidt tot de tweede deelvraag.

2. Zijn er verschillen waarneembaar in de beschrijving van Israëliësch of Palestijns slachtoffers?

Het gebruik van bronnen is belangrijk in berichtgeving. Bij een eenzijdige berichtgeving zijn bijvoorbeeld alleen Israëliësch bronnen aan het woord, terwijl een evenwichtige berichtgeving meerdere partijen aan het woord laat. Uit onderzoek van Viser (2003) bleek eerder dat vooral Israëli's het woord krijgen in de media en de Palestijnen nauwelijks. Het is dus te verwachten dat de verdeling van Palestijnse en Israëliësch bronnen niet gelijk is. Daarnaast gebruiken kranten ook regelmatig bronnen die niet aangeduid kunnen worden en anoniem zijn of de titel 'woordvoerder' dragen. Het gebruik van bronnen is mede bepalend voor het vertrouwen dat mensen kunnen hebben in een artikel. Een anonieme Palestijnse Hamasstrijder die zich negatief uitlaat over Israël maakt waarschijnlijk minder indruk dan president Bush die kritiek levert op Israël. De derde deelvraag van het onderzoek heeft dan ook betrekking op de aangehaalde bronnen in de krantenartikelen.

3. Welke bronnen worden aan het woord gelaten en wat zeggen zij over de verschillende partijen.

Ook het woordgebruik kan van invloed zijn op de publieke opinie. Als de Palestijnen voortdurend terroristen genoemd worden dan schept dat een bepaald beeld van een partij. Daarom heeft de

vierde deelvraag betrekking op de woordkeuze in de krantenberichten.

4. Welke termen worden gebruikt om de partijen en het conflict te benoemen?

Verder is het belangrijk voor de hoofdvraag om te kijken of er een zekere verdeling te maken is tussen de agressor in het conflict en een slachtoffer. En of er een partij is die sowieso meer aandacht krijgt dan de andere. Gaan artikelen bijvoorbeeld alleen over Israël of gaan ze steeds over beide partijen? De vijfde deelvraag heeft betrekking op het benoemen van de partijen als onderdeel van de strijd.

5. Blijkt uit de artikelen wie de agressor in het conflict is en wie het slachtoffer?

Als laatste richt het onderzoek zich op het beschrijven van de beide partijen in conflicthandelingen. Hierbij wordt gekeken wat het onderwerp is bij oorlogshandelingen en of er een actieve of passieve zin wordt gebruikt. Verschillen hierin kunnen wijzen op een zekere sympathie voor één van de partijen. Bijvoorbeeld wanneer de Palestijnen steeds een menselijk onderwerp in de zin hebben die geweld pleegt en het Israëlische geweld alleen toegeschreven wordt aan vliegtuigen en tanks. Mensen die geweld plegen geven een ander beeld dan machines die dood en verderf zaaien.

6. Welke termen gebruiken de kranten voor het beschrijven van conflicthandelingen?

Alle deelvragen zullen beantwoord worden voor het totaal van de berichten, maar er zal ook onderscheid gemaakt worden naar krant en conflict.

4.2 Onderzoekseenheden

Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van data uit vier verschillende kranten tijdens twee verschillende periodes, ook wel deelconflicten te noemen, van het Israëlisch-Palestijnse conflict. In deze paragrafen wordt de keuze voor de kranten en de periodes nader toegelicht.

4.2.1 Kranten

Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van vier verschillende kranten, twee Nederlandse en twee Britse. De Nederlandse kranten zijn *De Telegraaf* en *de Volkskrant*. *The Guardian* en *The Mirror* zijn de twee Britse kranten. Er is gekozen om zowel kwaliteitskranten (*de Volkskrant* en *The*

Guardian) als sensatiekranten (*De Telegraaf* en *The Mirror*) mee te nemen in het onderzoek. Dit zorgt ervoor dat de kranten van de twee landen met elkaar te vergelijken zijn. De situatie waarin de kranten verkeren is per land wel enigszins verschillend. De concurrentie tussen kranten is nergens zo groot als in Groot-Brittannië. Dat komt doordat veel kranten nationaal gericht zijn. In een land als Amerika zijn bijvoorbeeld veel meer lokale kranten zoals de *Washington Post* en de *New York Times* (Sampson in Tumber, 1999:203). Recent is bekend gemaakt dat *The Independent*, één van de concurrenten van *The Guardian*, het einde van 2009 waarschijnlijk niet haalt doordat een aandeelhouder zich terugtrekt (De Volkskrant, 2009). In Nederland is de concurrentie tussen de kranten minder groot, maar door teruglopende lezersaantallen wel belangrijk. Hieronder volgt een beknopt overzicht van de achtergrond van de verschillende kranten.

De Telegraaf

De eerste versie van *De Telegraaf* verscheen in 1893. Het bedrijf was toen in handen van Henry Tindal. De toon was in de eerste jaren niet de sensationele waar *De Telegraaf* tegenwoordig om bekend staat. In de oprichtingsakte van NV *De Telegraaf* is zelfs opgenomen dat de krant neutraal hoort te zijn en dat politieke of religieuze ideeën niet in de krant horen terug te komen. Toch is niet iedereen overtuigd van de kracht van deze krant. In de jaren dertig wordt de krant nog omschreven als een krant die vooral voor sportslieden en financiers zou zijn en zeker geen krant die de meningsvorming bepaalt. In de Tweede Wereldoorlog heulde de krant met de vijand, wat uiteindelijk tot een verschijningsverbod heeft geleid, dat in 1949 is opgeheven (Schneider en Hemels, 1979). Tegenwoordig wordt deze krant gezien als sensatiebelust. Hoofdredacteur Sjuul Paradijs noemt de krant zelf een krant van het midden en voor de massa, die dingen uitvergroot (Verbraak, 2009). De oplage van *De Telegraaf* is in 2008 bijna 700.000.³

De Volkskrant

De Volkskrant is van oorsprong een katholiek weekblad dat vanaf 1919 uitgegeven wordt. Een dergelijk blad paste goed in het verzuilde Nederland, maar na de ontzuiling in de jaren zestig werd het katholicisme geschrapt uit de ondertitel, maar de geofend lezer kon de katholieke insteek nog terugvinden in de artikelen (Schneider en Hemels, 1979). Tegenwoordig staat *de Volkskrant* bekend als een kwaliteitskrant die zich links van het midden bevindt. *De Volkskrant* heeft in een eigen stijlboek een aantal regels staan voor het gebruik van bepaalde woorden. Zo staat in het *Stijlboek*

³ Oplagecijfers van Nederlandse kranten zijn op te vragen via de volgende website: <https://www.hoi-online.nl>

vermeld dat 'terrorisme' een lastig woord is en dat er geen eensluidende definitie is. Daarom zal *de Volkskrant* het woord 'terrorist' zoveel mogelijk vermijden. Woorden die wel gebruikt mogen worden voor strijders horende bij een organisatie als Hamas zijn: rebellen, strijders, opstandelingen en militanten. *De Volkskrant* vindt dit neutrale termen. Ook het woord 'vrijheidsstrijder' zal in *de Volkskrant* niet vaak voorkomen (Volkskrant, 2006:171). Ook voor het gebruik van bronnen heeft *de Volkskrant* regels opgenomen in het *Stijlboek*. Journalisten van de krant moeten zoveel mogelijk proberen om anonieme bronnen of bronnen met vage aanduidingen, zoals 'uit de wandelgangen te vermijden'. In het *Stijlboek* wordt ook verwezen naar het feit dat het publiek minder vertrouwen in een krant stelt als de bronnen vaag zijn (221). De oplage van *de Volkskrant* over 2008 is 263.204.

The Guardian

John Edward Taylor richtte in 1821 *The Manchester Guardian* op. In eerste instantie verscheen de krant wekelijks, maar vanaf 1855 na het wegvallen van het dagbladstempel werd het een dagblad. In 1951 veranderde de naam in *The Guardian*. De krant heeft een linkse signatuur en staat in Groot-Brittannië tegenover andere kwaliteitskranten zoals de rechtse *The Times* en de centrumkrant *The Independent* (The Guardian, History of the Guardian). In 2007 onderzochten Moeller et al. de partijdigheid van berichtgeving in internationale kranten over de oorlog tussen Hezbollah en Israël in de zomer van 2006. *The Guardian* bleek zeer gebalanceerd te berichten over het conflict en kwam in het onderzoek op een tweede plaats na *the Washington Post* (Moeller et al., 2007). Ook uit een ander onderzoek bleek de neutraliteit van *The Guardian*. Na 11 september 2001 waren veel media nauwelijks kritisch als het ging om de *war on terror* en de daarbij horende inval in Irak, maar *The Guardian* was één van de weinige kranten die wel kritisch schreef over de legitimiteit van de inval (Hammond, 2007:221).

The Guardian heeft in een eigen stijlgids richtlijnen voor het gebruiken van landennamen. Deze mogen niet gebruikt worden als bepaalde handelingen aan een kleiner gedeelte toegeschreven kunnen worden. Als het om geweld gaat zoals tijdens een conflict ontraadt *The Guardian* dan ook om het woord 'Israëli's' te gebruiken, maar om het onderwerp specifieker te maken en niet een hele bevolking te benoemen. *The Guardian* schrijft net als *de Volkskrant* voor om spaarzaam om te gaan met het woord 'terrorist' en als journalist liever te kiezen voor minder partijdige alternatieven als militanten of radicalen (Marsh & Marshall, 2004). Met de komst van Daniel Seaman als hoofd voorlichting van Israël is een zwarte lijst opgesteld met daarop correspondenten die volgens hem partijdig schrijven en daardoor geen medewerking meer krijgen. Suzanne Goldenberg

correspondent van *The Guardian* staat op deze lijst (Gutmann, 2005:249). De oplage van *The Guardian* is, gemeten over april en mei 2009, ruim 330.000 stuks.⁴

The Mirror

The Daily Mirror is in 1903 opgericht door Alfred Harmsworth en was in eerste instantie gericht op vrouwen. De sensatiekrant, tabloid genoemd in Groot-Brittannië, concurreert vooral met *The Sun*. Vanaf het begin speelde fotografie een belangrijke rol voor deze krant. In de Eerste Wereldoorlog was de krant zelfs de populairste aan het front vanwege de foto's van thuis. Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog had de krant een links karakter. Aan het einde van de twintigste eeuw is de naam een tijdlang *The Mirror* geweest, maar in 2002 is de oude naam weer aangenomen. Qua politieke kleur zit *The Mirror* links van het centrum en steunen ze al jaren de centrumlinkse *Labour Party*. De krant maakt onderdeel uit van persgroep Trinity Mirror plc. (Trinity Mirror, History; Spartacus, Daily Mirror) en de huidige oplage is ongeveer 1,3 miljoen exemplaren.

4.2.2 Gekozen onderzoeksperiodes

Regelmatig laait het conflict tussen Israël en de Palestijnen op. Er zijn dus meerdere momenten te kiezen waarop krantenberichten geanalyseerd kunnen worden. Voor dit onderzoek is gekozen voor twee verschillende periodes, die een aantal jaar uit elkaar liggen. De gekozen onderzoeksperiodes bestaan uit een operatie van het Israëlische leger die in beide gevallen ongeveer een maand duurt. Het doel van beide militaire operaties is het terugdringen van geweld van de Palestijnse verzetsorganisaties. In de eerste periode gaat het om het terugdringen van de terroristische aanslagen die uitgevoerd worden door Palestijnen afkomstig van de Westelijke Jordaanoever en de militaire operatie in de tweede onderzoeksperiode richt zich op het minimaliseren van de raketbeschietingen vanuit de Gazastrook. Doordat beide periodes even lang zijn en het doel min of meer hetzelfde is, namelijk terugdringen van geweld vanuit de Bezette Gebieden, is een vergelijking van beide periodes goed te maken. Door te kiezen voor conflicten in beide Bezette Gebieden worden ook alle grote partijen die een rol spelen binnen het Israëlisch-Palestijnse conflict meegenomen. Bovendien is het interessant om te kijken of er een duidelijk verschil is in de verslaggeving in de media. Israël is vrij toegankelijk voor de pers en dat heeft er in oorlog in 2006

⁴ Oplagecijfers van Britse kranten zijn na registratie verkrijgbaar op <http://www.abc.org.uk>.

met Hezbollah in Libanon voor gezorgd dat Israël het verloor op het vlak van de publieke opinie. In de oorlog in 2008 en 2009 heeft het land ervoor gekozen om de pers niet toe te laten op het strijdterrein. Tijdens de eerste onderzoeksperiode had de pers meer vrijheid. Dit kan er bijvoorbeeld voor gezorgd hebben dat tijdens de eerste periode meer geschreven is over de Palestijnse situatie dan tijdens de tweede periode omdat er toen geen toegang was tot de Gazastrook. Hieronder volgt een kort overzicht van de gekozen onderzoeksperiodes. De achtergronden en het verloop van de twee militaire operaties zijn beschreven in paragraaf 2.1.2.

Onderzoeksperiode 1: *Operation Defensive Shield*

Periode: 29 maart – 3 mei 2002.

Locatie: Westelijke Jordaanoever.

Belangrijkste partijen: Israëlische leger, Yasser Arafat en Fatah.

Belangrijke beschreven gebeurtenissen: Bezetting van het hoofdkwartier van Arafat, mogelijke massamoord in het vluchtelingenkamp Jenin en de bezetting van de Geboortekerk in Bethlehem.

Onderzoeksperiode 2: *Operation Cast Lead*

Periode: 27 december 2008 – 21 januari 2009.

Locatie: Gazastrook.

Belangrijkste partijen: Israëlische leger en Hamas.

Belangrijkste beschreven gebeurtenissen: buitensporig geweld Israël en eventuele schending van de mensenrechten.

4.2.3 Gekozen eenheden = krantenberichten

Van de vier kranten zijn alle nieuwsberichten, achtergrondartikelen en opiniestukken over de twee onderzoeksperiodes verzameld. De berichten zijn verkregen via de databank Lexis Nexis. Voor de eerste onderzoeksperiode zijn de volgende zoekwoorden gebruikt: Israël, Palestijnen, Westelijke Jordaanoever, en *Israel, Palestinians, West Bank* en voor de tweede periode: Palestijnen, Hamas, Gaza, Israël en *Palestinians, Hamas, Gaza, Israel*. Vervolgens zijn de berichten korter dan 100 woorden weggelaten, omdat deze berichten vaak feitelijk zijn en daardoor weinig informatie

bevatten die een aanwijzing kunnen vormen voor een frame. Het aantal berichten over de twee totale periodes was van een dusdanige omvang, dat gekozen is voor een halvering van het aantal te onderzoeken dagen binnen de twee onderzoeksperiodes. Van beide conflicten zijn daarom alleen de berichten op de oneven data opgenomen in de dataset van het onderzoek. Dit heeft totaal 417 berichten opgeleverd, 206 voor de eerste onderzoeksperiode en 211 voor de tweede. Alle soorten krantenberichten kunnen beïnvloeden hoe de lezer van de krant over een bepaald conflict of over de partijen denkt, daarom zal in de analyse geen onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende soorten berichten.

4.3 Aanpak

Hieronder wordt beschreven hoe de krantenartikelen geanalyseerd zijn. Voor de analyse is een codeerschema gebruikt dat terug te vinden is in Bijlage 8.1. Het schema geeft weer hoe de verschillende onderdelen van de krantenberichten beoordeeld zijn en welke waarden er toegekend zijn aan de elementen. Het schema is getest door twee keer vier artikelen te laten analyseren door een tweede persoon en de uitkomsten te vergelijken. Na een eerste ronde van vier artikelen is het schema aangepast op een aantal punten die onduidelijkheid opriepen en leidden tot afwijkende resultaten. Na een tweede ronde van vier artikelen stemden de antwoorden van de twee onderzoekers overeen. Voor de inhoudsanalyse is onderscheid gemaakt tussen de koppen en de rest van de tekst van een artikel. Voor het frame is de hele tekst gebruikt.

4.3.1 Frame analyse

Frame-analyse kan op twee manieren uitgevoerd worden. Inductief, waarbij de frames tijdens de analyse ontdekt en benoemd worden en deductief waarbij uitgegaan wordt van een aantal frames dat van tevoren opgesteld is (Semetko en Valkenburg, 2000:94). In dit geval zal gebruik gemaakt worden van bestaande frames die ontleend zijn aan het onderzoek van Moeller et al. (2007) oftewel deductief onderzoek. Tijdens de analyse van de berichtgeving over de oorlog tussen Israël en Libanon in de zomer van 2006 kwamen zij tot acht frames: politiek, militair, economisch, humanitair, persoonlijk, milieu, terrorisme en religie. Eerder heeft Gamson (1992) vijf frames

opgesteld naar aanleiding van onderzoek naar het conflict in het Midden-Oosten. Deze komen deels overeen met de frames van Moeller et al., maar doordat de frames van de laatste drie onderzoekers recenter zijn en het conflict voortdurend verandert is gekozen om de frames uit het onderzoek in 2007 te gebruiken. Het frame is bepaald door te kijken naar het woordgebruik, de aangehaalde bronnen en de koppen. Deze indicatoren geven aan vanuit welk perspectief de journalist het bericht geschreven heeft. Steeds vaker beschrijven journalisten hun eigen werkwijze en hoe ze eventueel belemmeringen ondervinden. Daarom is aan de acht bestaande frames nog het mediaframe toegevoegd.

4.3.2 Tekstanalyse

Bij de analyse van de tekst is gekeken hoe beide partijen in de krantenartikelen naar voren komen en hoe vaak ze op een bepaalde manier genoemd worden, bijvoorbeeld als agressor of slachtoffer van het conflict. Er is hiervoor gebruik gemaakt van zowel kwalitatieve als kwantitatieve analyse van de onderzoekseenheden. Hieronder wordt de analyse van verschillende elementen van de tekst nader toegelicht.

Slachtoffers

Allereerst is gekeken hoe de kranten slachtoffers beschrijven en welke slachtoffers het meest genoemd worden. Tijdens beide onderzoeksperiodes vielen aan Palestijnse zijde meer slachtoffers. Het is dan ook te verwachten dat deze slachtoffers vaker genoemd worden. Daarnaast is bepaald of er met een zekere empathie over de slachtoffers geschreven is of dat alleen aantallen genoemd worden. Een krant kan bijvoorbeeld schrijven 'tot nu toe vielen aan Palestijnse zijde 300 slachtoffers' of 'tot nu toe vielen aan Palestijnse zijde 300 slachtoffers, waarvan 150 kinderen en 30 vrouwen'. De laatste variant is met empathie geschreven, omdat je meer te weten komt over de slachtoffers. Tot slot is geanalyseerd op welke wijze mensen gedood zijn en hoe dat beschreven is in de artikelen. Zijn het bijvoorbeeld lijdende zinnen waarbij de agressor ontbreekt of zijn het actieve zinnen waaruit blijkt hoe een slachtoffer aan zijn einde gekomen is. Het is voor de beeldvorming van de lezer van de krant een groot verschil of er staat 'vijf mensen werden gedood' of 'Israëlische soldaten hebben gisteren vijf vrouwen gedood'. Hier is dus zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve analyse uitgevoerd.

Koppen

Een ander element van de tekstanalyse is de analyse van de krantenkoppen. Daarbij is gekeken of één van de partijen genoemd wordt in de kop en vervolgens of deze partij genoemd wordt als agressor of als slachtoffer. Een agressor is een partij die geweld gebruikt en het slachtoffer is de partij die iets overkomt. De analyse is gedaan met uitsluitend de informatie in de kop. Dus niet in combinatie met het hele artikel als achtergrond. Dit geldt ook voor de subkoppen.

Partijen en geweld

Om te kijken of bepaalde partijen negatief benoemd worden in de media is gekeken hoe Hamas, Yasser Arafat, Fatah en Israël genoemd worden in de artikelen. Dit kan ook een beeld geven van een voorkeur van een krant voor één van de partijen. Als bijvoorbeeld Hamas continu beschreven wordt als terroristische organisatie, dan creëert dat een bepaald beeld. Er is ook een inventarisatie gemaakt van de woorden die de kranten gebruiken om het conflict aan te duiden. Voorts is in kaart gebracht welke woorden gebruikt worden voor de gewelddadigheden die de partijen begaan tijdens conflicten. Gaat het om actieve of passieve zinnen en welke woorden worden gebruikt voor het beschrijven van de agressor. Is dat bijvoorbeeld menselijk, zoals 'Israëlische soldaten beschoten' of wordt er meer afstand gecreëerd ten opzichte van de agressor door te kiezen voor 'tanks beschoten'. Bij dit element is wederom gekozen voor zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve analyse van de krantenartikelen.

Totale artikel

Als laatste is per artikel gekeken hoe de partijen naar voren komen. Wordt in het artikel vermeld dat één van de partijen geweld gebruikt dan is deze partij een agressor en als blijkt dat één van de partijen lijdt onder het conflict dan is deze partij een slachtoffer. Dit betreft een kwantitatieve analyse van de artikelen. Er is ook gekeken op welke partij het artikel focust. Is dat duidelijk één van de partijen of worden beide partijen in het artikel besproken of geen van de partijen.

4.3.3 Analyse van de bronnen

Bronnen zijn zoals eerder aangegeven belangrijk voor de betrouwbaarheid van een artikel, maar de gebruikte bronnen kunnen ook een indicatie geven van eventuele partijdigheid in de berichtgeving.

Bij de analyse van de bronnen is in de eerste plaats gekeken waar de bron vandaan komt. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de beide partijen: Israël en de Palestijnen. Andere opties zijn bronnen uit Amerika, omdat dit land een belangrijke rol speelt bij conflicten en vaak achter Israël staat. Verder zijn ook bronnen uit het land van de krant, dus uit Groot-Brittannië of Nederland, apart aangegeven. Uit eerder onderzoek is gebleken dat kranten vaak bronnen uit eigen land gebruiken. Van de bron is verder gekeken naar de functie of rol. Hoogwaardigheidsbekleders zijn geloofwaardiger dan bijvoorbeeld burgers of anonieme bronnen. Verder is geanalyseerd wat een bron zegt. Daarbij is gekeken of de bron iets zegt over de twee partijen in het conflict en of hij geen, één of beide partijen benoemt als agressor of slachtoffer in het conflict. Deze termen zijn breed op te vatten. Agressor is een partij die genoemd wordt als actieve deelnemer aan de oorlogshandelingen in het conflict. En een slachtoffer is de partij die hinder ondervindt van het conflict.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het onderzoek besproken worden. Hierbij worden een aantal deelgebieden apart behandeld, zoals koppen, slachtoffers, woordgebruik, focus op beide partijen en framing. In totaal zijn 417 artikelen geanalyseerd, waarvan 206 van de eerste onderzoeksperiode in de Westelijke Jordaanoever (2002), hierna te noemen conflict 1, en 211 van de tweede periode in de Gazastrook (2008/2009), hierna te noemen conflict 2. Onderstaande tabel 5.0.1 laat zien hoe de krantenberichten verdeeld zijn over de vier kranten. De meeste artikelen zijn terug te vinden in *The Guardian* en *De Telegraaf* schreef het minst tijdens beide onderzoeksperiodes. Ongeveer tien procent van de geanalyseerde artikelen is op de voorpagina van de krant verschenen. Het overgrote deel stond dus in het binnenwerk van de krant.

Tabel 5.0.1 - Verdeling van de artikelen naar krant en conflict

	The Guardian	The Mirror	de Volkskrant	De Telegraaf	Totaal
Conflict 1 (2002)	82 (39,8%)	43 (20,9%)	59 (28,6%)	22 (10,7%)	206
Conflict 2 (2008/2009)	82 (38,9%)	36 (17,1%)	62 (29,4%)	31 (14,7%)	211
Totaal	164	79	121	53	417

De meeste artikelen zijn geschreven door correspondenten. Tijdens conflict 1 is dat 68% van alle artikelen en tijdens conflict 2 is dat wat minder, namelijk 56%. Van een groot deel van de overige artikelen is tijdens dat conflict niet bekend door wie het geschreven is. Na de correspondenten worden artikelen veel geschreven door personen die dat op persoonlijke titel in de vorm van een opiniërend stuk doen. Zij zijn niet tot de correspondenten gerekend. Er zijn weinig artikelen die overgenomen zijn van persbureaus. Dit is te verklaren doordat veel kranten een eigen correspondent hebben in Israël of de Bezette Gebieden. Het is voor kranten dan niet nodig om artikelen van een persbureau te plaatsen.

De dateline, dus de plaats waar het artikel geschreven is, wordt bij de helft van de artikelen (99) tijdens conflict 1 in de Westelijke Jordaanoever niet genoemd. Van de overige artikelen zijn er meer afkomstig uit Israël (46 artikelen) dan uit de Westelijke Jordaanoever (28 artikelen) waar de

gevechten zich afspeelden. Voor conflict 2 geldt dat voor ongeveer de helft (113 artikelen) niet bekend is waar het artikel geschreven is. Bijna een kwart van de artikelen is geschreven in Israël. Tijdens dit conflict was er nauwelijks toegang tot de Gazastrook. *De Telegraaf* heeft daardoor een correspondent in Erez, wat een grensplaats is tussen Israël en de Gazastrook. *The Guardian* publiceert wél artikelen vanuit de Gazastrook. Naast deze genoemde landen komen artikelen van redacties of correspondenten uit Nederland en Amerika.

5.1 Koppen

Van alle krantenartikelen is bekeken welke partijen genoemd worden in de koppen en subkoppen en of de genoemde partij beschreven wordt als slachtoffer of agressor van het conflict. Tijdens conflict 1 worden beide partijen ongeveer even vaak genoemd in de kop. Bij het grootste deel van de artikelen, bijna zestig procent, komt geen van beide partijen in de kop voor. *The Mirror* zit voor beide conflicten ver boven dit percentage van zestig procent, terwijl de andere kranten er onder blijven. Conflict 2 geeft een iets andere verdeling. Daar wordt Israël vaker genoemd (20,1 %) dan de Palestijnen (13,2%). Ook hier geldt dat ongeveer zestig procent van de koppen geen van beide partijen bevat. Opmerkelijk is dat *de Volkskrant* de enige krant is waar tijdens conflict 2 de Palestijnen vaker in een kop voorkomen dan de Israëli's. Tijdens conflict 1 besteedde *de Volkskrant* meer aandacht aan de Israëlische kant in de koppen. Over het algemeen geldt dus dat Israël vaker genoemd wordt in de krantenkoppen dan de Palestijnen.

Maar wat wordt er over de partijen gezegd in de kop? Tijdens conflict 1 op de Westelijke Jordaanoever wordt in de meeste gevallen geen slachtoffer aangewezen. Uit achttien koppen blijkt dat de Palestijnen slachtoffer zijn van het conflict tegenover twee koppen waarin Israël als slachtoffer aangewezen wordt. Een voorbeeld van de Palestijnen als slachtoffer is bijvoorbeeld terug te vinden in *The Guardian* op 3 mei 2002. Die kop luidt: '*Palestinian shot dead as church stand off worsens*'. De meeste koppen met een slachtoffer zijn terug te vinden in *the Guardian*, maar deze krant schreef in die periode ook de meeste artikelen over het conflict. Bij conflict 2 zijn er tien koppen met Palestijnen en drie met Israël als slachtoffer te vinden. *De Telegraaf* heeft als enige krant geen slachtoffers opgenomen in de koppen over dit conflict. Er zijn zeer weinig koppen van *de Volkskrant* en *The Mirror* waarin één van de partijen naar voren komt als slachtoffer. Toch valt op dat *The Mirror* alleen Israël als slachtoffer noemt en *de Volkskrant* juist de Palestijnen. Weinig

koppen geven dus aan welke partij slachtoffer is in het conflict. Als het al gebeurt dan worden meestal de Palestijnen gezien als slachtoffer. Aangezien er onder de Palestijnen meer slachtoffers zijn gevallen dan aan Israëlische zijde, is dit een resultaat dat te verwachten was.

Er zijn meer koppen waarin één van de partijen genoemd wordt als de agressor. In de meeste gevallen is dat Israël, 43 keer tegenover 6 keer de Palestijnen. Zo wordt er op 19 april 2002 in *de Volkskrant* geschreven 'Israëlich geweld in Jenin wekt afschuw' en op 31 december 2008 in *The Mirror* 'Under the Hamas rockets, an Israeli town is frightened too'. Er is geen verschil tussen de twee conflicten in de verhouding van het aantal keer dat de Palestijnen of Israël als agressor genoemd wordt en ook de analyse van de verschillende kranten laat weinig verschil zien.

De analyse van de subkoppen geeft net een ander beeld dan bij de koppen. Als er een partij aangewezen wordt als slachtoffer dan zijn dat op twee koppen na de Palestijnen, zoals op 5 januari 2009 in *The Guardian*: 'Thousands flee guns as Israel tightens grip on Gaza'. Een voorbeeld van een kop waarin Israël naar voren komt als slachtoffer is 'Druk thuisfront neemt toe nu eerste Israëlische militairen zijn gedood bij de strijd in Gaza' in *de Volkskrant* op 7 januari 2009. In vergelijking met de koppen wordt er in de subkoppen weer minder vaak een agressor aangewezen.

Conclusie koppen

Uit de analyse blijkt dat in de meeste koppen geen van beide partijen genoemd wordt. *The Mirror* noemt van alle kranten het minst één van de partijen. Als er wel een partij genoemd wordt, dan is dat vaker Israël dan de Palestijnen. Behalve in *de Volkskrant* tijdens conflict 2. Slechts uit een klein aantal koppen blijkt welke partij slachtoffer is in dit conflict. En dat zijn in bijna alle gevallen de Palestijnen. Alleen *The Mirror* noemt alleen Israël als slachtoffer en de Palestijnen helemaal niet. Een agressor wordt iets vaker genoemd en dat is in de meeste gevallen Israël. Uit de koppen en subkoppen is niet zo heel vaak iets af te lezen, omdat de meeste koppen niks over de partijen zeggen. Maar als er rollen toegewezen worden aan Israël en de Palestijnen in de kop, dan ontstaat een beeld van Israël als agressor en de Palestijnen als slachtoffer. Dat is bij deze conflicten niet erg opmerkelijk, aangezien aan Palestijnse zijde meer slachtoffers vielen dan aan de Israëlische. Dit beeld komt overeen met de uitspraken van Gutmann (2005:32-33). Zij stelt dat de Israëli's vaak als enige actor benoemd worden en dat de Palestijnen alles overkomt.

5.2 Slachtoffers

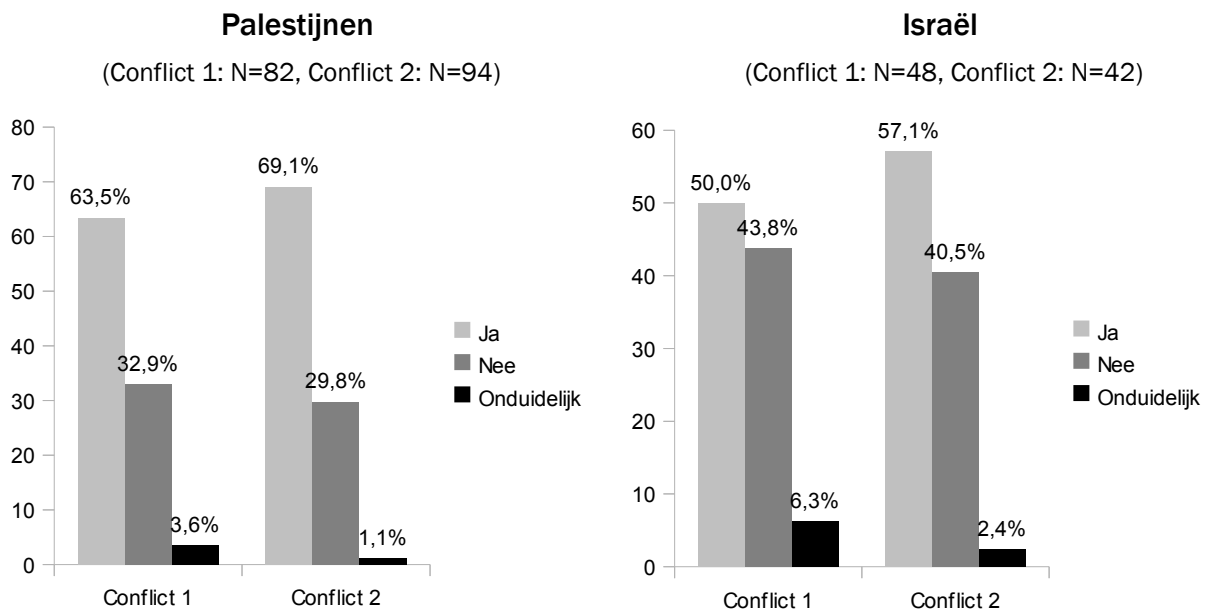
Tijdens beide conflicten vielen veel meer slachtoffers aan Palestijnse zijde. Tijdens conflict 1 vielen ongeveer dertig keer zoveel doden aan Palestijnse zijde dan aan Israëlische en bij conflict 2 is dat zelfs honderd keer. In de krantenberichten is deze verhouding nauwelijks terug te zien. Tijdens conflict 1 werd in ongeveer de helft van de artikelen geen slachtoffer genoemd. In bijna een kwart van de artikelen (23,3%) worden één of meerdere slachtoffers van Palestijnse afkomst opgevoerd tegenover 7,3% van de artikelen met een Israëlische dode of gewonde. En in 15% van de artikelen worden gewonden en slachtoffers van beide partijen genoemd. Een analyse van de krantenberichten van conflict 2 laat een beeld zien dat meer overeenstemt met het feit dat er meer Palestijnen gewond of gedood zijn. Ook hier geldt dat de helft van de artikelen geen slachtoffers bevat. Iets meer dan een kwart van de artikelen (25,2%) heeft alleen aandacht voor de Palestijnse slachtoffers. En in slechts twee artikelen wordt alleen aandacht besteed aan de Israëlische slachtoffers. Dat is slechts in 1% van alle berichten tegenover de 7,3% bij conflict 1. Het percentage artikelen dat voor genuanceerde berichtgeving kiest waarbij beide partijen in de artikelen voorkomen als slachtoffer is iets gestegen ten opzichte van het eerdere conflict naar 18,3%.

The Mirror wijkt tijdens conflict 1 het meest van het gemiddelde af. Deze krant besteedt procentueel meer aandacht aan slachtoffers in de berichten en daarbij valt op dat in 11,6% van de berichten alleen de Israëlische slachtoffers belicht worden. Als het om Palestijnse slachtoffers gaat dan krijgen deze in *de Volkskrant* het minste aandacht. Gemiddeld is dat in ongeveer een kwart van de artikelen, maar *de Volkskrant* komt niet verder dan ruim 18%. De resultaten laten voor conflict 2 een scheiding tussen de twee landen zien. De twee Engelse kranten besteden in meer dan 30% van hun artikelen alleen aandacht aan de Palestijnse slachtoffers. Bij de Nederlandse kranten ligt dat percentage gemiddeld rond de 15%. In Nederland wordt ook in veel meer gevallen geen aandacht besteed aan slachtoffers.

Schrijven over slachtoffers kan op verschillende manieren. Door alleen de aantallen van de doden en gewonden te noemen of door meer duiding te geven aan de slachtoffers door hun achtergrond toe te lichten of door te beschrijven hoe een slachtoffer gedood of verwond is. De Palestijnen zijn tijdens conflict 1 in een groot deel van de gevallen (63,4%) op een empathische manier beschreven dus met duiding en dit percentage lag nog iets hoger tijdens conflict 2. De Israëlische slachtoffers zijn minder vaak op een empathische manier beschreven, 50 % tijdens

conflict 1 en 57,1% in het tweede. Een overzicht van de manier waarop de slachtoffers beschreven zijn is te zien in figuur 5.2.1 hieronder.

Figuur 5.2.1 Overzicht van empathie voor slachtoffers aan Palestijnse en Israëlsche zijde

Bij de analyse van de slachtoffers is tevens op te merken dat het aan Palestijnse zijde vaak om nieuwe slachtoffers gaat, terwijl aan Israëlsche zijde vaak de slachtoffers van de oorlog tot dat punt genoemd worden. Aan het einde van een artikel staat in zo'n geval een zin als 'tot nu toe vielen aan Israëlsche zijde drie doden' terwijl de Palestijnse slachtoffers meer in het lopende verhaal verwerkt werden, zoals 'bij de bombardementen van gisteren vielen vijf doden, onder wie twee vrouwen en één baby. Opmerkelijk is dat de Engelse kranten vaker met sympathie over de Palestijnen schrijven dan de Nederlandse kranten die in meer dan de helft van de artikelen met Palestijnse slachtoffers alleen de aantallen noemen en daar geen duiding aan geven. Een uitzondering hierop vormt *De Telegraaf* tijdens conflict 2 waar in alle gevallen met empathie over de Palestijnen geschreven wordt. Hierbij moet opgemerkt worden dat het slechts om zes artikelen gaat. De analyse van de Israëlsche slachtoffers geeft een soortgelijk beeld al liggen de percentages een stuk lager dan bij de Palestijnen. *De Volkskrant* is hierbij de grootste uitzondering. Deze krant schrijft over het algemeen zonder empathie over de Israëlsche slachtoffers. En ook *The Guardian* laat tijdens conflict 1 een ander beeld zien, waarbij in minder dan de helft van de gevallen met empathie geschreven wordt over de Israëli's die gedood of verwond zijn.

Terminologie slachtoffers

Er is nu vastgesteld over welke slachtoffers vaker geschreven wordt en of dit op empathische wijze gebeurt. Een verdere analyse laat op zinsniveau zien hoe er precies over de slachtoffers geschreven wordt en of blijkt hoe de slachtoffers aan hun einde zijn gekomen of gewond zijn geraakt. In de artikelen zijn 339 zinnen gevonden (70 in conflict 1, 269 in conflict 2) waarin geschreven wordt over slachtoffers of gewonden en waarbij iets gezegd kan worden over de slachtoffers of de manier waarop zij slachtoffer geworden zijn. Er zijn ongeveer twee keer zoveel zinnen waarin de Palestijnen het slachtoffer zijn dan zinnen waarin Israël het slachtoffer is. In de meeste gevallen (46%) is de Palestijn zowel het slachtoffer als het onderwerp van de zin. Dit betekent dat het gaat om een actieve rol voor het slachtoffer, bijvoorbeeld 'zes Palestijnen overleden bij de aanval'. Ook wanneer Israël het slachtoffer is, wordt er vaker een actieve dan een passieve zin gebruikt. In 14,5% van alle zinnen is Israël het onderwerp en de Palestijnen het slachtoffer. Dit zijn de zinnen waarbij duidelijk wordt wie mogelijk verantwoordelijk is voor verwondingen of dood van het slachtoffer, zoals de zin 'Israëlische tanks verwonden gisteren drie Palestijnse vrouwen'. 11% van de zinnen kent een dergelijke constructie maar dan met Israël als slachtoffer en de Palestijnen als verantwoordelijke. Het uitsplitsen van de resultaten naar conflict levert ongeveer dezelfde resultaten op. In tabel 5.2.1 is terug te zien hoe de verdeling is tussen het onderwerp van de zin en het slachtoffer van de zin.

Tabel 5.2.1 - Verhouding tussen het onderwerp van de zin en het slachtoffer

Onderwerp	SLACHTOFFER					Totaal
	Israël	Palestijnen	Overig	Onbekend	Beide partijen	
Israël	63 (18,7%)	49 (14,5%)	2 (0,6%)	1 (0,3%)	0 (0%)	115 (34,1%)
Palestijnen	37 (11,0%)	155 (46,0%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (0,3%)	193 (57,3%)
Overig	0 (0%)	1 (0,3%)	5 (1,5%)	0 (0%)	0 (0%)	6 (1,8%)
Onbekend	0 (0%)	1 (0,3%)	1 (0,3%)	18 (5,3%)	1 (0,3)	21 (6,2%)
Beide	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (0,6%)	2 (0,6%)
Totaal	100	206	8	19	4	337

Bij het analyseren van de slachtoffers is onderscheid gemaakt in slachtoffers die gestorven zijn en slachtoffers die gewond zijn geraakt. De meeste slachtoffers die genoemd worden, zijn gestorven. Bij de Palestijnen geldt dit voor 84,1% van de slachtoffers en bij de Israëli's voor 71%. Ook is gekeken naar de functie van het slachtoffer: militair of burger. De Israëlische slachtoffers zijn vaker

militair dan de Palestijnen. Wat overigens te verwachten was, omdat de conflicten zich in de Bezette Gebieden afspeelden en er in Israël zelf niet gevochten is. Over de militairen of militieleden van Hamas en Fatah aan Palestijnse zijde wordt in verhouding veel minder vaak geschreven, zoals te zien is in tabel 5.2.2. Dit is opmerkelijk omdat uit onderzoek van de VN, zoals beschreven in paragraaf 2.2, bleek dat tijdens conflict 1 vooral strijders de dood vonden.

Tabel 5.2.2 - Verhouding tussen aard van het slachtoffer en diens functie

	ISRAËL				PALESTIJNEN			
	Gewond	Dood	Beide	Totaal	Gewond	Dood	Beide	Totaal
Burger	4 (20,0%)	15 (75%)	1 (5,0%)	20	10 (10,5%)	77 (81,1%)	8 (8,4%)	95
Militair	8 (25,8%)	22 (71,0%)	1 (3,2%)	31	2 (9,5%)	19 (90,5%)	0	21
Beide	0	7 (100%)	0	7	0	5 (83,3%)	1 (16,7%)	6
Overig	1 (100%)	0	0	1	0	8 (88,9%)	1 (11,1%)	9
Onbekend	1 (2,4%)	27 (65,9%)	13 (31,7%)	41	3 (4,3%)	60 (85,7%)	7 (10%)	70
Totaal	14 (14%)	71 (71%)	15 (15%)	100	15 (7,2%)	169 (84,1%)	17 (8,7%)	201

Om te omschrijven hoe de slachtoffers aan hun einde gekomen zijn of gewond zijn geraakt worden verschillende termen gebruikt. Voor zowel de Israëli's als de Palestijnen geldt dat in de Britse kranten in de meeste gevallen een combinatie met de term '*kill*' gebruikt wordt. Een ander werkwoord dat vaak voorkomt is '*die*'. Opmerkelijk is dat tijdens conflict 1 in de Britse kranten voor de Palestijnen het werkwoord '*shoot*' gebruikt wordt en verder voor beide partijen niet. In de Nederlandse kranten wordt vooral het werkwoord 'doden' gebruikt om aan te geven wat er met de slachtoffers gebeurd is. Het werkwoord 'omkomen' wordt daarna het meest gebruikt. Die termen komen ongeveer overeen met de Britse equivalenten. Tabel 5.2.3 laat zien hoe vaak de werkwoorden gebruikt zijn verdeeld over de twee conflicten en uitgesplitst naar slachtoffers van beide partijen.

Tabel 5.2.3 – Overzicht van veelgebruikte werkwoorden in combinatie met slachtoffers

Slachtoffer:	Israël		Palestijnen	
	Conflict 1	Conflict 2	Conflict 1	Conflict 2
<i>Kill</i>	28	16	39	56
<i>Injure</i>	8	1	3	11
<i>Die</i>	6	2	27	14
<i>Wound</i>	5	1	11	2
<i>Shoot</i>	0	0	10	0
Doden	6	4	14	12
Verwonden	3	3	2	3
Omkomen	2	5	4	11
Sterven	0	1	0	0
Vallen	0	3	4	5
Neergeschoten	0	0	3	0

Terminologie: dader als onderwerp van de zin

Een andere vraag is hoe de daders van het conflict omschreven worden. Tijdens conflict 1 worden de daders wanneer zij onderwerp zijn van zinnen met Israëlische slachtoffers in ongeveer twee derde van de gevallen op een menselijke manier beschreven. Hiermee wordt bedoeld dat de agressor een mens is en geen legervoertuig of een heel land. In veel gevallen is de dader in dit geval een Palestijnse zelfmoordterrorist. In deze periode vielen de meeste Israëlische slachtoffers ook door zelfmoordaanslagen. Als het om termen gaat die geen personen aanduiden, dan zijn dit woordcombinaties als *'the attack'* of *'the mourning cycles of suicide bombings'*. Termen voor de daders tijdens conflict 2 wijken van deze resultaten af, omdat zelfmoordaanslagen in de Gazastrook geen rol speelden. Daders zijn in dit geval slechts in enkele gevallen ook het onderwerp van de zin. De acties worden dan niet aan personen toegeschreven maar aan Hamas als geheel of aan raketten van Hamas.

De daders aan Israëlische zijde worden tijdens conflict 1 vooral benoemd als *'Israeli troops'* of *'Israeli soldiers'*. In iets minder dan de helft van de gevallen wordt het geweld niet aan mensen toegeschreven, maar bijvoorbeeld aan *'attacks'* of *'het geweld'*. Opmerkelijk is het feit dat de gewelddadigheden van conflict 2, gekeken naar het onderwerp van de zin, nooit toegeschreven worden aan menselijk handelen, maar aan Israël als geheel of aan de oorlogshandelingen, zoals *'missiles'*, *'the bombing and fighting'* of *'twee Israëlische granaten'*.

Terminologie: daders in overig deel van de zin

Bij lijdende zinnen, waar het slachtoffer het onderwerp van de zin is, wordt tijdens het conflict slechts in ongeveer een derde van de zinnen verklaart hoe een Palestijn slachtoffer geworden is. De zinnen beperken zich dus tot het noemen van het gevolg, maar de oorzaak blijft achterwege. Een voorbeeld van een dergelijke zin is: '*Six Palestinians were killed*' of '8 Palestijnen zijn gewond geraakt.' De zinnen die wel verklaren wat de oorzaak is van de dood of verwondingen van de Palestijnen verwijzen naar elementen als '*by Israeli soldiers*' of '*during fighting*'. Bij conflict 2 wordt in iets meer dan de helft van de geanalyseerde zinnen een oorzaak genoemd. Ook hier is te zien dat wanneer er een oorzaak genoemd wordt, dit in bijna geen enkel geval om menselijk handelen gaat, zoals eerder ook te zien was in zinnen waarbij de agressor het onderwerp van de zin is. Tijdens conflict 1 in de Westelijke Jordaanoever wordt nog wel genoemd dat soldaten of scherpschutters de slachtoffers verwond of gedood hebben, maar bij conflict 2 in de Gazastrook wordt het leed veroorzaakt door wapens, zoals '*shellfire*', 'de aanval', '*in an airstrike*', of het totale Israëliëse leger. Ook bij de Israëliëse slachtoffers is in conflict 1 in bijna twee derde van de gevallen onduidelijk wat er met de slachtoffers gebeurd is. Er staan zinnen in de krant als '*two soldiers were injured*' maar hoe dat gekomen is blijft onduidelijk. Als er wel een verklaring gegeven wordt, dan is er bijna altijd een verwijzing naar terroristen of een zelfmoordaanslag. Waar bij de Palestijnse slachtoffers tijdens conflict 2 vaker, in ongeveer de helft van de gevallen, duidelijk was wat de oorzaak van het slachtofferschap was, blijft dat voor de Israëliëse slachtoffers op een derde steken. Wanneer de veroorzaker genoemd wordt, dan is dat in dit geval vaak een wapen of een aanval, zoals 'bij raketaanvallen van Hamas' of '*by rocket fire*'.

Conclusie slachtoffers

In ongeveer de helft van alle artikelen wordt geen aandacht besteed aan de slachtoffers van de twee deelconflicten. De Palestijnen worden in een kwart van de artikelen als enige slachtoffer in het conflict genoemd en de Israëli's in 7% van de artikelen tijdens conflict 1 en in 1% tijdens conflict 2. Tussen de 15 en 18% van de artikelen geeft beide partijen als slachtoffer. Dit beeld waarbij de Palestijnen vaker als slachtoffer genoemd worden is realistisch, omdat onder de Palestijnen tijdens beide conflicten veel meer slachtoffers zijn gevallen dan aan Israëliëse zijde. Er is een verschil te zien tussen de twee landen. In verhouding schrijven de Britse kranten twee keer zo vaak over slachtoffers dan de Nederlandse kranten. De Britse kranten schrijven ook vaker met empathie over de slachtoffers dan de Nederlandse. De Palestijnse slachtoffers worden vaker geduid dan de

Israëlische. Dit is waarschijnlijk toe te schrijven aan het feit dat er aan Palestijnse zijde vaker slachtoffers gevallen zijn en dat deze daardoor steeds een nieuw verhaal opleveren voor de journalist, terwijl de slachtofferaantallen aan Israëlische zijde soms dagen achter elkaar gelijk blijven, maar dan wel genoemd worden. Alleen *de Volkskrant* geeft bijna nooit duiding aan de slachtoffers aan Israëlische zijde.

In de verzamelde zinnen over slachtoffers aan beide zijden, komen de Palestijnen opnieuw het vaakst naar voren als slachtoffer. Zij sterven of raken over het algemeen gewond op een actieve wijze. Zij zijn dan zowel slachtoffer als onderwerp van de zin. Terwijl je zou verwachten dat slachtoffers in een lijdend deel van de zin beschreven worden. Slechts in 14,5% van de zinnen is een Palestijn lijdend voorwerp en Israël het onderwerp van de zin. Dit zijn de zinnen die duidelijk maken wat er precies gebeurd is met een actieve rol voor de agressor en een lijdende voor het slachtoffer. Bij Israëlische slachtoffers geldt dit voor 11% van de zinnen.

De meeste slachtoffers zijn om het leven gekomen en daar gebruiken de kranten vooral woorden als: *'die'*, *'kill'*, *'doden'* en *'omkomen'* voor. Tijdens conflict 1 worden de daders als onderwerp van de zin deels als menselijk omschrijven, bijvoorbeeld *'Israeli soldiers'* of *'zelfmoordterrorist'*. Opmerkelijk is het feit dat tijdens conflict 2 het geweld van Israël geen enkele keer toegeschreven wordt aan menselijk handelen, maar vooral aan wapens of Israël als geheel. Als het slachtoffer het onderwerp van de zin is, dan wordt in veel gevallen geen verklaring voor het leed gegeven. En als dit wel zo is dan geldt voor de Palestijnse slachtoffers tijdens conflict 2 opnieuw dat zij vooral om het leven komen door acties die niet aan menselijk handelen worden toegeschreven.

Over het algemeen geldt dus dat er meer aandacht is voor de Palestijnse slachtoffers tijdens de twee conflicten en dat zij vooral tijdens conflict 2 door machines en wapens om het leven gekomen zijn of er wordt helemaal geen oorzaak genoemd. Op deze manier wordt een bepaald beeld geschetst dat Israël niet als menselijke agressor laat zien. Het laat zien dat Palestijnen om het leven komen, maar dit wordt niet aan menselijk handelen van Israëlische zijde toegeschreven. Deze resultaten komen niet overeen met de analyse van Philo en Berry (2004) naar berichtgeving op de Britse televisie. Daaruit kwam naar voren dat Israëlische slachtoffers meer aandacht krijgen dan de Palestijnse. Dat is in verhouding misschien wel zo, omdat er minder slachtoffers gevallen zijn aan Israëlische zijde, maar de getallen laten zien dat de Palestijnse slachtoffers de meeste aandacht krijgen. Het is door de verhouding van het aantal slachtoffers aan beide zijden terecht dat de Palestijnen meer beschreven worden in de rol als slachtoffer, maar de oorzaak van gewonden en

doden aan beide kanten zouden de kranten nog explicieter kunnen beschrijven. Het is uiteraard makkelijker om geweld van Israël toe te schrijven aan wapens en machines dan bij de Palestijnen. De eerste partij heeft duidelijk een geavanceerder wapenarsenaal ter beschikking. Tijdens conflict 1 pleegden de Palestijnen vooral zelfmoordaanslagen en tijdens het tweede schoten zij raketten. Israël heeft daarentegen tanks, vliegtuigen, grondtroepen en andere wapens.

5.3 Focus, slachtoffer en agressor

De krantenartikelen kunnen over verschillende onderwerpen gaan waarbij de twee partijen aan bod kunnen komen. Tijdens de analyse is vastgesteld welke partij het vaakst aan bod komt in alle artikelen. Ligt de focus op Israël of op de Palestijnen? De artikelen van conflict 1 gaan in bijna zeventig procent van de gevallen over beide partijen. Er zijn maar weinig artikelen die alleen over Israël, 8,7%, of de Palestijnen, 5,8%, gaan. Slechts 16% gaat over geen van de twee partijen en heeft duidelijk een andere focus. Een voorbeeld van zo'n artikel is '*Powell plans new peace conference*' dat op 3 mei 2002 verscheen in *The Guardian* en meer gaat over de buitenlandse politici die betrokken zijn bij het conflict. *De Volkskrant* is de enige krant die afwijkt van het gemiddelde. Zij schrijven vaker artikelen over één van de partijen, waarbij de Palestijnen meer 'eigen' artikelen krijgen dan Israël. Conflict 2 in de Gazastrook levert een ander beeld, daarin wordt iets vaker geen van beide partijen genoemd, 20,4%, en zijn de twee partijen iets vaker alleen aan bod, 14,2% voor Israël en 12,3% procent voor de Palestijnen.

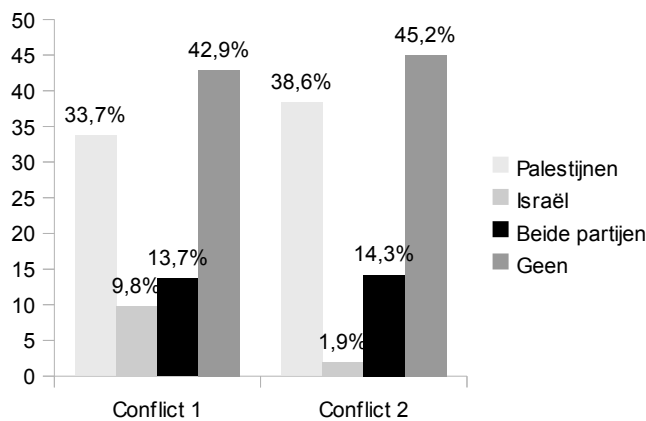
Er is ook in kaart gebracht of de partijen in het artikel genoemd worden als slachtoffer of als agressor. Een partij is een slachtoffer als blijkt dat de partij leed ondervindt van het conflict. Het gaat daarbij niet alleen om lichamelijke verwondingen, maar personen die hun huis kwijtraken of doodsbang binnen zitten en door bombardementen het huis niet uit kunnen zijn ook slachtoffer van het conflict. Een agressor is de partij die duidelijk met geweld in verband gebracht wordt. In zo'n artikel staat dus dat een partij wapens gebruikt of op een andere manier betrokken is bij de gewelddadigheden in het conflict.

In een derde van de artikelen over conflict 1 worden de Palestijnen als enige slachtoffer van het conflict genoemd tegenover tien procent van de artikelen waarbij de Israëli's als enige slachtoffer genoemd worden. In 13,7% worden beide partijen aangewezen als slachtoffer. In de tweede periode zijn er bijna geen artikelen, slechts 4 van de 211, die alleen de Israëli's als slachtoffer van het conflict zien tegenover 81, 38,4%, van de Palestijnen. 14,2% benoemt beide

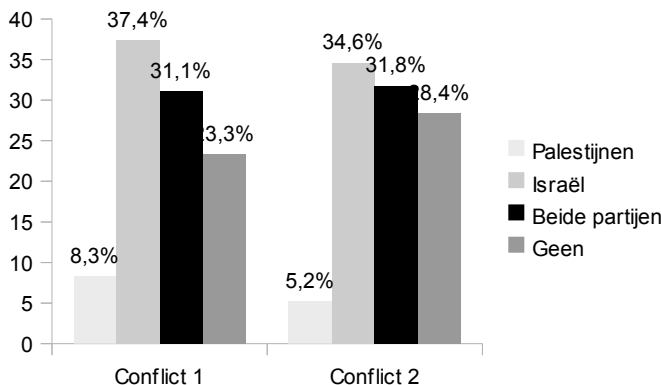
partijen. Hierbij past deels het beeld van de agressor. Als de Palestijnen het meest als slachtoffer gezien worden, wekt het geen verbazing dat Israël het vaakst in artikelen genoemd wordt als enige partij die de ellende veroorzaakt. Tijdens conflict 1 wordt Israël in 37,4% van de artikelen als enige agressor genoemd en bij de Palestijnen is dat maar bij 8,3% van alle artikelen. Toch zijn er ook nog veel artikelen die beide partijen als agressor aanwijzen, 31,1%. Opmerkelijk is dat er vaker geschreven wordt over een 'schuldige' en minder vaak over de slachtoffers. In 48 artikelen wordt geen agressor genoemd terwijl in 88 artikelen geen slachtoffer van het conflict genoemd wordt. De gewelddadigheden worden dus vaker benoemd dan de gevolgen daarvan voor personen. De analyse van conflict 2 levert nagenoeg een zelfde beeld op.

Figuur 5.3.1 Partijen genoemd als agressor en slachtoffer van het conflict

Partijen
genoemd als
slachtoffer

Partijen
genoemd als
agressor

Conclusie focus

De meeste artikelen gaan over beide partijen. In conflict 2 gaan iets meer artikelen over de partijen afzonderlijk, maar het is niet zo dat één van de partijen opvallend meer aandacht krijgt zoals op basis van eerder onderzoek te verwachten was. Hafez (2000) beschrijft dat in artikelen vaak gekozen wordt voor een perspectief waarbij één van de partijen aan bod komt. Dat is in de analyse in deze masterthesis niet terug te zien en ook meer aandacht voor Israël zoals uit het onderzoek van De Bruijn (www.scherpenzeel.org, 2008) naar voren kwam is niet aan de orde. Zoals eerder geconstateerd zijn de Palestijnen vaker terug te vinden als slachtoffer in de artikelen dan de Israëli's. Voor de agressor is dit precies andersom, maar dat wekt geen verbazing. Wel geldt dat er vaker een agressor benoemd wordt in de artikelen dan een slachtoffer. Over het algemeen kan gezegd worden dat de beide partijen in verhouding genoemd worden in de artikelen, waarbij de Palestijnen iets vaker de slachtofferrol toebedeeld krijgen en de Israëli's vaker als agressor genoemd worden.

5.4 Terminologie

Om te bepalen vanuit welk perspectief kranten berichten is het belangrijk om te bepalen welke woorden zij gebruiken om het conflict en de verschillende partijen aan te duiden. Immers, zoals eerder genoemd, wat voor de één een terrorist is, is voor een ander een vrijheidsstrijder. In dit onderzoek is op woordniveau gekeken hoe een aantal partijen benoemd worden: Fatah, Hamas, Israël en Yasser Arafat. Israël is een lastige partij omdat de term naar veel verschillende elementen kan verwijzen: het leger, het land zelf, het land als geheel met de inwoners, maar ook als politiek orgaan. Daarom zijn woorden over Israël verzameld om te kijken wat het meest geschreven wordt over het land zelf en wat bijvoorbeeld synoniemen zijn. Als laatste zijn alle woorden verzameld die het conflict omschrijven. Zoeken naar woorden die Fatah omschrijven heeft nauwelijks resultaat opgeleverd. De partij is een paar keer genoemd tijdens conflict 1, maar bijna altijd met de term 'Arafat's Fatah partij'. Er zijn in ieder geval te weinig waarnemingen en daarom ontbreekt de partij in dit resultatengedeelte.

Hamas: een militante jihadistische beweging of een politieke organisatie?

Zoals eerder omschreven in hoofdstuk 2.1.2 is Hamas een organisatie die religieus is, meedoet aan de politiek in de Bezette Gebieden en door Amerika en de EU aangemerkt is als terroristische organisatie. Maar hoe wordt Hamas in de verschillende kranten genoemd? Tijdens conflict 1 deed

Hamas nauwelijks mee, dus uit die periode zijn er weinig waarnemingen. In bijna alle gevallen wordt Hamas 'militant' genoemd. Het tweede conflict levert meer uitspraken over Hamas op. *The Guardian* kiest er in de meeste gevallen voor om Hamas een '*Islamist group*' of '*Islamist movement*' te noemen. De nadruk ligt in ieder geval op het islamitische karakter van de organisatie. Ondanks hun voorbehoud om het woord terrorist niet te snel te gebruiken in krantenartikelen, wordt Hamas ook enkele keren terroristisch genoemd. Tijdens conflict 2 blijft *The Mirror* ook het woord 'militant' het vaakst gebruiken om Hamas aan te duiden. *De Telegraaf* verwijst vooral naar het terroristische karakter van de organisatie. Van *De Telegraaf* is geen stijlhandboek beschikbaar waaruit blijkt hoe zij over het gebruik van het woord terrorist denken. Ook *de Volkskrant* verwijst naar de terroristische achtergrond van Hamas. Uit de benoeming van Hamas komt dus vooral het islamitische, militante en terroristische karakter van de partij naar voren. De politieke kant wordt nauwelijks genoemd. Opmerkelijk is het feit dat Hamas makkelijk het stempel van terreurorganisatie krijgt, terwijl tijdens conflict 2 de tijd waarin Hamas regelmatig zelfmoordaanslagen pleegde in Israël alweer een aantal jaar geleden is. De organisatie voert wel raketbeschietingen uit op Israël, maar de echte terreur zoals ten tijde van de Tweede Intifada wordt niet meer bedreven. Tabel 8.2.1 in bijlage 8.2 geeft een overzicht van alle gebruikte termen voor Hamas uitgesplitst naar krant en conflict.

Arafat: martelaar of politiek leider?

Over Yasser Arafat zijn alleen gegevens verzameld tijdens conflict 1, omdat hij tijdens conflict 2 al overleden was. In alle kranten wordt Arafat vooral aangeduid met de benaming 'de Palestijnse leider'. Toch zijn in de quotes een aantal andere en ook tegenstrijdige aanduidingen te vinden. Zo wordt hij in *The Guardian* bijvoorbeeld '*a bastard*' en '*a man of peace*' genoemd en in *The Mirror* '*a Palestinian icon*' en '*the enemy of the free world*'. Maar neutrale benamingen die verwijzen naar zijn leiderschap overheersen in alle kranten. Tabel 8.2.2 in bijlage 8.2 geeft een overzicht van alle gebruikte termen voor Yasser Arafat uitgesplitst naar krant.

Israël: Een veilige haven voor vervolgte Joden of Joodse terroristen?

Voor de beschrijving van Israël worden vaak woorden gebruikt die teruggrijpen naar politieke termen. Het land wordt vaak democratisch, een natie of Joodse staat genoemd. Ook een verwijzing naar de bijbelse term het Heilige land komt voor. Tijdens conflict 1 zijn alleen in *The Mirror* en *de Volkskrant* negatief geladen termen te vinden. In *The Mirror* wordt gesproken van '*Jewish terrorists*'

en '*Jewist extremists*', terwijl *de Volkskrant* een persoon quote, die het in een uitleg over het denken van jongeren heeft over 'klere-Israëli's'. Ook tijdens conflict 2 zijn negatieve termen te vinden in *The Mirror*. Naast '*a victim of terror*' wordt het land in die krant ook omschreven als '*a blind and enraged giant*'. En ook in *The Guardian* zijn tegenstrijdige bewoordingen te vinden. Zo wordt gesproken van '*a civilised state*', maar in een quote ook van '*a gangster state*'. Eigenlijk zijn tijdens dit tweede conflict alleen in *de Volkskrant* voornamelijk neutrale of zelfs positieve benamingen te vinden. Opmerkelijk is dat tijdens dit conflict meerdere kranten het land omschrijven als 'een baken van democratie' en dat vervolgens koppelen aan een onstabiele omgeving. Vooral in quotes wordt verwezen naar 'zij' en wordt het land omschrijven als '*the enemy*'. Ondanks negatieve termen, die overigens vooral in de quotes staan, wordt het land vooral als een Joodse democratische staat beschreven. Een overzicht van alle woorden die gebruikt zijn voor het beschrijven van Israël zijn terug te vinden in tabel 8.2.3 in bijlage 8.2.

Conflict, offensief of de Israëlische militaire campagne?

Journalisten kunnen veel verschillende termen gebruiken voor strijd tussen partijen. Tijdens de strijd op de Westelijke Jordaanoever was de inzet het terugdringen van het aantal zelfmoordaanslagen in Israël. Dit wordt niet vaak genoemd als het conflict aangeduid wordt. Vaker worden korte woorden gebruikt zoals 'conflict', 'het geweld' of 'de crisis'. *De Volkskrant* kiest op 27 april 2002 voor een term die de lading enigszins dekt, namelijk 'het vier weken oude offensief ter voorkoming van nieuwe Palestijnse zelfmoordaanslagen'. En ook de *The Mirror* gebruikt twee keer een uitgebreidere benaming, zoals '*the Israeli operation launched after a wave of suicide bombings*'. In de krantenberichten worden vooral termen gebruikt die terugslaan op de Israëlische bijdrage aan de gebeurtenissen. Daarbij is tussen de vier kranten een verschil te zien op het vlak van het benoemen van de agressor. Zo gebruikt *The Mirror* vooral algemene Israëlische termen voor het benoemen van het conflict, zoals '*Israel's campaign*' of '*the Israeli attack*', terwijl *De Telegraaf* de acties niet toeschrijft aan Israël als geheel, maar veel vaker aan het Israëlische leger. Deze krant gebruikt dan ook termen als 'het militaire optreden van Israël' of 'de militaire operatie'. *De Volkskrant* en *The Guardian* maken wisselend gebruik van beide varianten. *The Guardian* gebruikt bijvoorbeeld '*Israel's military offensive in the West Bank*', maar ook '*The Israeli offensive in the West Bank*'. *De Volkskrant* gebruikt ook beide varianten, maar de aanduidingen waarbij gebruik gemaakt wordt van het Israëlische leger als onderdeel van het conflict zijn in de minderheid. Kranten gebruiken ook algemene termen om het conflict binnen te plaatsen, zoals 'het Israëlisch-

Palestijnse conflict', maar ook termen die gelden voor het hele Midden-Oosten, zoals 'de geweldspiraal in het Midden-Oosten' in *de Volkskrant* of 'a serious Middle East crisis' in *The Guardian*.

De Palestijnen worden in de aanduidingen voor het conflict weinig genoemd, behalve in samentrekkingen zoals het Israëlijsch-Palestijnse conflict of meer in de rol van slachtoffer, zoals in *The Guardian*: 'the Israeli onslaught on the Palestinians'. Anet Bleich benoemt de oorlog op 3 april 2002 in *de Volkskrant* zelfs als iets eenzijdigs, namelijk 'de oorlog die Israël voert', waar een tegenstander er niet bij lijkt te horen. *The Guardian* is de enige krant die indirect verwijst naar de Tweede Intifada die op dat moment aan de gang is en gebruikt bijvoorbeeld de woorden '18 months of bloodshed and chaos' om de situatie te benoemen en spreekt ook van 'Palestinian revenge attacks'.

Opvallend is dat er in conflict 2 in de Gaza door *the Guardian* veel vaker gekozen wordt om bij de benoeming van het conflict niet uit te gaan van de militaire termen. De acties die bij het conflict horen worden aan Israël als geheel toegeschreven of helemaal niet benoemd. Als het conflict benoemd wordt gebeurt dat vaak in algemene termen als 'war', 'the conflict' of 'offensive' en in combinatie met Israël levert dat termen als 'Israel's attack' en 'the Israeli campaign'. Er wordt ook vaak gebruik gemaakt van een combinatie van een aanvalsactie in combinatie met Gaza, zoals 'the Gaza violence'. In tegenstelling tot bij conflict 1, gebruikt *The Mirror* voor het conflict in de Gazastrook vooral algemene termen, die niet verwijzen naar Israël, maar vooral naar de locatie van het conflict: de Gazastrook. Voorbeelden hiervan zijn: 'the deadly bombardment of Gaza' en 'the Gaza conflict'. In *De Telegraaf* wordt het conflict op allerlei verschillende manieren benoemd, zowel met benoeming van militaire acties van Israël als met benoeming van beide betrokken partijen, zoals 'de harde confrontatie tussen Israël en Hamas in de Gazastrook'. Ook voor *de Volkskrant* geldt dat er vaak verwezen wordt naar Israël of het Israëlijsche leger dat in conflict is, waarbij meestal niet genoemd wordt met wie. *De Volkskrant* maakt echter ook meerdere keren gebruik van de term 'de oorlog tussen Israël en Hamas' waarbij beide partijen genoemd worden. Ook deze krant gebruikt vaak een term die aangeeft waar de oorlog plaatsvindt, zoals 'het conflict in Gaza'.

Over het algemeen kan gesteld worden dat in de benamingen van het conflict vooral Israël of het leger van Israël genoemd wordt als partij in het conflict. Als Israël niet genoemd wordt, dan worden vaak algemene benamingen gekozen zoals 'aanval' of 'conflict'. De Palestijnen worden bijna nooit alleen genoemd in combinatie met het conflict. De aanval lijkt op deze manier vooral van

Israël uit te gaan, wat deels klopt, omdat het in beide conflicten gaat om een operatie die door Israël uitgevoerd wordt om geweld van Palestijnse zijde te stoppen. Maar dat betekent niet dat de Palestijnen geen partij zijn in het conflict en niet genoemd moeten worden. Zij hebben in beide conflicten namelijk wel terug gevochten. En op deze manier lijkt het om eenzijdig geweld te gaan.

Conclusie terminologie

De kranten hebben verschillende termen gebruikt om de partijen en het conflict te beschrijven. Voor Hamas geldt dat de groepering terroristisch en islamitisch genoemd wordt. De leden van Hamas zijn militanten. Het politieke karakter van de partij komt in benamingen niet naar voren. *The Mirror* is de enige krant die Hamas redelijk neutraal aanduidt en slechts één keer het woord terroristisch gebruikt. Bij benamingen voor Israël komt het politieke karakter veel vaker voor. Dit land wordt bijvoorbeeld 'een democratisch baken' genoemd. En verder wordt er verwezen naar het Joodse karakter van de staat of natie. Toch zijn er ook minder neutrale termen terug te vinden in de kranten, maar dan vooral in aangehaalde quotes. En waar *The Mirror* zuinig is met het gebruik van het woord terrorist waar het Hamas betreft, wordt het woord wel gebruikt voor Israël. Maar tegelijkertijd wordt het land ook een '*victim of terror*' genoemd. De andere kranten laten ook zo'n dubbel beeld zien al is het grootste deel van de gebruikte termen redelijk neutraal. *De Volkskrant* gebruikt bijna alleen maar neutrale of positieve termen voor Israël. Yasser Arafat wordt ook voornamelijk op neutrale wijze beschreven. Hij wordt veelal 'de Palestijnse leider' genoemd en in een aantal gevallen wordt hij net zoals Israël met tegenstrijdige termen aangeduid, zoals in *The Guardian* waar hij zowel '*a bastard*' en '*a man of peace*' genoemd.

Wanneer het conflict in de kranten omschreven wordt, gebeurt dit regelmatig met korte woorden als 'strijd', 'offensief' en 'conflict'. Slechts in een aantal gevallen wordt er gekozen voor een langere benaming die de lading dekt, zoals in *de Volkskrant* die conflict 1 op de volgende manier omschrijft: 'het vier weken oude offensief ter voorkoming van Palestijnse zelfmoorden'. In een groot deel van de gevallen wordt het conflict toegewezen aan Israël. Hierbij kiest *De Telegraaf* ervoor om het geweld toe te schrijven aan het Israëlische leger, zoals 'de militaire Israëlische campagne', terwijl *The Mirror* voor benamingen kiest voor Israël als geheel, zonder het leger te noemen. De andere twee kranten gebruiken beide varianten. Palestijnen worden nauwelijks genoemd in combinatie met het conflict.

De benoeming van de verschillende partijen geeft dus gedeeltelijk een gekleurd beeld. Hamas wordt makkelijk in verband gebracht met terreur en ook de term islamitisch wordt vaak

gebruikt. Dit is wel hun achtergrond, maar het geeft ook een duidelijk verschil aan met het westen waar de islam niet de geldende godsdienst is. Het zorgt voor een wij- en zij-gevoel. Bovendien blijft het politieke karakter van Hamas onderbelicht. Arafat, ook een Palestijnse partij, wordt daarentegen weer op neutrale wijze beschreven net zoals Israël als land. Het conflict wordt op een manier beschreven waaruit blijkt dat Israël de agressor is. Dit is geen neutrale manier van het conflict omschrijven ervan uit gaande dat er minimaal twee partijen nodig zijn voor een conflict. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het wel om een door Israël gestart offensief gaat, maar er is door de andere partij ook terug gevochten. De bewoordingen wekken het beeld van een eenzijdige operatie.

5.5 Oorlogshandelingen

Om verder te kijken naar hoe de partijen in de kranten belicht zijn, is een analyse gemaakt van hoe hun oorlogshandelingen beschreven zijn en welke actoren daarbij horen. Hierbij geldt net als bij de veroorzakers van de slachtoffers dat gekeken is of er sprake is van een menselijke actor of dat het vooral om wapens en machines gaat. Er zijn in totaal 321 zinnen of zinsdelen gevonden waarin één of beide partijen oorlogshandelingen uitvoeren. Het gaat daarbij om zinnen waaruit blijkt dat de partijen zich als een agressor gedragen en vechten. Dit kunnen zinnen zijn over individuele strijders, maar ze kunnen ook betrekking hebben op het totale leger of verwijzen naar de aanval. Voorbeelden van dergelijke zinnen zijn: '*soldiers shot at an ambulance*' of 'Palestijnen beschoten vermeende collaborateurs'. De meeste zinnen beschrijven het geweld van Israëli's (234 zinnen). Tijdens conflict 1 in de Westelijke Jordaanoever is in verhouding vaker over het geweld van de Israëli's geschreven dan tijdens conflict 2.

Als de Palestijnen de dader zijn dan wordt tijdens conflict 1 in bijna alle gevallen een menselijke dader benoemd, zoals '*the man*' of 'een Palestijnse vrouw'. Bij conflict 2, waar overigens ook veel meer waarnemingen zijn, ligt dat heel anders. Daar is ongeveer twee derde van de daders niet menselijk ervan uitgaande dat Hamas als geheel een groep is en niet beschouwd wordt als menselijk, net zoals Israël als geheel niet menselijk is en het Israëlische leger ook niet. Hamas wordt veruit het vaakst genoemd als dader, gevolgd door raketbeschietingen die al dan niet toegeschreven worden aan Hamas. Menselijke daders zijn '*Palestinian militants*' of 'strijders van Hamas'. Wanneer Israël de agressor is dan is tijdens conflict 1 het overgrote deel niet menselijk. De belangrijkste voorbeelden hierbij zijn het Israëlische leger, (Israëlische) tanks, Israël als geheel en

'troops'. Dit geldt ook voor conflict 2. Wanneer een menselijke dader gebruikt wordt, zijn dit altijd termen die verwijzen naar de soldaten van het Israëlische leger.

De gebruikte werkwoorden worden in bijna alle zinnen actief gebruikt. Voor conflict 1 gaat het bij de Palestijnen veelal om zelfmoordenaars, dus daar worden vooral werkwoorden gebruikt die verwijzen naar 'zichzelf opblazen' of 'exploderen'. Bij conflict 2 is dat anders, omdat het geweld toen vooral kwam doordat Hamas raketten afvuurde richting Israël. Het overgrote deel van de werkwoorden heeft dan ook betrekking op het afvuren van deze raketten: '*fired rockets*' en 'heeft raketten afgevuurd' zijn veelgebruikte zinsdelen om het geweld van Palestijnse zijde te beschrijven. Een paar keer wordt geschreven over het onder vuur nemen van Israëlische burgers of '*targetting Israeli civilians*'. Het geweld van de Palestijnen lijkt vrij overzichtelijk. Tijdens conflict 1 bliezen ze zichzelf op en tijdens conflict 2 werden er raketten afgevuurd gericht op de burgers van Israël.

Het geweld van de Israëli's laat zich niet zo makkelijk categoriseren. Er wordt een veelvoud van werkwoorden en termen gebruikt om te beschrijven welke handelingen bij Israël horen. Een korte opsomming van conflict 1 levert bijvoorbeeld: 'een bloedbad aangericht', 'hebben gedood', 'is binnengevallen', '*were shelling*', '*started shooting*', '*blew up four houses*', '*launched an attack*' enzovoorts. Veel voorkomende termen hebben te maken met afvuren van bommen en mortieren, maar ook met het binnenvallen van het gebied of specifieke steden. Bij conflict 2 is dat beeld ongeveer hetzelfde. Dit geeft het beeld van Israël als agressor op allerlei vlakken. Ze beschieten mensen of gebouwen vanaf de grond, ze trekken gebieden binnen met bijvoorbeeld tanks en tegelijkertijd werpen ze bommen en mortieren in het gebied af. Dat is een veel gevarieerder beeld van de oorlogshandelingen dan bij de Palestijnen het geval is. Dat geweld lijkt vrij overzichtelijk.

Conclusie oorlogshandelingen

Tijdens conflict 1 wordt het geweld van de Palestijnen bijna altijd toegeschreven aan personen. Dit komt waarschijnlijk doordat het vooral om zelfmoordaanslagen ging, die heel duidelijk toe te schrijven zijn aan de persoon die zichzelf opblaast. Dit is bij het conflict in de Gazastrook niet meer zo. Daar wordt het geweld niet toegeschreven aan mensen, maar aan Hamas als geheel. Twee derde van de zinnen over het geweld van de Palestijnen kent een niet menselijke agressor. Voor Israël geldt dat bij beide conflicten het geweld bijna nooit toegeschreven wordt aan menselijk handelen. Dit was ook al te zien bij de analyse van de actoren bij de slachtoffers. De werkwoorden worden bijna allemaal in een actieve vorm gebruikt. Dit komt niet overeen met wat Gutmann (2005:173) beschrijft. Volgens haar worden acties van Israël in een actieve vorm beschreven en de Palestijnen

in een lijdende vorm, zodat de eerste partij de agressor lijkt. Een groot verschil tussen het beschrijven van de oorlogshandelingen van de twee partijen is terug te vinden in het gebruik van het soort werkwoord. In het Palestijnse geval is het repertoire vrij beperkt. In conflict 1 worden er woorden gebruikt die terugslaan op het zichzelf opblazen en tijdens conflict 2 hebben bijna alle werkwoorden betrekking op het afvuren van raketten. Voor het Israëliëse geweld worden veel meer verschillende werkwoorden gebruikt. Dit heeft ermee te maken dat Israël zoals eerder gemeld veel meer middelen heeft om in te zetten tijdens de strijd. Ook hier geldt net als bij de analyse van slachtoffers dat het geweld van Israël niet toegeschreven wordt aan personen, bij de Palestijnen is dit veel vaker het geval. Dit zorgt ervoor dat een beeld kan ontstaan van een machtig goed uitgerust leger dat vecht tegen personen, zoals past bij de metafoor van David tegen Goliath, maar het zorgt er ook voor dat het geweld van Israëliëse zijde anoniemer lijkt.

5.6 Bronnen

Van ieder artikel zijn, indien aanwezig, de eerste vijf bronnen geanalyseerd. Dat leverde voor conflict 1 606 bronnen op en voor conflict 2 536. Een groot deel van deze bronnen is anoniem. Dat wil zeggen dat de naam van de bron niet genoemd wordt. Het kan dan gaan om bijvoorbeeld een anonieme woordvoerder of iemand die alleen een politieagent of soldaat genoemd wordt. Het noemen van een functie zoals politieagent, die aangeeft wat de expertise van de bron is, geeft in ieder geval nog meer informatie dan alleen het feit dat iemand een woordvoerder is. In conflict 1 is 29,2 % van de bronnen naamloos en tijdens conflict 2 is dat 31,3%. Anonieme bronnen worden over het algemeen als minder betrouwbaar ervaren dan bronnen die wel een naam hebben of zelfs bekend staan om hun autoriteit. Van de bronnen die tijdens conflict 1 aan het woord gelaten worden in de media is bijna een derde, 29,6%, van Israëliëse afkomst, zoals ook te zien is in tabel 5.6.1. Dit zijn deels anonieme bronnen, zoals Israël als geheel of woordvoerders, maar politici als Shimon Peres en premier Ariel Sharon worden ook vaak aan het woord gelaten.

Palestijnen zijn ook regelmatig aan het woord in de media, 25,6% van de uitspraken door bronnen komt van Palestijnen. Vanuit de politiek zijn dit vooral Yasser Arafat en Saeb Erekat, een Palestijns onderhandelaar. Verder zijn burgers en doktoren regelmatig aan het woord. Dat is bij de Israëliëse bronnen minder vaak het geval. In de categorie waarbij de afkomst onbekend is vallen veel personen die bij de VN horen. Zij worden vaak met naam genoemd maar bijna nooit wordt

gemeld waar de persoon vandaan komt. In de categorie 'overig' vallen personen waarvan wel een land genoemd wordt, zoals bijvoorbeeld de koning van Jordanië. Voor de Palestijnen en Israëli's is het percentage aangehaalde bronnen tijdens conflict 2 ongeveer gelijk. Het is opmerkelijk dat het aantal Amerikaanse bronnen sterk gedaald is in deze periode. Dit is mogelijk te verklaren door het tijdstip waarop het conflict uitbrak net voor de inauguratie van Barack Obama. De zittende president had nog een paar weken te gaan en er is een regel dat de aankomend president zich nog niet uitspreekt over politieke kwesties. In verhouding laat *The Guardian* vaker Palestijnen aan het woord dan de andere drie kranten. Terwijl *The Mirror* en *de Volkskrant* juist weer vaker kiezen voor bronnen uit eigen land. En *The Mirror* maakt het meest gebruikt van bronnen waarbij ze de herkomst niet vermelden.

Tabel 5.6.1 – Aantal bronnen verdeeld naar herkomst over de twee conflicten

	Israël	Palestijnen	Amerika	Land krant	Overig	Onbekend
Conflict 1	180 (29,7%)	156 (25,7%)	80 (13,2%)	71 (11,7%)	49 (8,1%)	70 (11,6%)
Conflict 2	153 (28,5%)	129 (24,1%)	34 (6,3%)	77 (14,4%)	63 (11,8%)	80 (14,9%)

Wat zeggen de bronnen?

Van alle bronnen is ook in kaart gebracht over welke partij zij iets zeggen en of ze daarbij aangeven of één van de partijen een slachtoffer of agressor is in het conflict. Israëlische bronnen zeggen het vaakst iets over Israël (31,4%) of over beide partijen (29,6%). Deze bronnen noemen in 60,7% van de gevallen niemand als agressor. En in bijna een kwart van de gevallen (23,4%) noemen ze het eigen land als de agressor en slechts in 8,7% van de gevallen noemen ze de Palestijnen als *bad guys*. Daar staat tegenover dat ze de Palestijnen ook niet als slachtoffer van het conflict zien. In 10,2% van de gevallen benoemt een Israëlische bron de Palestijnen als slachtoffer van de conflicten. In de meeste gevallen is niemand het slachtoffer van het conflict, 82,9%. Ook de Palestijnen zeggen in de meeste gevallen iets over zichzelf (36,1%) of over beide partijen (39,3%). In veel meer gevallen benoemen zij de Israëli's als agressor in de beide conflicten, namelijk 35,8% van alle gevallen dat een Palestijn aan het woord is. En een groot verschil met de Israëlische bronnen is het feit dat ze zichzelf in bijna de helft van alle gevallen, 44,2%, bestempelen als het slachtoffer in de conflicten. Dat scheelt ruim dertig procent met de Israëlische bronnen. En de Israëli's zien zij bijna nooit als slachtoffer, slechts in 0,7% gevallen spreekt een Palestijnse bron over leed dat de Israëli's ten deel valt. De Israëli's zelf doen dit in 5,1% van de gevallen. Tijdens conflict 2 spreken de Palestijnen zelfs in meer dan de helft van de gevallen dat zij aan het woord gelaten worden over hun eigen volk

als slachtoffer, namelijk 51,2%.

De beide partijen spreken dus het meest over zichzelf, maar waar hebben andere partijen het over? Kiezen zij tijdens het spreken een kant? De verhoudingen bij de Amerikaanse bronnen zijn gelijkmatig verdeeld. Zij spreken net zo vaak over de Palestijnen als de Israëli's als over beide partijen en in de meeste gevallen, 32,5%, zeggen zij over geen van beide partijen iets. Zowel de Israëli's als de Palestijnen worden ongeveer even vaak als agressor in het conflict benoemd, 13,2% tegenover 10,5%. In de meeste gevallen wordt er niet over een agressor gesproken, 71,1% en ook een slachtoffer wordt in de meeste gevallen niet aangewezen, 90,4%. Als er een slachtoffer benoemd wordt, dan is dat meestal de Palestijnen, 5,3%, of beide partijen, 3,5%. Splitsing van de resultaten naar de twee verschillende conflicten levert voor conflict 2 een opmerkelijk resultaat op. In 23,5% van de gevallen worden de Palestijnen als agressor benoemt en in 8,8% van de gevallen de Israëli's. Dat betekent dat als er door de Amerikaanse bronnen tijdens dit conflict iets gezegd is over gewelddadigheden er vaker over de raketbeschietingen van Hamas gesproken is dan over het geweld van Israëlische zijde.

De bronnen uit het land van de krant zeggen twee keer zo vaak iets over de Israëli's dan over de Palestijnen en dit geldt ook voor de overige bronnen. Ook de bronnen waarvan de herkomst onbekend is spreken vaker over de Israëli's dan de Palestijnen, maar zij zeggen het vaakst iets over beide partijen. De bronnen uit het land van de krant benoemen meestal geen slachtoffer of agressor, maar als ze wel één van de partijen aanwijzen dan is dat in het eerste geval vaker een Palestijn (9,5%) en in het andere geval de Israëli's (12,8%). De overige bronnen lijken stelliger in het uitspreken van een agressor en slachtoffer. Ze noemen nooit alleen de Israëli's als slachtoffer en de Palestijnen slechts in 0,7% van de gevallen als agressor. In 24% van de gevallen spreekt de bron over Israël als de agressor en in bijna evenzoveel gevallen (23,3%) over de Palestijnen als slachtoffer. Dit beeld geldt voor beide conflicten.

Conclusie bronnen

Israëlische bronnen worden het meest aan het woord gelaten in de kranten, gevolgd door de Palestijnen. De getallen verschillen niet zo veel van elkaar. Er zit wel een verschil in het soort bronnen. Voor Israël zijn dit vaker politici dan bij de Palestijnen, waar vooral burgers en artsen aan het woord gelaten worden. De Israëli's zeggen meestal niks over de beide partijen, maar als ze er wel iets over zeggen dan praten ze het meest over Israël. Ze benoemen Israël wel als agressor, maar de Palestijnen niet zo vaak als slachtoffer. Terwijl de Palestijnen ook vooral over zichzelf spreken,

maar daarbij veel over de Palestijnen spreken als slachtoffer van het conflict. Dit komt waarschijnlijk doordat veel burgers en artsen aan het woord gelaten zijn. Die spreken eerder over slachtoffers dan bijvoorbeeld de politici die in Israël aan het woord gelaten worden. Amerikaanse bronnen spreken gemiddeld evenveel over beide partijen, maar een splitsing naar conflict laat zien dat ze tijdens het conflict in de Gazastrook de Palestijnen ongeveer vier keer zo vaak als Israël bestempelen als agressor van het conflict. Over het algemeen geldt dat als de bronnen een agressor benoemen dit vaker Israël betreft en als er gesproken is over slachtoffers dan zijn dat vooral de Palestijnen. Op basis van de literatuur (Viser, 2003) was te verwachten dat de kranten meer Israëlische hoogwaardigheidsbekleders aan het woord zouden laten dan Palestijnse. Dit klopt voor de twee onderzochte deelconflicten. Het is echter niet zo dat Palestijnen helemaal niet gehoord worden in de kranten, dit zijn alleen niet de leiders van de Palestijnen. Het feit dat Israël tijdens conflict 1 de pers geweerd heeft uit de Gazastrook heeft er overigens niet toe geleid dat er minder Palestijnen aan het woord zijn gelaten.

5.7 Gebruik van frames

Bij alle artikelen is op basis van de inhoud en andere elementen, zoals gebruikte bronnen en koppen bepaald wat het frame van het artikel is. Het politieke frame, waarbij politieke leiders oplossingen voor het conflict aandragen, maar waar ook de berichten over demonstraties en dergelijke onder vallen, is het frame dat het meest gebruikt is door de kranten. Tabel 5.7.1 laat de verdeling van het aantal artikelen over de verschillende frames zien. Tijdens conflict 1 is zelfs in de helft van alle berichten het politieke frame gebruikt. Het militaire frame, waarbij het verloop van de strijd centraal staat, is een ander veelgebruikt frame. Vooral tijdens conflict 2 is dit frame vaak toegepast in de berichtgeving. De andere frames zijn veel minder vaak toegepast dan de eerste twee. Het humanitaire en persoonlijke frame worden ook nog wel regelmatig gebruikt, maar lang niet zo veel. Dit betekent dus dat het beeld dat ontstaat van het conflict door de berichtgeving in de gekozen vier kranten vooral politiek zal zijn. Het Israëlisch-Palestijnse conflict wordt gebracht als iets wat de hele wereld aangaat en waar verschillende politiek leiders zich mee bemoeien.

Daarnaast heeft het conflict invloed op verschillende groepen mensen in de hele wereld en dat blijkt uit de wereldwijde demonstraties tegen of voor één van de partijen. De startdatum van conflict 1 was ongeveer een half jaar na de gebeurtenissen op 11 september in New York. De *war*

on terror was toen actueler dan tijdens conflict 2. Dat kan bijvoorbeeld verklaren waarom het terrorisme frame tijdens conflict 1 vaker gebruikt is dan tijdens conflict 2. En na de oorlog met Hezbollah in 2006 is Israël bewuster omgegaan is met het toelaten van de pers in het oorlogsgebied. In de Gazastrook werden dan ook geen journalisten toegelaten. Dit kan een mogelijke verklaring zijn voor het feit dat het mediaframe tijdens conflict 2 veel vaker gebruikt is dan tijdens conflict 1. Het politieke frame was ook vooral tijdens conflict 1 gangbaar en tijdens het tweede al veel minder. Dit kan komen doordat, zoals eerder gemeld, Amerika in een periode zat waarin het land min of meer *in between* presidenten zat. Tijdens conflict 2 was er ook meer aandacht voor de humanitaire impact van het conflict op de bevolking. Dit hoort ook bij dit conflict, want één van de belangrijke punten in dit conflict was de vraag of Israël misdaden tegen de menselijkheid pleegde. Het milieuframe is helemaal niet gebruikt bij deze twee gekozen conflicten. Bij het conflict tussen Israël en Hezbollah is dit frame wel gebruikt bij berichten die ingingen op de schadelijke gevolgen van de oorlog voor het milieu zoals de vervuiling in zee door olie.

Tabel 5.7.1 – Gebruikte frames tijdens de twee conflicten

Frame	Conflict 1	Conflict 2	Totaal
Politiek	103 (50,0%)	83 (39,3%)	186 (44,6%)
Militair	38 (18,4%)	61 (28,9%)	99 (23,7%)
Economisch	4 (1,9%)	2 (0,9%)	6 (1,4%)
Humanitair	12 (5,8%)	24 (11,4%)	36 (8,6%)
Persoonlijk	21 (10,2%)	20 (9,5%)	41 (9,8%)
Terrorisme	13 (6,3%)	5 (2,4%)	18 (4,3%)
Religieus	12 (5,8%)	7 (3,3%)	19 (4,6%)
Media	3 (1,5%)	9 (4,3%)	12 (2,9%)
Totaal	206 (100%)	211 (100%)	417 (100%)

Als de frames uitgesplitst worden naar de kranten dan is bij de meeste frames ongeveer een zelfde verhouding als bij het totaal. Voorbeelden hiervan zijn het politieke en het militaire frame. Andere frames wijken hier juist ver vanaf. Zo plaatst *de Volkskrant* in verhouding veel artikelen vanuit het terrorismeframe en *The Guardian* juist weinig. En ook de meeste artikelen met een religieus frame zijn terug te vinden bij *de Volkskrant*. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat *de Volkskrant* van oorsprong een katholieke achtergrond heeft. Daar staat tegenover dat *The Guardian* in verhouding meer artikelen vanuit een humanitair frame schrijft dan de andere kranten. En de

Britse kranten kiezen vaker dan de Nederlandse voor het vertellen van een verhaal vanuit een persoonlijk frame. Een volledig overzicht van het gebruik van de verschillende frames door de kranten is terug te vinden in tabel 8.2.6 in bijlage 8.2.

Bronnen en frames

Het aantal gebruikte bronnen is naar verhouding over de verschillende frames verdeeld. Alleen in het humanitaire frame zijn naar verhouding tot hoe de frames verdeeld zijn over de krantenberichten meer bronnen aan het woord. Dit is ook terug te zien in tabel 5.7.2. Van alle bronnen die aan het woord zijn, blijkt dat zowel de Israëli's als de Palestijnen het meest aan het woord zijn in het militaire frame. Zij zullen uiteraard het meest aan het woord zijn over hoe de strijd verloopt en iets kunnen vertellen over de aanvallen die beide partijen voorbereiden. En beide partijen zijn nooit aan het woord in het religieuze frame. De grootste partij bij dit frame zijn de bronnen uit Groot-Brittannië en Nederland. Dit zijn onder andere geestelijk leiders of personen die verbonden zijn aan Joodse organisaties die zich richten op het tegengaan van antisemitisme. Het grootste deel van de Amerikanen die aan het woord gelaten wordt, doet dit in de artikelen met een politiek frame. Dit is ook bij uitstek de partij die iets zegt over de ontwikkelingen en bij het opklaaien van geweld in het Midden-Oosten zijn alle ogen op Amerika gericht in afwachting van actie. De Palestijnse bronnen zijn goed vertegenwoordigd in de artikelen met een humanitair of persoonlijk frame. En als er sprekers aan het woord zijn bij het terrorismeframe dan is dit in bijna de helft van de gevallen iemand met een Israëli's achtergrond. Bij het politieke frame geldt overigens ook dat de Palestijnen geen populaire woordvoerders zijn. Zij komen daar op een vierde plaats van de zes soorten bronnen. Eerst worden de Israëli's aan het woord gelaten, dan personen uit het land van de krant zelf, vervolgens de Amerikanen en daarna de Palestijnen.

Tabel 5.7.2 – Verdeling van de bronnen over de gebruikte frames

Frame		Israël	Palestijnen	Amerika	Land krant	Overig	Onbekend	Totaal
Politiek	<i>Aantal</i>	116	73	86	91	71	60	497
	<i>% bron</i>	35,4%	25,7%	77,5%	61,5%	63,6%	40,0%	43,9%
	<i>% frame</i>	23,3 %	14,7%	17,3%	18,3%	14,3%	12,1%	100%
Militair	<i>Aantal</i>	123	83	13	9	11	33	272
	<i>% bron</i>	37,5%	29,2%	11,7%	6,1%	10,0%	22,0%	24,0%
	<i>% frame</i>	45,2%	30,5%	4,8%	3,3%	4,0%	12,1%	100%
Economisch	<i>Aantal</i>	1	0	0	3	3	3	10
	<i>% bron</i>	0,3%	0%	0%	2,0%	2,7%	2,0%	0,9%
	<i>% frame</i>	10,0%	0%	0%	30,0%	30,0%	30,0%	100%
Humanitair	<i>Aantal</i>	26	56	2	8	10	34	136
	<i>% bron</i>	7,9%	19,7%	1,8%	5,4%	9,1%	22,7%	12,0%
	<i>% frame</i>	19,1%	41,2%	1,5%	5,9%	7,4%	25,0%	100%
Persoonlijk	<i>Aantal</i>	39	64	0	10	0	9	122
	<i>% bron</i>	11,9%	22,5%	0%	6,8%	0%	6,0%	10,8%
	<i>% frame</i>	32,0%	52,5%	0%	8,2%	0%	7,4%	100%
Terrorisme	<i>Aantal</i>	17	5	3	6	5	1	37
	<i>% bron</i>	5,2%	1,8%	2,7%	4,1%	4,5%	0,7%	3,3%
	<i>% frame</i>	45,9%	13,5%	8,1%	16,2%	13,5%	2,7%	100%
Religie	<i>Aantal</i>	0	0	2	19	5	5	31
	<i>% bron</i>	0%	0%	1,8%	12,8%	4,5%	3,3%	2,7%
	<i>% frame</i>	0%	0%	6,5%	61,3%	16,1%	16,1%	100%
Media	<i>Aantal</i>	6	3	5	2	6	5	27
	<i>% bron</i>	1,8%	1,1%	4,5%	1,4%	5,5%	3,3%	2,4%
	<i>% frame</i>	22,2%	11,1%	18,5%	7,4%	22,2%	18,5%	100%
Totaal		28	284	111	148	110	150	1132

Frames en focus

Het is interessant om te kijken welke verhoudingen er gelden voor het benoemen van partijen als agressor of slachtoffer verdeeld over de frames. Zo is in tabel 8.5.4 in bijlage 8.2 te zien dat bij het persoonlijke en humanitaire frame Israël uit de artikelen naar voren komt als enige agressor. En bij het terrorismeframe zijn dat, en dat zal geen verbazing wekken, de Palestijnen. In artikelen vanuit een politiek frame wordt vooral geschreven over het geweld van Israël alleen of van beide partijen en nauwelijks over het geweld van alleen de Palestijnen. En zoals te verwachten, is het bij het militaire frame bijna nooit zo dat geen van de partijen benoemd wordt als agressor. In 90% van de artikelen met een dergelijk frame wordt gesproken over gewelddadigheden van één van de partijen of van de partijen afzonderlijk. In de artikelen met een religieus frame wordt het minst vaak van alle frames een agressor beschreven. Als de Palestijnen alleen als agressor beschreven worden dan gebeurt dat het meest in artikelen met een militair frame gevolgd door artikelen met een politiek of terrorismeframe. Bij Israël ziet dat er anders uit. In het politieke frame worden zij het vaakst aangewezen als enige agressor gevolgd door het persoonlijke frame. Als uit artikelen blijkt dat

beide partijen geweld uitoefenen dan is dat bijna altijd in artikelen met een politiek of een militair frame, waarbij het eerste frame het sterkst vertegenwoordigd is.

De Palestijnen worden bij een aantal frames vaak genoemd als enige slachtoffers in het conflict: het politieke, militaire, humanitaire en persoonlijke frame. In het terrorisme-, politieke en militaire frame gelden de Israëli's vaak als enige slachtoffer van het geweld. In verhouding wordt er in het politieke frame het minst vaak een slachtoffer aangewezen. En in het militaire frame wordt juist wel een slachtoffer aangewezen, dit zijn dan de Palestijnen of beide partijen. Het terrorismeframe is het enige frame waar de Israëli's vaker als enige slachtoffer aangewezen worden dan de Palestijnen, die sowieso veel vaker als enige slachtoffer aangewezen worden dan de Israëli's. In het persoonlijke en het humanitaire frame is de aandacht voor alleen de Palestijnen in verhouding tot de andere categorieën het grootst. In het laatste frame worden zelfs nooit de Israëli's als enige slachtoffer aangewezen. Tabel 8.5.5 in bijlage 8.2 laat zien wat de verhoudingen zijn van de partijen als slachtoffer verdeeld over de verschillende frames.

Conclusie frames

Het overheersende frame is het politieke gevolgd door het militaire frame. Deze twee frames steken qua aantal boven alle andere frames uit. Het terrorismeframe is tijdens conflict 1 vaker gebruikt dan tijdens het tweede. Dit is te verklaren door het feit dat het toen draaide om zelfmoordaanslagen en de aanslag op de Twin Towers nog maar een half jaar geleden was. Terreur was in die tijd een belangrijk onderwerp in de maatschappij. Tijdens conflict 2 is het humanitaire frame vaker gebruikt dan tijdens de vijandelijkheden op de Westelijke Jordaanoever. Ook hier is een verklaring voor. De bewoners van de Gazastrook zaten door de blokkades van Israël zonder voedsel en medische hulpmiddelen. Doordat Israël de ondergrondse smokkeltunnels aanpakte was aanvoer via Egypte ook niet meer mogelijk. Hierdoor werd de situatie zwaar voor de bewoners waardoor er ook weer over geschreven is. Bovendien was er sprake van een mogelijke schending van mensenrechten. Ook een onderwerp dat zich goed laat beschrijven met behulp van een humanitair frame.

Een koppeling van de frames aan de herkomst van bronnen laat zien dat Israëli's en Palestijnen het meest aan het woord zijn binnen het militaire frame. Zij vertellen waarschijnlijk over de strijd. De Amerikanen die vaak gevraagd worden om de strijd op te lossen zijn logischerwijs vooral terug te vinden in het politieke frame. Daarnaast zijn de Palestijnen veel terug te vinden in de artikelen met een humanitair en persoonlijk frame. Dit komt overeen met het feit dat de Palestijnen die aan het woord zijn grotendeels burgers en doktoren of ander medisch personeel zijn. Binnen het

politieke frame zijn ze niet zo goed vertegenwoordigd wat laat zien dat deze bronnen geen politieke achtergrond hebben. Israël levert de meeste bronnen binnen het politieke frame. Door de jaren heen is Israël al vaak een gesprekspartner geweest voor een oplossing van het conflict, maar de Palestijnen en zeker Hamas worden minder vaak geraadpleegd door onder andere Amerika. Het feit dat de Palestijnen weinig aan het woord zijn binnen het politieke frame en Israël juist het meest demonstreert deze gang van zaken. Voor kranten zijn de Palestijnen kennelijk ook geen gesprekspartner op dat vlak. Uiteraard kan het ook zo zijn dat de woordvoerders van Hamas niet meegewerkt hebben aan interviews van de pers of dat ze niet bereikbaar waren door de afsluiting van de Gazastrook. Binnen de artikelen met een humanitair en persoonlijk frame komt Israël naar voren als enige agressor binnen het conflict en bij het terrorismeframe zijn dit de Palestijnen. Binnen de eerste twee frames zijn de Palestijnen het vaakst het enige slachtoffer binnen het conflict. Israëli's worden in artikelen met een humanitair frame zelfs nooit als enige slachtoffer aangewezen. Binnen het militaire frame wordt in 90% van de artikelen een agressor van het conflict aangewezen.

Het heersende beeld van het conflict dat door de media gecreëerd wordt door gebruikmaking van frames is politiek of militair en artikelen die over Palestijnen gaan laten ook een humanitair frame zien. Er wordt dus geschreven over de strijd en manieren om deze volgens politici op te lossen, maar de gevolgen van het conflict voor bijvoorbeeld de economie of de mensen worden erg weinig belicht. Het milieuframe dat in de internationale berichtgeving over oorlog met Hezbollah in 2006 wel gevonden werd, is hier helemaal niet gebruikt.

6 ■ Conclusie en aanbevelingen

Er is al veel onderzoek gedaan naar het Israëliisch-Palestijnse conflict en hoe dit conflict wordt belicht door de media. Verschillende onderzoekers hebben ontdekt dat er meer aandacht is voor de Israëliische kant van het verhaal. Zo krijgen Israëliische slachtoffers meer aandacht op de Nederlandse televisie (www.scherpenzeel.org, 2008). Dit beeld geldt volgens Philo en Berry (2004:144) ook voor Groot-Brittannië. Bovendien stellen zij dat Israëliische bronnen vaker aan het woord gelaten worden. Dit komt overeen met de bevindingen van Viser (2003) waaruit blijkt dat Israëliische hoogwaardigheidsbekleders vaker aan het woord zijn. Hafez (2000:6) kwam tot de conclusie dat het conflict door de media vaak vanuit één perspectief benaderd wordt en dan ook maar één van de partijen laat zien. Gutmann (2005:173) stelt dat er wel een groot verschil waarneembaar is als het gaat om de rol die de partijen spelen. De Palestijnen worden vooral lijdend beschreven en Israël handelt actief. Deze eerder gevonden resultaten zijn verwerkt in de analyse waarvan de resultaten bijdragen aan het beantwoorden van de centrale vraagstelling. Deze luidt:

Vanuit welk perspectief schrijven Nederlandse en Britse kranten over de conflictsituaties *Operation Defensive Shield* (2002) en *Operation Cast Lead* (2008/2009) in Israël en de Bezette Gebieden?

Met behulp van de antwoorden op de deelvragen die verwerkt zijn in de analyse van hoofdstuk 5 kan deze vraag beantwoord worden. De kranten kennen Israël de rol van agressor toe. Als er een agressor genoemd wordt, dan is dit veel vaker Israël dan de Palestijnen. Ook op woordniveau wordt het conflict toegeschreven aan Israël of het leger van Israël. De Palestijnen krijgen binnen de geanalyseerde conflicten juist de rol van slachtoffer toegewezen. Dit blijkt deels uit het feit dat zij het meest aan het woord gelaten worden in het humanitaire frame. Op woordniveau komt het slachtofferschap niet echt tot uiting. Voor een partij als Hamas worden veel termen gebruikt als islamistisch, terroristisch en militant, die een wij- en zijgevoel creëren. Israël vecht onder andere tegen Hamas en door het woordgebruik komt de Palestijnse partij niet echt sympathiek over. Dergelijke krachtige termen worden niet gebruikt voor Israël dat vooral als een Joodse staat omschreven wordt. Het lijkt er dus op dat een democratisch land vecht tegen islamitische, terroristische Palestijnen. Toch wordt er ook met empathie over de Palestijnen geschreven, maar dan

vooral als zij slachtoffer zijn van geweld. Hoe zij slachtoffer geworden zijn blijft in het midden of wordt toegeschreven aan de wapens van het Israëlische leger. De veroorzakers van het leed van de Palestijnen blijven door het gebruik van wapens en vliegtuigen als doders redelijk anoniem. De Palestijnen doden voornamelijk tijdens het conflict op de Westelijke Jordaanoever wel op 'persoonlijke titel'. Dit komt vooral omdat het daar om zelfmoordaanslagen draait. Het kader waarin de kranten het conflict plaatsen is vooral politiek of militair. Als het om het politieke frame gaat, dan hebben de Palestijnse hoogwaardigheidsbekleders weinig in te brengen en worden vooral Israëli's aan het woord gelaten. Dit komt overeen met onderhandelingen zoals die de laatste jaren gevoerd worden. De westerse wereld zit liever aan tafel met vertegenwoordigers van Israël dan van Hamas, een terreurorganisatie. Palestijnen mogen eerder wat zeggen in het humanitaire frame waarin zij spreken vanuit hun rol als slachtoffer, burger of arts. Het politieke en militaire frame worden het meest gebruikt. De kranten geven beide partijen ongeveer evenveel aandacht en beide partijen worden genoemd als slachtoffer en agressor, maar de andere elementen zoals koppen en woordgebruik dragen bij tot het beeld van een conflict waarbij Israël met machines, tanks en wapens vecht tegen terroristische Palestijnen waarbij burgers het slachtoffer worden.

Kortom: de kranten schrijven over de conflicten vanuit een politiek of militair frame waarbij Israël de agressor is zonder menselijk gezicht, die mee mag praten over de politieke situatie, terwijl de Palestijnen vooral geportretteerd worden als slachtoffer in een humanitair frame.

Dit beeld komt niet op alle punten overeen met de zojuist genoemde literatuur. Beide partijen krijgen ongeveer evenveel aandacht in de kranten. Het is wel zo dat de Israëlische hoogwaardigheidsbekleders vaker aan het woord zijn dan de Palestijnen. Maar de Palestijnen krijgen wel een stem in de media. Alleen zijn dit burgers en artsen die vertellen hoe erg de situatie is. De Palestijnse slachtoffers krijgen in de artikelen de meeste aandacht, wat logisch is omdat aan die kant de meeste slachtoffers gevallen zijn. Dit is niet in overeenstemming met het eerdere onderzoek waarbij de Israëlische slachtoffers meer aandacht krijgen. Al moet wel opgemerkt worden dat de Israëlische slachtoffers redelijk wat aandacht krijgen als gekeken wordt naar de verhouding tussen de aantallen van beide partijen. Tijdens het conflict in de Gazastrook vielen aan Palestijnse zijde ongeveer honderd keer zo veel slachtoffers als aan Israëlische zijde. Zo'n verdeling is in de media niet terug te vinden. Dit komt waarschijnlijk doordat media niet partijdig willen lijken door alleen de slachtoffers aan Palestijnse zijde te noemen.

Aanbevelingen media

Over het algemeen geldt dat de kranten beide partijen evenveel aandacht geven, maar voor de beeldvorming zijn er een aantal punten waarop zij kunnen letten om het publiek een neutraler beeld te geven van het conflict. In de eerste plaats is dat het benoemen van de Palestijnen en dan vooral Hamas. De partij wordt op woordniveau op een manier omschreven die afstand creëert. Sowieso wordt de partij in verband gebracht met terrorisme, een term die sinds 9/11 in de westerse wereld zeer gevoelig ligt en waarvan *The Guardian* en *de Volkskrant* in hun stijlgids schrijven dat ze hem liever niet gebruiken. Daarnaast wordt de nadruk gelegd op het islamitische karakter van de partij en ook dat roept in de westerse maatschappij bepaalde gevoelens op. In Nederland is er bij sommigen een soort angst voor deze godsdienst en het duidt op anders zijn. Dergelijke bewoordingen zijn er voor Israël niet. De kranten gebruiken wel af en toe negatieve termen voor het land, maar over het algemeen wordt het land op een neutrale manier beschreven.

Een ander punt voor verbetering voor een meer gebalanceerde berichtgeving is het gebruik van actoren in zinnen die geweld beschrijven. Israël wordt in deze zinnen vaak omschreven als een partij die alleen uit wapens en machines bestaat die verantwoordelijk zijn voor het geweld. En dat geldt ook als er slachtoffers vallen. Als er al een oorzaak voor de slachtoffers genoemd wordt. Op dat vlak mag er vanuit de kranten iets meer duiding gegeven worden. Mensen vallen over het algemeen tijdens een oorlog niet uit zichzelf dood neer. En door te kiezen voor geweld door vliegtuigen en wapens en de menselijke actoren niet te noemen, lijkt het geweld anoniem, waardoor het minder erg lijkt. Het ontmenselijken van geweld komt overigens ook aan Palestijnse zijde voor.

Bij het gebruik van bronnen kan ook een verbetering doorgevoerd worden. In het politieke frame zijn nu vooral Israëlische, Amerikaanse en overige bronnen aan het woord. De Palestijnen vormen binnen dit frame een kleine groep en zijn daarmee in de kranten geen gesprekspartner voor een politieke oplossing van het conflict. Dat stemt wel overeen met de realiteit, zeker omdat de westerse wereld Hamas als terroristische organisatie ziet wat de bereidheid om met de groepering te spreken minimaal maakt. Uit de krantenberichten is uiteraard niet af te lezen wat de oorzaak is van het ontbreken van deze Palestijnse politieke woordvoerders. Het kan ook zijn dat ze door afsluiting van de Bezette Gebieden door Israël minder goed bereikbaar waren voor een bijdrage. En er dient ook opgemerkt te worden dat vooral Fatah bereid is tot praten en onderhandelen, terwijl Hamas meer kiest voor geweld en het ontkennen van Israël als staat. Dat maakt een politiek gesprek lastig, maar toch zouden de kranten ook woordvoerders van de Palestijnse Autoriteit binnen het politieke frame moeten gebruiken.

Een ander frame met een scheve verdeling is het humanitaire frame. Binnen dit frame blijft de Israëlische kant zwaar onderbelicht. In de artikelen komt Israël vooral naar voren als de militaire staat, maar de beschietingen door de Palestijnen hebben ook gevolgen voor de burgerbevolking van Israël. Weliswaar vallen daar veel minder slachtoffers en is de toestand minder kritiek dan bijvoorbeeld in de Gazastrook toen deze afgesloten was voor medische hulp en voedsel. Toch zou de humanitaire kant van Israël ook in beeld gebracht moeten worden ter nuancering. Nu komt Israël alleen over als agressor en niet echt als slachtoffer.

De analyse heeft overigens geen grote verschillen opgeleverd tussen de verschillende kranten. De één is niet veel neutraler dan de ander. Al is dat lastig vast te stellen, omdat er geen meetinstrument is om de neutraliteit van een krant tijdens een conflict vast te stellen. In tabel 8.2.7 in bijlage 8.2 is een overzicht te vinden met daarin cijfers die laten zien hoe de aandacht op bepaalde elementen tussen de beide partijen verdeeld is uitgesplitst naar conflict en krant.

Kritische reflectie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Met dit onderzoek is in kaart gebracht hoe er over de verschillende partijen in het Israëlisch-Palestijnse conflict geschreven is. De analyse geeft een algemeen beeld van wat mensen te lezen krijgen in de kranten uitgesplitst naar verschillende onderdelen van krantenberichten. Doordat een overkoepelend meetinstrument ontbreekt is het lastig om in dit geval een algehele conclusie te trekken. Het zou goed zijn als er een manier zou zijn om de verschillende elementen te kunnen scoren, zodat plussen en minnen uitgedeeld kunnen worden, waardoor een eensluidende conclusie getrokken kan worden. Nu bestaat de conclusie uit een algemene interpretatie van de afzonderlijke elementen van de analyse. Het onderzoek van Moeller et al. (2007) maakt bijvoorbeeld gebruik van een bepaalde schaal om de kranten te beoordelen op bepaalde elementen. Hun werkwijze wordt echter niet toegelicht en ander onderzoek met een dergelijke schaal heb ik niet kunnen vinden. Dit leidt gelijk tot een aanbeveling tot vervolgonderzoek. Er zou nagedacht moeten worden over een standaard onderzoek met een passend meetinstrument waarmee krantenberichtgeving in conflictsituaties onderzocht kan worden. Belangrijke elementen zijn hierbij, aansluitend op de behandelde literatuur, gebruik van bronnen, beschrijven en behandelen van slachtoffers, actieve of lijdende rol van partijen, focus op de partijen, is een partij agressor of slachtoffer en het frame dat gebruikt wordt. Uiteraard zijn hier ook weer allerlei combinaties mogelijk zoals de combinatie van bronnen en frames zodat inzichtelijk wordt welke sprekers in welk kader aan het woord gelaten worden. De frames die Moeller et al. (2007) gevonden hebben lijken in ieder geval bruikbaar voor

onderzoek naar het Israëliisch-Palestijnse conflict.

Vervolgonderzoek waarbij andere conflicten betrokken worden zou uit kunnen wijzen of dit rijtje frames standaard kan zijn voor het onderzoek naar conflicten. Als een dergelijk overzicht aan frames bestaat kunnen onderzoeken naar verschillende conflicten ook met elkaar vergeleken worden. Een opmerking hierbij is dat sommige frames van Moeller et al. (2007) misschien wel erg ruim zijn. Het politieke frame bevat bijvoorbeeld onderhandelingen en meningen van leiders, maar demonstraties vallen ook binnen dit frame. Het zou goed zijn om dit uit elkaar te trekken en te kiezen voor een politiek frame en een demonstratieframe. In deze thesis is deze verdeling niet gemaakt, terwijl het politieke frame het vaakst gebruikt is. Het zou beter geweest zijn om een onderscheid tussen de twee genoemde elementen te maken. Maar vooraf was nog niet duidelijk dat het politieke frame het meest gebruikte zou zijn. Splitsing maakt de resultaten in ieder geval specifiek en uitspraken over frames daarmee iets betrouwbaarder.

Voor onderzoek in deze masterthesis ontbreekt dus een meetinstrument om iets te zeggen over de berichtgeving en waarmee kranten of conflicten onderling te vergelijken zijn. Vervolgonderzoek zou hierin kunnen voorzien. Binnen dit vervolgonderzoek kunnen in ieder geval de frames van Moeller et al. (2007) gebruikt worden met een aanpassing van het politieke frame. Het is te verwachten dat bij andere conflicten de verhouding tussen de frames anders ligt, omdat het Israëliisch-Palestijnse conflict al zo lang duurt en er veel over gesproken wordt. Ik verwacht dat bij andere conflicten misschien de militaire kant meer aandacht krijgt of misschien het humanitaire frame vaker gebruikt zal worden.

7. Literatuurlijst

- Adformatie. 23 juli 2008. *Internet belangrijkste nieuwsbron voor Nederlandse elite*.
<http://www.adformatie.nl/nieuws/bericht/internet-belangrijkste-nieuwsbron-voor-nederlandse-elite>. Geraadpleegd op 1 juni 2009.
- Bankman, J. 2007. Bloodshed in Gaza: Fatah and Hamas Clash. *The Michigan Israel Observer* 4, 24-34.
- Bell, M. 1998. The journalism of attachment. In: Kieran, M. *Media ethics*. Londen en New York: Routledge, 15-22.
- Brussel, T. van. 18 april 2008. *De NOS pro-Israël, pro-Palestijns of onpartijdig?*[Elektronische versie]
http://www.nos.nl/assets/ombudsman/columns/180408_gaza.html. Geraadpleegd op 24 juni 2009.
- Burg, A. 2008 *The holocaust is over we must rise from its ashes*. New York: Palgrave Macmillan.
- Burghoorn, A. 15 juni 2009. Israël: Palestijnse staat mogelijk. *De Volkskrant*.
- Carragee, K.M. & Roefs, W. 2004. The neglect of power in recent framing research. *Journal of communication* 54 (2), 214-233.
- Catignani, S. 2008. *Between the nation and the profession: journalists as members of contradicting communities*. Working Paper. European University Institute.
- Chehab, Z. 2007. *Inside Hamas. The untold story of militants, martyrs and spies*. Londen en New York: I.B.Tauris & Co Ltd.
- Cornwell, R. 23 maart 2001. Can presence of photographers distort events and alter history? *The independent*. [Elektronische versie] <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/can-presence-of-photographers-distort-events-and-alter-history-688584.html>. Geraadpleegd op 1 november 2009.
- Crickley, A., & Kjærum, M. 2008. *European Union Agency for Fundamental Rights – Annual report*. [Elektronische versie] http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/ar08p2_en.pdf. Geraadpleegd op 15 februari 2009.

- Dershowitz, A.M. 16 januari 2009. Using Civilians As Weapons: The Lack Of Moral Clarity About Hamas. *The Miami Herald*. [Elektronische versie]
http://www.alandershowitz.com/publications/docs/civilians_as_weapons.htm. Geraadpleegd op 15 februari 2009.
- Downey, J., Deacon, D., Golding, P., Oldfield, B., & Wring, D. 2006. *The BBC's Reporting of the Israeli-Palestinian Conflict*. [Elektronische versie].
<https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/handle/2134/3158>. Geraadpleegd op 7 maart 2009.
- Elzen, S. van. 2007. *De Palestijnen. De toekomst van een droom*. Antwerpen: Meulenhoff | Manteau.
- Entman, R.M. 1993. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of communication* 43 (4), 51-58.
- Esveld, B. van, Abrahams, F., & Li, D. 2009. *Under cover of war. Hamas political violence in Gaza*. [Elektronische versie] <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/iopt0409web.pdf>.
 Geraadpleegd op 21 april 2009.
- Fassed, A.el. 2008. *Niet iedereen kan stenen gooien*. Tilburg: Nieuwland.
- Finkelstein, N. 2005. *De drogredenen van het antisemitisme. Israël, de VS en het misbruik van de geschiedenis*. Amsterdam: Mets en Schilt uitgevers.
- Gamson, W.A. 1992. *Talking politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gee, J.P. 2005. *An introduction to discourse analysis: theory and method*. Londen en New York: Routledge.
- Gutmann, Stephanie. 2005. *The other war. Israelis, Palestinian and the struggle for media supremacy*. San Francisco: Encounter books.
- Hafez, K. 2000. *The west and islam in the mass media*. (Discussion paper).
- Hammond, P. 2007. *Framing post-Cold War conflicts: the media and international intervention*. Manchester: Manchester University Press.
- Hondius, D. 1998. *Terugkeer. Antisemitisme in Nederland rond de bevrijding*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Isseroff, A. 7 februari 2009. *Operation Defensive Shield*. http://www.zionism-israel.com/dic/Defensive_Shield.htm. Geraadpleegd op 29 mei 2009.
- Jaeger, D.A. & Paserman, M.D. 2006. *Israel, the Palestinian factions, and the cycle of violence*. Discussion paper No 1923. Institute for the study of labor.

- Janssen, F. 2009. *Hamas and its position towards Israel*. Den Haag: Nederlands instituut voor internationale betrekkingen Clingendael.
- Jaworski, A., & Coupland, N. (Red). 2006. *The discourse reader. Second edition*. New York: Routledge.
- Johnson-Cartee, K. S. 2005. *News narratives and news framing. Constructing political reality*. Lanham: Rowman & Littlefield publishers, inc.
- Kalb, M., & Saivetz, C. 2007. The Israeli-Hezbollah war of 2006: the media as a weapon in asymmetrical conflict. *The Harvard international journal of press/politics* 12, 43-66.
- Keleny, G. 20 april 2002. Mea Culpa: One person's terrorist is another's freedom fighter. *The Independent*. [Elektronische versie via LexisNexis.nl] Geraadpleegd op 26 april 2009.
- Koelé, T. 12 juni 2009. Opstelling kabinet blijft vooralsnog pro-Israël. *De Volkskrant*.
- Kortenoeven, W. 2007. *Hamas, portret en achtergronden*. Soesterberg: Uitgeverij ASPEKT.
- Luyendijk, J. 2006. *Het zijn net mensen*. Amsterdam: Podium.
- Maoz, I. 2006. The Effect of News Coverage Concerning the Opponents' Reaction to a Concession on Its Evaluation in the Israeli-Palestinian Conflict. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 11, 70-88.
- Manning, P. 2001. *News and news sources. A critical introduction*. Londen: SAGE Publications.
- Marsh, D., & Marshall, N. 2004. *The Guardian Style Guide*. [elektronische versie] <http://www.scribd.com/doc/6239702/The-Guardian-Style-Guide>. Geraadpleegd op 10 juni 2009.
- MD Weekly. 6 maart 2007. *Televisie en kranten zijn wereldwijd nog belangrijkste nieuwsbronnen*. <http://www.mdweekly.nl/855290/televisie-en-kranten-zijn-wereldwijd-nog-belangrijkste-nieuwsbronnen>. Geraadpleegd op 1 juni 2009.
- MIFTAH, 29 maart 2004. *Operation Defensive Shield – frequently asked questions*. <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=3411&CategoryId=4>. Geraadpleegd op 29 mei 2009.
- Morris, B. 2001. *Righteous victims. A history of the Zionist-Arab conflict, 1881-2001*. New York: Vintage books.
- Moeller, S.D., Melki, J. & Mihailidis, P. 2007. *The Summer 2006 Conflict Between Hezbollah and Israel, One Year Later*. http://www.icmpa.umd.edu/pages/studies/hezbollah_israel_war/z_main.html. Geraadpleegd op 14 juni 2009.
- El-Nawawy, M. & Kelly, J.D. 2001. Between the government and the press: the role of western

correspondents and government public relations in middle east coverage. *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 6, 90-109.

NRC Next. 29 mei 2009. *Israël: geen stop op nederzetting*.

Norris, P., Kern, M., & Just, M. (Red.). 2003. *Framing Terrorism. The news, media, the government and the public*. New York en Londen: Routledge.

Norton, A.R. 2009. *The Gaza War: Antecedents and Consequences*.

[http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/riecano_eng/Content?](http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/riecano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/ARI21-2009)

[WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/ARI21-2009](http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/riecano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/ARI21-2009). Geraadpleegd 5 mei 2009.

Oetliker, S. 4 augustus 2009. "Wir müssen unsere führung neu bestellen". *Neue Obwaldner Zeitung*.

Pappe, I. 2007. *The ethnic cleansing of Palestine*. Oxford: Oneworld Publications.

Pew Research. 23 december 2008. *Internet overtakes newspapers as news outlets*.

<http://pewresearch.org/pubs/1066/internet-overtakes-newspapers-as-news-source>. Geraadpleegd op 1 juni 2009.

Philo, G., & Berry, M. 2004. *Bad news from Israel*. London: Pluto Press.

Reese, S.D., Gandy, O.H. jr. & Grant, A.E (Red.). 2001 *Framing public life. Perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Richardson, J.E. 2007. *Analysing newspapers. An approach from critical discours analysis*. New York: Palgrave Macmillan.

Schneider, M. & Hemels, J.1979. *De Nederlandse krant 1618 - 1978*. Baarn: Het Wereldvenster.

Seib, P. 2004. *Beyond the front lines. How the news media cover a world shaped by war*. New York: Palgrave Macmillan.

Semetko, H.A. & Valkenburg, P.M. 2000. Framing European politics: a content analysis of press and television news. *Journal of Communication* Spring, 93-109.

Shoemaker, P. & Reese, S. 1996. *Mediating the message. Theories of influence on mass media content*. New York: Longman.

Shukrallah, H., Kamal, S., Ziade, M., Dick, M., & Çandar, C. 2002. The street reacts to operation defensive shield: snapshots from the Middle East. *Journal of Palestine studies* 31 (4), 44-65.

Smith, P. & Bell, A. 2007. Unravelling the web of discourse analysis. In E. Devereux (red.) *Media studies. Key issues & debates*. Los Angeles, Londen: Sage Publications, 78-100.

Spartacus Educational. *Daily Mirror*. <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/Jmirror.htm>.

Geraadpleegd op 13 juni 2009.

Sundar, S.S. 1998. Effect of source attribution on perception of on line news stories. *Journalism and mass communication quarterly* 75(1), 55-68.

The Guardian. *History of The Guardian*. <http://www.guardian.co.uk/gnm-archive/2002/jun/06/1>.

Geraadpleegd op 13 juni 2009.

Trinity Mirror. *History*. <http://www.trinitymirror.com/group/history/>. Geraadpleegd op 13 juni 2009.

Tsfati, Y. & Cohen, J. 2005. The Influence of Presumed Media Influence on Democratic Legitimacy: The Case of Gaza Settlers. *Communication Research* 32, 794-821.

Tumber, H. 1999. *News: a reader*. New York: Oxford University Press.

UN, 1 augustus 2002. *Report of secretary general on recent events in Jenin, other Palestinian cities*.

<http://www.un.org/News/Press/docs/2002/SG2077.doc.htm>. Geraadpleegd op 29 mei 2009.

Valkenburg, P.M., Semetko, H.A. & De Vreese, C.D. 1999. The effects of news frames on readers' thoughts and recall. *Communication research* 26, 550-569.

Verbraak, C. 3 januari 2009. Interview: Raoul Heertje. *De Volkskrant*. [elektronische versie via LexisNexis.nl].

Verbraak, C. Februari 2009. Sjuul Paradijs over zijn Telegraaf. *Vrij Nederland*. [elektronische versie]

<http://www.vn.nl/KunstCultuur/FilmMedia/ArtikelFilmMedia/SjuulParadijsOverZijnTelegraaf.htm>.

Geraadpleegd op 13 juni 2009.

Viser, M. 2003. Palestinian-Israeli Conflict Attempted Objectivity: An Analysis of *the New York Times* and *Ha'aretz*. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 8, 114-120.

Volkskrant, de. 2006. *Stijlboek – vierde editie*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Volkskrant, de. 19 september 2009. Het doek lijkt te vallen voor Britse krant The Independent. *De Volkskrant*.

Wansink, H. 13 januari 2009. Slob: Israël verliest mediaoorlog. *De Volkskrant*. [elektronische versie via LexisNexis.nl].

Weissink, A. 5 juni 2009. Obama belooft moslimwereld een nieuw begin. *NRC Next*.

Wester, F. (Red) 2006. *Inhoudsanalyse: theorie en praktijk*. 's-Gravenhage: Kluwer.

Wetherell, M., Taylor, S., & Yates, S.J.(Red). 2001. *Discourse theory and practice: a reader*. Londen: SAGE publications.

Wistrich, R.S., 1995. *Terms of Survival: The Jewish World Since 1945*. Florence - Kentucky: Routledge.

Wolfsfeld, G. 1997. *Media and political conflict. News from the Middle East*. Cambridge: University Press.

Zandberg, E., & Neiger, M. 2005. Between the nation and the profession: journalists as members of contradicting communities. *Media, culture and society* 27 (1), 131-141.

Websites

<http://www.scherpenzeel.org>. Geraadpleegd op 28 maart 2008.

8. Bijlagen

8.1 Codeerschema

ALGEMEEN

Het gaat hier om algemene informatie met betrekking tot de krantenartikelen.

1. Krant	Brits:	1. <i>The Guardian</i>	2. <i>The Mirror</i>
	Ned:	3. <i>De Volkskrant</i>	4. <i>De Telegraaf</i>
2. Conflict		1. Westelijke Jordaanoever in 2002	2. Gaza-strook in 2008/2009
3. Datum artikel		.. / .. / 20..	
4. Soort artikel		1. Nieuwsbericht	2. Achtergrond
			3. Opinie
5. Auteur		1. Correspondent	2. Redactie
		4. Overig	5. Onbekend
6. Naam auteur/persb.	_____		
7a. Locatie/stad	_____		
7b. Locatie/land	_____		

Ad7a+b. Vul bij a de plaatsnaam in en bij b het land in waarvandaan het artikel geschreven is – de dateline. Vul in onbekend als er geen locatie genoemd wordt. Let op: bij land kan ook Gaza of Westelijke Jordaanoever genoemd worden als het artikel daar vandaan komt.

8. Plaats artikel	1. Voorpagina	2. Overig	3. Onbekend
--------------------------	---------------	-----------	-------------

KOPPEN

Informatie die hier ingevuld wordt heeft betrekking op koppen en subkoppen. Als er geen sprake is van een kop of subkop dan wordt daar niks ingevuld.

9. Tekst kop

10. Partij kop	1. Israël	2. Palestijnen	3. Beide	4. Geen van beide
-----------------------	-----------	----------------	----------	-------------------

Ad 10. Welke partij wordt in de kop genoemd. Het gaat hier om het letterlijk noemen van de partij. De kop 'Niemand wint in Gaza' geldt als een kop waarbij geen partij genoemd wordt.

11a. Slachtoffer	1. Israël	2. Palestijnen	3. Beide	4. Geen van beide
-------------------------	-----------	----------------	----------	-------------------

Ad 21a. Het gaat hier om bijvoeglijke naamwoorden bij Hamas of woorden/zinsneden die te zien zijn als synoniemen voor Hamas bijvoorbeeld 'terroristische organisatie' of 'de milities van Hamas'.

21b. Woorden/zinsneden die Fatah omschrijven.

Ad 21b. Het gaat hier om bijvoeglijke naamwoorden bij Fatah of woorden/zinsneden die te zien zijn als synoniemen voor Fatah bijvoorbeeld 'terroristische organisatie'.

21c. Woorden/zinsneden die Yasser Arafat omschrijven.

Ad 21c. Het gaat hier om bijvoeglijke naamwoorden bij Yasser Arafat of woorden/zinsneden die te zien zijn als synoniemen voor hem bijvoorbeeld 'Palestijnse leider'.

22. Woorden die het conflict omschrijven.

Ad 22. Het gaat hier om bijvoeglijke naamwoorden bij het conflict of woorden/zinsneden die te zien zijn als synoniemen voor het conflict bijvoorbeeld '22 dagen van bombardementen door Israël' of 'de militaire campagne'.

De volgende vragen gaan over zinnen die oorlogshandelingen van de partijen beschrijven. En daarbij gaat het om zinnen die gaan over het geweld dat gebruikt wordt zoals het afvuren van raketten of het beschieten van mensen.

23a. Partij 1. Israël 2. Palestijnen 3. Beide partijen

Ad 23a. Welke partij begaat de oorlogshandeling?

23b. Werkwoorden

Ad 23b. Welke werkwoorden worden gebruikt in de zin?

23c. Onderwerp

Ad 23c. Wat is het onderwerp van de zin?

23d. Passief/actief 1. Passief 2. Actief

Ad 23d. Is het een actieve of passieve zin?

23e. Quote 1. Ja 2. Nee

Ad 23e. Is de zin een uitspraak van een bron?

BRONNEN

Het gaat hierbij om de bronnen die aan het woord gelaten worden. Per artikel worden de eerste vijf bronnen gebruikt. Wanneer er vijf bronnen aan het woord gelaten worden, dan wordt dit gedeelte van het schema dus vijf keer ingevuld. Let op: aan het woord betekent niet altijd een letterlijke quote in het artikel, maar het kan ook geparafraseerd zijn, dus bijvoorbeeld: Ehud Olmert zei gisteren tijdens een persconferentie dat... Let op: bij de beantwoording van de vragen geldt dat alleen naar quote of parafrasering gekeken moet worden en er geen informatie gebruikt dient te worden uit andere delen van het artikel.

24. Naam bron

Ad. 25a. Vul Anoniem in als de naam van de bron onbekend is.

25. Soort quote 1. Quote in tekst 2. Parafrasering

26. Functie bron

Ad 26. Het woord functie wordt hier breed gebruikt. Dit varieert namelijk van burger, ooggetuige tot VN-woordvoerder of minister president. Het gaat erom hoe de bron aangeduid wordt in het artikel naast een eventuele naam.

27. Afkomst bron 1. Israël 2. Palestijnen 3. Amerika
4. Land krant 5. Overig 6. Onbekend

28. Inhoud 1. Israël 2. Palestijnen 3. Beide partijen

4. Geen van beide

Ad 28. Waar zegt de bron iets over

29. Agressor 1. Israël 2. Palestijnen 3. Beide 4. Geen van beide

Ad 29. Welke partij benoemt de bron als gewelddadig of schuldig aan het conflict?

30. Slachtoffer 1. Israël 2. Palestijnen 3. Beide 4. Geen van beide

Ad 30. Welke partij wordt door de bron als slachtoffer van het conflict aangewezen?

SLACHTOFFERS (2)

De volgende vragen hebben betrekking op zinnen die omschrijven hoe personen gewond of gedood zijn. Als er meerdere zinnen zijn die daarover gaan, dan dient dit gedeelte meerdere keren ingevuld te worden.

31. Nationaliteit slachtoffer 1. Israëliisch 2. Palestijnen 3. Overig 4. Onbekend
5. Beide

32. 'Functie' slachtoffer 1. Burger 2. Militair 3. Beide 4. Overig
5. Onbekend

33. Aard slachtofferschap 1. Gewond 2. Dood 3. Beide

Ad 33. Als er in een zin zowel doden als gewonden genoemd worden, dan geldt beide. Eén persoon kan uiteraard niet dood én gewond zijn.

34. Hoofd werkwoord

35. Actieve of passieve zin 1. Passief 2. Actief

36. Onderwerp van de zin

37. Nationaliteit onderwerp 1. Israëliisch 2. Palestijnen 3. Overig 4. Onbekend
5. Beide

38. Lijdend voorwerp van de zin

Ad 38 Bij passieve zinnen gaat het hier om de veroorzaker van de gewonden of doden. Het is dan niet het lijdend voorwerp, maar bijvoorbeeld het onderstreepte gedeelte in de volgende zin: Eén man werd gedood door een raket. Als zo'n zinsdeel ontbreekt en er alleen staat 'Eén man werd gedood' dan dient 'geen' ingevuld te worden bij deze vraag.

39. Nationaliteit van lijd. voorw. 1. Israëliisch 2. Palestijnen 3. Overig 4. Onbekend
5. Beide

40. Maakt de zin onderdeel uit van een quote 1. Ja 0. Nee

Na de inhoudsanalyse is een duidelijk beeld ontstaan van de inhoud van het artikel. Op basis van deze inhoud kan het frame bepaald worden.

FRAMES

41. Frame

- 1. Politieke frame.** *Dit frame gaat over de (internationale) politieke kant van het conflict. De artikelen hebben betrekking op argumenten en meningen, maar hebben ook te maken met de oplossingen voor het conflict die door politici, VN-resoluties, maar ook bijvoorbeeld de protesten tegen de oorlog.*
- 2. Militaire frame.** *Dit frame heeft betrekking op de militaire strijd en beschrijft het verloop van de strijd, de tactiek, gebruikte wapens, de dreiging, maar bijvoorbeeld ook progressie in de strijd, verliezen en overwinningen.*
- 3. Economische frame.** *Dit frame behandelt de gevolgen van het conflict op de (internationale) economie. Het gaat zowel over de kosten van de oorlog, maar ook over gevolgen voor bijvoorbeeld de olieprijs.*
- 4. Humanitaire frame.** *Dit frame richt zich vooral op de gevolgen van het conflict voor de bevolking en de strijders/soldaten. Humanitaire hulp, slachtoffers, maar ook gebrek aan voedsel en dergelijke vallen binnen dit frame. De impact op het leven van de betrokkenen.*
- 5. Persoonlijke frame.** *Bij dit frame gaat het om de persoonlijke verhalen van mensen ter plaatse. Dit kunnen burgers zijn, maar ook soldaten, journalisten of politici. De artikelen behorende tot dit frame laten vaak de emoties van de personen zien.*
- 6. Milieu frame.** *De oorlog kan leiden tot schade aan het milieu. Artikelen die hierop focussen vallen binnen het milieu frame.*
- 7. Terrorisme frame.** *Als dit frame toegepast wordt, dan wordt het conflict geplaatst binnen de zogenaamde war on terror, die sinds 9/11 internationaal gaande is. Er wordt dan ingegaan op de terroristische activiteiten van één van de partijen.*
- 8. Religieuze frame.** *Artikelen binnen dit frame gaan in op religie als belangrijke factor van het conflict.*
- 9. Media frame.** *Dit frame beschrijft de mediasituatie tijdens het conflict. Het gaat over het werk van journalisten, in hoeverre ze toegang hebben tot het conflict en over propaganda-activiteiten van de partijen.*

8.2 Tabellen

Tabel 8.2.1 – Bewoordingen voor Hamas

Conflict 1- Westelijke Jordanoever				
<i>The Guardian</i>	the Islamic militant group	his organisation		
<i>The Mirror</i>	the militant group	the Islamic militant group		
<i>De Telegraaf</i>	militante beweging	de Hamas-beweging		
<i>De Volkskrant</i>	de militante Hamas-beweging	(q)militante islamitische groepering		
Conflict 2 - Gazastrook				
<i>The Guardian</i>	the islamist movement that won Palestinian elections three years ago and which now runs Gaza	the organisation, too deeply rooted to disappear	(q)a proxy for the real enemy Israel is facing: Iran	a movement which espuses terrorist violence and denies Israel's right to exist
	(q)they	his organisation	the radical faction	the enemy (3x)
	the militant group	(q)murderous in word and deed	terrorist organisation	(q)militants
	the Palestinian Islamist movement	the Islamist group (5x)	the Palestinian group	the group (2x)
	the Islamists (2x)	the Islamist organisation	the organisation	the Islamic resistant movement
	the Islamist movement (7x)	a movement that glorifies victimhood and martyrdom	purely and simply a terrorist organisation	a bunch of religious fanatics, not an entirely innocent party in this conflict
	faction	the Hamas movement	(q)the Hamas terror organisation	a terrorist organisation
	the Islamist party	(q)a movement which glories in martyrdom and victimhood	the movement that won Palestinian elections three years ago and then seized full control of Gaza last year	a movement whose charter drips with antisemitism, a defiant party of resistance
	the strip's rulers	bitter rival	(q)the other side	Militants (2x)
	the rival palestinians factions,	the Palestinian Islamist movement	(q)the weaker party	an army and organisation
	(q)terrorists and thugs	guerilla army	political movement	
<i>The Mirror</i>	Palestinian militants Hamas	the group	a grievance based political organisation with Islamic credentials	repugnant
	a terror organisation	hardly innocents	militants	the militant group
	Hamas rebels	They		
<i>De Telegraaf</i>	de Palestijnse beweging	een terroristische organisatie	een organisatie die haar geheimen geheim wil houden	Palestijnse beweging
	een terroristische groep die op illegale wijze de macht in de Gazastrook heeft gegrepen	Palestijnse Hamas	heer en meester in de Gazastrook	deze beweging
	militante Hamas	het moorddadige en door blinde haat gedreven Hamas	een jihadistisch verlengstuk van het regime in Iran	de Hamas-beweging (2x)
	een partij			
<i>De Volkskrant</i>	het Hamas-bestuur	de wijdvertakte beweging	terroristische organisatie (4x)	De Palestijnse islamitische beweging
	de ware Palestijnse	fundamentalistische-	een nationale en	de organisatie

	verzetsbeweging	terroristische Hamasbeweging	religieuze beweging,	
	<u>(g) de islamistische beweging</u>	Palestijnse islamisten	<u>(g) terroristische organisatie (2x)</u>	de beweging
	<u>(g)de terroristische organisatie</u>	de Palestijnse Hamas,	internationaal veroordeeld als terreurorganisatie	de Palestijnse islamistische militie
	de verzetsbeweging	een destructieve kracht	schorriemorrie	de fundamentalistische Hamasbeweging,
	de partij,	<u>(g)de militie van Hamas</u>	het product van Israël	het product van het geweld van Israel,
	de militie van hamas	de groepering,	een oorlogvoerende partij	de organisaties
	de radicale Hamas met zijn raketgestook	de religieus-fundamentalistische Hamas	de consequentie van het hardnekkige onverzoenlijke Israël	de militanten
	de islamistische beweging,	exponenten van het islamistische martelaarsdenken	deze beweging	het militante fundamentalisme
	islamistische militie	guerillamilitie	de islamistische beweging die de macht heeft in de Gaza en Israël al enkele jaren onder vuur neemt met zelfgemaakte Qassam-raketten,	Palestijnse militiestrijders,
	de Palestijnse islamistische beweging,			

Toelichting:In de tabel zijn woorden die meerdere keren gebruikt worden vetgedrukt en woorden die gebruikt zijn in een quote onderstreept. Verder zijn ter verduidelijking kleuren aangebracht.

Terrorisme

Islamisme

Militant

Militant én Islamisme.

Tabel 8.2.2 – Bewoordingen voor Yasser Arafat

Conflict 1 – Westelijke Jordaanoever				
<i>The Guardian</i>	martyr in the making <u>(q) the president</u>	<u>(q)a bastard.</u> <u>(q) Abu Ammar</u>	<u>(q)a man of peace</u> the besieged Palestinian leader	Chairman (3x) the elected Palestinian leader,
	the only negotiating party for an Israeli government	<u>(q) the elected leader of the Palestinian people</u>	<u>(q)the chairman of the Palestinian Authority is the enemy of Israel and the entire free world</u>	the Palestinian leader (19x)
	a supporter of terrorism	<u>(q)one of the martyrs of my people</u>	<u>(q)Chairman</u>	<u>(q)a partner</u>
	An enemy			
<i>The Mirror</i>	<u>(q)Palestinian Authority Chairman</u>	<u>(q)a Palestinian icon.</u>	<u>(q)the enemy of the free world</u>	a prisoner
	aging warrior,	besieged Palestinian leader,	his people's leader,	<u>(q)a martyr to his cause</u>
	<u>(q)the head of the Palestinian Authority</u>	Chairman	<u>(q)the head of a terrorist regime</u>	<u>(q)stubborn man</u>
	the Palestinian leader (12x)	besieged Palestinian leader,	the pale 72-year-old,	warring leader
<i>De Telegraaf</i>	het Palestijns gezag,	Palestijnse leider (3x)	PLO-leider,	PLO-voorzitter
<i>De Volkskrant</i>	semi-martelaar,	Palestijnse leider (18x)	de 73-jarige Palestijnse leider	het hoofd van de Palestijnse autoriteit
	de leider van het Palestijnse volk	de eigen Bin Laden van Sharon	Egyptenaar	<u>(q)jongetjes die een vies spel spelen</u>
	<u>(q)de Palestijnse leider</u>	<u>(q) de leider van de Palestijnen</u>	de dominante macht	

Toelichting: Onderstreepte woorden zijn gebruikt in een quote en vetgedrukte woorden zijn meerdere keren gebruikt

Tabel 8.2.3 – Bewoordingen voor Israël

Conflict 1 – Westelijke Jordaanoever				
<i>The Guardian</i>	a jewish state (8x)	the Holy land (2x)	<u>a democratic country in which journalists have complete freedom</u>	<u>a foreign power the state of Israel</u>
	a victim nation	a small nation	<u>a colonialist society</u>	<u>our little state</u>
	a state	<u>the Holy land</u>	The state of Israel (2)	
<i>The Mirror</i>	the national home	The Jewish state (4)	the Holy land	jewish terrorists
	Jewish extremists	<u>the land of our Lord's birth</u>	a country convulsed by hatred	they (2)
	<u>the state of Israel</u>	his country	<u>our home</u>	<u>our enemy</u>
	<u>International pariah</u>			
<i>De Telegraaf</i>	de staat Israël	het Heilige land	joodse staat	
<i>De Volkskrant</i>	<u>Vredespartner</u>	onze reddingsboot	de staat Israël	Het Heilige land
	het beloofde land,	etnisch-nationalistische staat	Joodse onafhankelijke staat	Joodse onafhankelijke staat
	dat land	<u>ze</u>	<u>klere-Israëli's</u>	<u>de Zionistische</u>

				<u>indringer</u>
	<u>de staat Israël,</u>	<u>dat land</u>	de staat Israël	dit land
	de Joodse staat	de sterkere partij		
Conflict 2 - Gazastrook				
<i>The Guardian</i>	the zionist regime	the victim	the state of Israel	the mighty Israel
	the Jewish state (2x)	the invaders	overbearing Israeli Goliath	its enemy
	it	forces	an unwelcome US-created interloper	A civilised state
	<u>the Israeli killing machine</u>	a country where worship for the army begins in school and many political leaders are former generals	<u>the Israeli killing machine</u>	<u>a beacon of democracy in the Middle-East</u>
	they (4x)	A rogue state	<u>rats</u>	<u>part of the free world</u>
	<u>our enemy</u>	<u>a gangster state</u>	<u>you</u>	<u>thriving democracy</u>
	<u>enemy forces</u>			
<i>The Mirror</i>	victim of terror	the country (2x)	state of Israel	his country
	blind and enraged giant	apartheid state based on race	<u>very bad</u>	<u>they</u>
	<u>the worst in the world</u>	<u>the zionist entity</u>	<u>the devils</u>	<u>terror state</u>
<i>De Telegraaf</i>	joodse staat (3x)	baken van democratie in een ondemocratische regio	de agressor die zich schuldig maakt aan oorlogsmisdrijven	<u>de gemeenschappelijke vijand</u>
	<u>de vijand</u>	bezetter	het land	
<i>De Volkskrant</i>	onze bondgenoot	Israëliërs zijn verwend	het heilige land,	generaalsdemocratie
	Wij	de Joodse staat (6)	de goeien	de agressor
	<u>enige westerse democratie in de regio</u>	<u>een baken van hoop en vrijheid</u>	een Joodse en democratische staat	een beschaafd eiland in de een zee barbarij
	dappere David			

Toelichting: Onderstreepte woorden zijn gebruikt in een quote en vetgedrukte woorden zijn meerdere keren gebruikt.

Tabel 8.2.4 Verschillende partijen als agressor verdeeld over de verschillende frames

Frame		Israël	Palestijnen	Beide partijen	Geen	Totaal
Politiek	Aantal	56	7	63	60	186
	% Frame	30,1%	3,8%	33,9%	32,3%	100,0%
	% Agressor	37,3%	25,0%	48,1%	55,6%	44,6%
Militair	Aantal	33	10	46	10	99
	% Frame	33,3%	10,1%	46,5%	10,1%	100,0%
	% Agressor	22,0%	35,7%	35,1%	9,3%	23,7%
Economisch	Aantal	2	0	1	3	6
	% Frame	33,3%	,0%	16,7%	50,0%	100,0%
	% Agressor	1,3%	,0%	,8%	2,8%	1,4%
Humanitair	Aantal	25	0	4	7	36
	% Frame	69,4%	,0%	11,1%	19,4%	100,0%
	% Agressor	16,7%	,0%	3,1%	6,5%	8,6%
Persoonlijk	Aantal	26	3	6	6	41
	% Frame	63,4%	7,3%	14,6%	14,6%	100,0%
	% Agressor	17,3%	10,7%	4,6%	5,6%	9,8%
Terrorisme	Aantal	1	7	7	3	18
	% Frame	5,6%	38,9%	38,9%	16,7%	100,0%
	% Agressor	,7%	25,0%	5,3%	2,8%	4,3%
Religieus	Aantal	4	1	0	14	19
	% Frame	21,1%	5,3%	,0%	73,7%	100,0%
	% Agressor	2,7%	3,6%	,0%	13,0%	4,6%
Media	Aantal	3	0	4	5	12
	% Frame	25,0%	,0%	33,3%	41,7%	100,0%
	% Agressor	2,0%	,0%	3,1%	4,6%	2,9%
Totaal		150 (36%)	28 (6,7%)	131 (31,4%)	108 (25,9%)	417 (100%)

Tabel 8.2.5 Verschillende partijen als slachtoffer verdeeld over de verschillende frames

Frame		Israël	Palestijnen	Beide partijen	Geen	Onduidelijk	Totaal
Politiek	Aantal	9	40	21	116	0	186
	% Frame	4,8%	21,5%	11,3%	62,4%	,0%	100,0%
	% Slachtoffer	37,5%	26,7%	36,2%	63,4%	,0%	44,7%
Militair	Aantal	6	43	26	23	1	99
	% Frame	6,1%	43,4%	26,3%	23,2%	1,0%	100,0%
	% Slachtoffer	25,0%	28,7%	44,8%	12,6%	100,0%	23,8%
Economisch	Aantal	0	2	0	3	0	5
	% Frame	,0%	40,0%	,0%	60,0%	,0%	100,0%
	% Slachtoffer	,0%	1,3%	,0%	1,6%	,0%	1,2%
Humanitair	Aantal	0	28	4	4	0	36
	% Frame	,0%	77,8%	11,1%	11,1%	,0%	100,0%
	% Slachtoffer	,0%	18,7%	6,9%	2,2%	,0%	8,7%
Persoonlijk	Aantal	3	27	3	8	0	41
	% Frame	7,3%	65,9%	7,3%	19,5%	,0%	100,0%
	% Slachtoffer	12,5%	18,0%	5,2%	4,4%	,0%	9,9%
Terrorisme	Aantal	5	2	4	7	0	18
	% Frame	27,8%	11,1%	22,2%	38,9%	,0%	100,0%
	% Slachtoffer	20,8%	1,3%	6,9%	3,8%	,0%	4,3%
Religieus	Aantal	1	4	0	14	0	19
	% Frame	5,3%	21,1%	,0%	73,7%	,0%	100,0%
	% Slachtoffer	4,2%	2,7%	,0%	7,7%	,0%	4,6%
Media	Aantal	0	4	0	8	0	12
	% Frame	,0%	33,3%	,0%	66,7%	,0%	100,0%
	% Slachtoffer	,0%	2,7%	,0%	4,4%	,0%	2,9%
Totaal		24 (5,8%)	150 (36,1%)	58 (13,9%)	183 (44,0%)	1 (0,2%)	416

Tabel 8.2.6 - Verdeling van de frames over de vier kranten

Frame		<i>The Guardian</i>	<i>The Mirror</i>	<i>De Volkskrant</i>	<i>De Telegraaf</i>	Totaal
Politiek	Aantal	74	34	51	27	186
	% Frame	39,8%	18,3%	27,4%	14,5%	100,0%
	% Krant	45,1%	43,0%	42,1%	50,9%	44,6%
Militair	Aantal	39	22	25	13	99
	% Frame	39,4%	22,2%	25,3%	13,1%	100,0%
	% Krant	23,8%	27,8%	20,7%	24,5%	23,7%
Economisch	Aantal	1	0	3	2	6
	% Frame	16,7%	0	50,0%	33,3%	100,0%
	% Krant	0,60%	0	2,5%	3,8%	1,4%
Humanitair	Aantal	20	5	8	3	36
	% Frame	55,6%	13,9%	22,2%	8,3%	100,0%
	% Krant	12,2%	6,3%	6,6%	5,7%	8,6%
Persoonlijk	Aantal	20	11	8	2	41
	% Frame	48,8%	26,8%	19,5%	4,9%	100,0%
	% Krant	12,2%	13,9%	6,6%	3,8%	9,8%
Terrorisme	Aantal	2	4	9	3	18
	% Frame	11,1%	22,2%	50,0%	16,7%	100,0%
	% Krant	1,2%	5,1%	7,4%	5,7%	4,3%
Religieus	Aantal	2	2	13	2	19
	% Frame	10,5%	10,5%	68,4%	10,5%	100,0%
	% Krant	1,2%	2,5%	10,7%	3,8%	4,6%
Media	Aantal	6	1	4	1	12
	% Frame	50,0%	8,3%	33,3%	8,3%	100,0%
	% Krant	3,7%	1,3%	3,3%	1,9%	2,9%
Totaal		164 39,3%	79 18,9%	121 29,0%	53 12,7%	417 100%

Tabel 8.2.7 Belangrijke getallen uitgesplitst naar krant en conflict

		The Guardian					
		Conflict 1			Conflict 2		
		Israël	Palestijnen	Beide	Israël	Palestijnen	Beide
Partijen in het hele artikel	Focus	8,5%	1,2%	74,4%	7,3%	7,3%	69,5%
	Slachtoffer	8,5%	34,1%	14,6%	2,4%	40,2%	13,4%
	Agressor	36,6%	6,1%	41,5%	32,9%	1,2%	41,5%
	Bronnen	31,8%	29,2%	Nvt	29,1%	29,1%	nvt
Slachtoffers	Genoemd	4,9%	25,6%	17,1%	0,0%	34,1%	19,5%
	Empathie	41,2%	63,9%	nvt	68,8%	81,8%	nvt
		The Mirror					
		Conflict 1			Conflict 2		
		Israël	Palestijnen	Beide	Israël	Palestijnen	Beide
Partijen in het hele artikel	Focus	7,0%	2,3%	81,4%	16,7%	13,9%	47,2%
	Slachtoffer	14,0%	30,2%	23,3%	2,8%	44,4%	19,4%
	Agressor	34,9%	7,0%	39,5%	36,1%	0,0%	25,0%
	Bronnen	30,5%	22,9%	nvt	27,5%	23,2%	nvt
Slachtoffers	Genoemd	11,6%	25,6%	16,3%	2,8%	30,6%	16,7%
	Empathie	71,4%	70,6%	nvt	75,0%	77,8%	nvt
		De Telegraaf					
		Conflict 1			Conflict 2		
		Israël	Palestijnen	Beide	Israël	Palestijnen	Beide
Partijen in het hele artikel	Focus	9,1%	4,5%	77,3%	19,4%	12,9%	48,4%
	Slachtoffer	9,5%	52,4%	0,0%	0,0%	32,3%	16,1%
	Agressor	50,0%	9,1%	22,7%	38,7%	16,1%	22,6%
	Bronnen	31,8%	24,2%	nvt	24,0%	22,0%	nvt
Slachtoffers	Genoemd	9,1%	22,7%	4,5%	0,0%	13,3%	20,0%
	Empathie	66,7%	100%	nvt	50%	45,5%	nvt
		De Volkskrant					
		Conflict 1			Conflict 2		
		Israël	Palestijnen	Beide	Israël	Palestijnen	Beide
Partijen in het hele artikel	Focus	10,2%	15,3%	50,8%	19,4%	17,7%	37,1%
	Slachtoffer	8,5%	28,8%	10,2%	1,6%	35,5%	11,3%
	Agressor	35,6%	11,9%	13,6%	33,9%	8,1%	27,4%
	Bronnen	24,1%	22,1%	nvt	29,6%	15,5%	nvt
Slachtoffers	Genoemd	6,8%	18,6%	15,3%	1,6%	16,1%	16,1%
	Empathie	35,7%	47,8%	nvt	33,3%	47,6%	